

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA VÝTVARNÉ VÝCHOVY

VÝVOJ ZOBRAZENÍ MĚSTA OLOMOUCE VE VÝTVARNÉM UMĚNÍ

Diplomová práce

Alena Mikulková
V Českých Budějovicích 2009
Vedoucí práce: PhDr. Viktor Kubík, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci na téma Vývoj zobrazení města Olomouce ve výtvarném umění vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Datum 23. 4. 2009

Podpis

Poděkování

Děkuji panu PhDr. Viktoru Kubíkovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a připomínky, které mi při zpracování diplomové práce poskytl. Dále pak děkuji pracovníkům Národní galerie v Praze, Zemskému archivu v Opavě, Státním okresním archivům v Bruntále, Jeseníku, Novém Jičíně a Prostějově za poskytnutí obrazových materiálů a možnosti nahlédnout do jejich sbírek. Mé poděkování patří také všem olomouckým galeriím a umělcům za možnost fotografování uměleckých děl.

Anotace

Diplomová práce se zabývá vývojem výtvarného zobrazení města Olomouce od nejstarších podob až po současnou. Ukazuje na konkrétních výtvarných dílech proměny významných olomouckých památek a celkových pohledů na město v průběhu několika staletí a doplňuje je stručnou historií. Práce si všímá výtvarného provedení jednotlivých vedut a postupuje metodou komparace s ohledem na dobu vzniku vedut. Zmiňuje změny ve způsobu a pojetí zobrazování města Olomouce a dokumentuje současnou tvorbu umělců zachycujících ve svých dílech panorama města, památky či jeho části. V závěru hodnotí umělecká díla zobrazující Olomouc pro vývoj umění v Čechách i vývoj v regionálním kontextu.

Annotation

Progression view of Olomouc town in the visual art

Thesis is engaged in the development of Olomouc town, displaying the visual arts from past to present. It shows transformations of the significant Olomouc cultural relics, and general views of the town on the particular arts in the progress of centuries, and supplies it with a brief history. This work notices art design of individual views of the city, and uses a comparative method according to the time when these views were taken. It mentions the changes of form and conception of the view of Olomouc town, and presents the recent artist production intercepting a town panorama, sights or its parts in their works. In conclusion it judges an arts portraying Olomouc town, which are valuable to arts in the Czech and development in region as well.

I.	ÚVOD.....	6
I.1.	OLOMOUC JAKO KULTURNÍ CENTRUM HANÉ A CÍRKEVNÍ STŘEDISKO MORAVY. STRUČNÁ HISTORIE MĚSTA.....	7
I. 2.	KOMENTÁŘ K ZÁKLADNÍ LITERATUŘE K TÉMATU	11
	<i>I. 2.1. Zpracování dějin města Olomouce .....</i>	<i>11</i>
	<i>I. 2.2. Literatura k památkám města Olomouce.....</i>	<i>14</i>
	<i>I. 2.3. Komentář k literatuře poskytující obrazový a další informační materiál.....</i>	<i>16</i>
II.	UMĚLECKÉ PAMÁTKY DOCHOVANÉ I ZANIKLÉ, OBJEVUJÍCÍ SE VE VÝTVARNÉM ZTVÁRNĚNÍ MĚSTA.....	17
II. 1.	SEZNAM PAMÁTEK	17
	<i>II. 1.1. Kostel sv. Petra.....</i>	<i>17</i>
	<i>II. 1.1.1. Kostel sv. Petra součástí ikonografie města Olomouce.....</i>	<i>18</i>
	<i>II. 1.2. Klášter augustiniánek s kostelem sv. Jakuba. Historie a ikonografie .....</i>	<i>19</i>
	<i>II. 1.3. Kostel sv. Václava .....</i>	<i>20</i>
	<i>II. 1.3.1. Kostel sv. Václava součástí ikonografie města Olomouce a jeho konfrontace s dnešní podobou .....</i>	<i>21</i>
	<i>II. 1.4. Kostel sv. Mořice.....</i>	<i>24</i>
	<i>II. 1.4.1. Kostel sv. Mořice součástí ikonografie města Olomouce a jeho konfrontace s dnešní podobou.....</i>	<i>26</i>
	<i>II. 1.5. Kostel sv. Michala.....</i>	<i>28</i>
	<i>II. 1.5.1. Kostel sv. Michala součástí ikonografie města Olomouce a jeho konfrontace s dnešní podobou .....</i>	<i>30</i>
	<i>II. 1.6. Kostel Panny Marie Sněžné.....</i>	<i>31</i>
	<i>II. 1.6.1. Kostel Panny Marie Sněžné součástí ikonografie města Olomouce .....</i>	<i>33</i>
	<i>II. 1.7. Klášter Hradisko.....</i>	<i>34</i>
	<i>II. 1.7.1. Klášter Hradisko v ikonografii města Olomouce a konfrontace s dnešní podobou.....</i>	<i>36</i>
	<i>II. 1.7.2. Dnešní podoba kláštera Hradisko.....</i>	<i>39</i>
	<i>II. 1.8. Chrám Panny Marie na Svatém Kopečku u Olomouce .....</i>	<i>41</i>
	<i>II. 1.8.1. Chrám Panny Marie na Svatém Kopečku součástí ikonografie města Olomouce.....</i>	<i>43</i>
	<i>II. 1.8.2. Současná podoba chrámu Panny Marie na Svatém Kopečku.....</i>	<i>45</i>
II. 2.	CELKOVÉ POHLEDY NA OLOMOUC	45
	II. 2. 1. Typologie celkových pohledů na město Olomouc u současných umělců	54
II. 3.	OLOMOUC NA FIREMNÍCH VEDUTÁCH	57
II. 4.	OSTATNÍ PAMÁTKY MĚSTA OLOMOUCE V DÍLECH UMĚLCŮ.....	58
	II. 4. 1. Olomoucká náměstí a jejich dominanty.....	58
	II. 4. 2. Olomoucké uličky a zákoutí	62
	II. 4. 3. Barokní kašny jako zdroj inspirace pro umělce 20. a 21. století.....	64
III.	VÝVOJ ZOBRAZENÍ MĚSTA OLOMOUCE VE VÝTVARNÉM UMĚNÍ.....	66
III. 1.	ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA VÝVOJE ZOBRAZENÍ MĚSTA OLOMOUCE	66
III. 2.	VÝZNAMNÉ MEZNÍKY A POSUNY VE VÝTVARNÉM UMĚNÍ (ZHODNOCENÍ UMĚLECKÝCH DĚL ZOBRAZUJÍCÍCH OLOMOUC PRO VÝVOJ UMĚNÍ V ČECHÁCH I VÝVOJ V REGIONÁLNÍM KONTEXTU).....	71

IV. ZÁVĚR.....	78
V. POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA.....	80
VI. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA.....	84

I. Úvod

Práce je zaměřena na vývoj výtvarného zobrazení města Olomouce od jeho nejstarších podob až po současnost. Výtvarně zachytit důležité stavby, události, či změny bylo a stále je námětem pro umělce. Proto i v této práci sleduji nejen grafické práce, ale i malby a kresby vedutistů. Na dostupných originálech a reprodukcích zobrazujících město Olomouc se pokusím analyzovat formu zobrazení a konfrontovat vybrané detaily města Olomouce s jejich současným stavem. Cílem je ukázat na konkrétních příkladech změny v pojetí zobrazování města Olomouce v souvislostech vývoje tohoto typu tvorby i v historickém kontextu dějin Olomouce. Doposud byla publikována řada prací i s obrazovým materiálem na téma blízké mé práci, ale bez zaměření na výtvarnou stránku uveřejněných vedut. Tento chybějící úhel pohledu se pokouším doplnit v předkládané práci. Blíže se zaměřím na výtvarný způsob zobrazení města Olomouce a porovnáám styly a techniky, jaké kreslíři a malíři volili v průběhu několika staletí. Předmětem práce je utřídit chronologicky a typologicky obrazové prameny k ikonografii Olomouce. Uvedu zde výběr vedut, pomocí nichž představím stručně historii města a jeho významné památky. Postupovat budu metodou komparace s ohledem na časové hledisko vzniku vedut. Nejstarší zjištěná zobrazení porovnáám s následujícími a postupně se dostanu k současnému stavu památky či panoramatu města. Jako další cíl si kladu zdokumentovat současnou tvorbu umělců zaměřenou konkrétně na město Olomouc a ukázat, jak umělci řeší zmíněné téma různými výtvarnými technikami. Součástí práce je obrazová příloha dokládající historické proměny vybraných památek či městských částí města Olomouce na konkrétních výtvarných dílech. Galerie a muzea uchovávají množství obrazových pramenů, mezi nimiž lze očekávat objevení dosud nepublikované veduty týkající se mého tématu.

I. 1. Olomouc jako kulturní centrum Hané a církevní středisko Moravy. Stručná historie města

V minulosti města můžeme nalézt důležité momenty společenského, duchovního a uměleckého vývoje, které se týkají nejen Moravy, ale i celého českého státu. Počátky vývoje samotného města sahají do poloviny 13. století.¹ Osídlení Olomouckého kopce však začalo mnohem dříve. Díky četným archeologickým výzkumům bylo nalezeno na zmíněném území několik důkazů o osídlení již od neolitického období.² Zejména nálezy datované od 8. století zde dokládají slovanské sídliště a potvrzují jeho vzrůstající význam pro celý region.³

Žádná listina o založení města Olomouce bohužel není dochována. Akt založení města měl nejspíše jen ústní formu a jméno bylo převzato od zeměpanského hradu. Jméno Olomouc se vyskytuje poprvé roku 1055 v kronice Kosmově.⁴ Nejstarší doložený tvar je Olomúc, později se objevuje nový tvar Olomuncz.⁵ Toto označení se užívalo na listinách a kronikách 14. století a také se vyskytuje ve Zbraslavské kronice Petra Žitavského.⁶ Počátkem 11. století město Olomouc získalo významné postavení mezi přemyslovskými úděly, roku 1063 bylo zřízeno biskupství, roku 1078 zde Přemyslovci založili rodový klášter Hradisko.⁷ Jako středověké město je centrem řemesel a obchodu. Vedle hradu se rozvíjelo i předhradí, kde byl postaven kostel sv. Petra.⁸ Významný kostel sv. Václava založil roku 1109 kníže Svatopluk.⁹ Dóm sv. Václava je významná památka, která se jako první objevuje v ikonografii Olomouce. „Dochoval se obraz dómu sv. Václava v podobě atributu v ruce postavy Jindřicha Zdíka na pečeti olomoucké kapituly, která je přivěšena na listinách z let 1208 a 1213.¹⁰ [obr. 1] Ke kostelu bylo přeneseno biskupství právě Jindřichem Zdíkem roku 1131 a s ním začala mimořádná etapa rozvoje města.¹¹ Zdík se účastnil politiky i vojenských tažení knížat Soběslava I. a Vladislava II., podnikal diplomatické cesty, pouti a misionářské cesty. Zavedl

¹ Nešpor, V.: Dějiny Olomouce. Vlastivěda moravská, II. Místopis, Brno 1936, str. 30

² Hlobil I., Michna P., Togner M.: Olomouc, Praha 1984, str. 10

³ Profantová, N. Slované a jejich první státy. In: Bláhová, M., Frolík, J., Profantová, N.: Velké dějiny zemí koruny české I. Praha a Litomyšl 1999, str. 186–188.

⁴ Bretholz, B.: Die Chronik der Böhmen des Cosmas von Prag, Berlin 1923, str. 106 (užití tvaru *Olomuc*)

⁵ „V polovici století XIII. vzniká nový tvar *Olomuncz*. (...) Po prvé v listině Přemyslově z roku 1237 (CDM II. 321), pak 1270, 1281, 1287, 1294. Také v privilegii Rudolfovu z roku 1278 (městs. archiv Olomouc č. 3) čteme *Olmunzensibus a Olmunzense*.“ Nešpor 1936, str. 1

⁶ Nešpor 1936, str. 1

⁷ Merhautová, A., Třeštík, D.: Románské umění v Čechách a na Moravě, Praha 1984, str. 57, 90

⁸ Tamtéž, str. 157

⁹ Bláhová, M.: Vláda knížete Svatopluka. In: Bláhová, M., Frolík, J., Profantová, N.: Velké dějiny zemí koruny české I., Praha a Litomyšl 1999, str. 496

¹⁰ Burian, V.: Ikonografie Olomouce do roku 1900 (I. část), KVM Olomouc 1959, str. 371, 372

¹¹ Merhautová/ Třeštík 1984 str. 93, 95

liturgické předpisy a podporoval reformy klášterů. Církevní statky se za jeho doby rozmnožovaly a získal privilegium od císaře Konráda razit vlastní mince.¹² Kolem roku 1200 vymřeli olomoučtí Přemyslovci a hrad začal ztrácet na významu.¹³ Počátkem 13. století ale začala kolonizace a rozšířilo se osídlení. Městu též připadlo území okolo kostela sv. Mořice listinou Václava I.¹⁴ Jedním z významných biskupů, jehož jednání mělo vliv na celé město, byl Bruno ze Schaumburku,¹⁵ přívrženec a důvěrník Přemysla Otakara II. Pozdvihl olomoucké biskupství v mnoha oblastech - v hospodářství, v právních a soudních záležitostech, zdokonalil katedrální školu. Roku 1246 byl založen špitál sv. Antonína (zvaný sv. Ducha).¹⁶ Čeští králové spravovali moravské záležitosti sami, proto i Olomouc byla častým místem jejich návštěv. Přemyslovské období znamenalo pro město a klášter ekonomický růst, zlepšení hospodářské a kulturní sféry. Od roku 1248 je Olomouc nazývána městem a má přední postavení v oblasti městského práva. Dokazují to např. listiny od Přemysla Otakara II. a Jana Lucemburského, ve kterých se zmiňují o magdeburském právu, kterým se Olomouc řídila od svého počátku.¹⁷ Koncem 13. století se rozšiřuje opevnění, protože město muselo čelit několika nepřítelům, např. roku 1241 do města vpadli Tataři.¹⁸ Bylo postaveno 5 hlavních bran a několik menších. Byly ale zbourány v poslední čtvrtině 19. století. „*Dochovala se pouze nově zrekonstruovaná fortna Židovská v areálu uměnovědných kateder Univerzity Palackého (někdejší jezuitský konvikt) v Univerzitní ulici z doby před rokem 1444.*“¹⁹ Neměli bychom zapomenout na událost roku 1306, kdy byl na olomouckém hradě, v domě olomouckého děkana Budislava, zavražděn poslední český král z rodu Přemyslovců, Václav III., připravující se zde na další tažení do Polska.²⁰

---

¹² Nešpor 1936, str. 17

¹³ Pojsl M., Hyhlík V.: Olomouc očima staletí, Olomouc 1992, str. 18

¹⁴ Nešpor 1936, str. 31

¹⁵ Blinka, F.: Z historie kláštera Hradiska, Olomouc 2004, str. 21

¹⁶ Tamtéž, str. 18

¹⁷ Spáčil V., Tichák M.: V čele města Olomouce, Správa města a její představitelé v průběhu staletí. Olomouc 2002, str. 7, 8

¹⁸ „*Řádění Tatarů na Moravě jest v kronikách spleteno s bojem s Kumány a Maďary. Dne 25/6 1253 došlo totiž k bitvě u Olomouce, která skončila s velikými ztrátami pro vojsko české, z něhož mnozí zahynuli na útěku ve vlnách Moravy. V zápětí přichvátil sám král Bela s velikým vojskem a oblehl Olomouc. Posádka však odolala útoku, Maďaři od obležení upustili... V tradici olomoucké, i jiné, mohlo vésti toto plenění Kumánů a Maďarů k matení s Tatarý.*“ Nešpor, V.: Dějiny města Olomouce, Olomouc 1998 (str. 22). Dle M. Pojsla je r. 1241 spojen s Tatarý a r. 1253 s Kumány. Pojsl, M.: Olomouc očima staletí, Olomouc 1992, str. 15. Bitvu u Olomouce roku 1241 dokazuje rekonstrukce bitvy na základě rekonstrukce bojiště a vyličení bitvy ve zpěvu v Rukopisu Královédvorském. Zákřejs, V.: Bitva u Olomouce 1241, Sborník RZK I., Praha 1938, str. 25

¹⁹ Kubešová, M. Středověké hradby města Olomouce. In: Kubešová, M.: Významné Olomoucké památky II., Olomouc 2002, str. 23

²⁰ Vaníček, V.: Velké dějiny zemí koruny české III., Praha a Litomyšl 2002, str. 479

Roku 1348 zachvátila Olomouc morová epidemie.²¹ Období růstu bylo vystřídáno obdobím pustošení na konci 14. století (v průběhu sporů mezi Joštem a Prokopem), kdy byl např. zapálen kostel sv. Václava a biskupský dóm.²² Mír v zemi nastal na začátku 15. století a přispěl tomu místní landfrýd, tedy spolek měst Olomouce, Litovle a Uničova na obranu proti zločincům, lupičům a dalším nepřátelům. Uzavřen byl již v roce 1346 a schválen Karlem IV.²³ Kvůli požáru roku 1398 neznáme bohužel městskou zástavbu 13. a 14. století. Nesmíme také zapomenout na několik klášterů, které byly postaveny během třináctého století. Například klášter minoritů s kostelem Panny Marie, či klášter augustiniánů, který byl zbořen už v 15. století.²⁴ Důležitou stavbou, provedenou v roce 1378 a upravovanou i v dalších obdobích, byla radnice.²⁵ Předcházela jí kupecký dům, který povolil postavit Přemysl Otakar II. roku 1261.²⁶ Na radnici je dochován gotický arkýř na jižní straně, orloj z 15. století, který byl obnoven po 2. světové válce a v interiéru síťová klenba v přízemí radnice, renesanční portál, v exteriéru východní části radnice manýristicky přestavěné dvouramenné schodiště s lodžii a v období let 1601-1607 zvýšená věž opatřená helmicí s dvojí cibulí.²⁷ Po smrti Jošta (1411) je Morava pod přímou vládou českého krále. Od roku 1419 se rozšiřují reformní myšlenky Mistra Jana Husa i na Moravu. Mezi protivníky reformace bylo několik moravských měst a mezi nimi i Olomouc, Litovel a Brno. Roku 1416 byl dokonce v olomoucké diecézi uzavřen spolek na obranu proti Husitství.²⁸

Matyáš Korvín byl v Olomouci zvolen českým králem a roku 1470 se zde konala slavnostní korunovace.²⁹ Za vlády Ferdinanda I. se i přes většinu odpůrců Jana Husa začíná šířit luteránské učení. Během vlády Rudolfa II. byla městu potvrzena všechna privilegia a začalo se rozšiřovat o panství a další majetky. V patnáctém století bylo postaveno několik významných staveb, o kterých se podrobněji zmíním v dalších kapitolách (kap. č. II. 1.1 – II. 1.8. a II. 4.). V 16. století se stává Olomouc největším městem Moravy a je centrem správním, církevním i hospodářským. Probíhá majetková diferenciací obyvatel a také rozvoj vzdělanosti. Byly zakládány jezuitské školy a „*císař Maxmilián II. udělil olomoucké koleji zvláštní*

---

²¹ Blinka 2004, str. 30

²² Od roku 1349 Moravskému markrabství vládne vedlejší linie lucemburského rodu – bratr Karla IV. Jan Jindřich, pak jeho synové Jošt, Prokop, Jan Soběslav. In: Blinka 2004, str. 30

²³ Blinka 2004, str. 30

²⁴ Kubešová, I., M: Olomoucké kláštery, Olomouc 2005, str. 19, 52

²⁵ Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 46

²⁶ Vaníček 2002, str. 302

²⁷ Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 71

²⁸ Blinka 2004, str. 38

²⁹ Blinka 2004, str. 78

privilegium, kterým ji propůjčil práva vysokého učení.“³⁰ Od roku 1573 se tímto aktem olomoucká univerzita řadí vedle nejstarší vysoké školy v českých zemích. Znovu byla potvrzena Rudolfem II. v roce 1581.³¹

V období renesance je stavěno mnoho paláců. K významným patří Edelmannův palác na Náměstí Míru z let 1572-89 a pozdně renesanční Haunschildův palác.³² Renesance se uplatňovala zejména v architektuře. Stavební ruch byl přerušen třicetiletou válkou, ale již v počátcích 17. století se začínají objevovat první znaky barokního slohu.

Po bitvě na Bílé Hoře vracející se polské sbory plnily kraj.³³ Během švédské okupace města v letech 1642-1650 bylo město téměř vylidněno a zničeno.³⁴ Olomouc se Švédům vzdala, ale byla zajištěna nedotknutelnost klášterních, biskupských a jezuitských statků, nevyjímaje i kostely a městská privilegia.³⁵ Všechny zemské úřady byly převezeny do Brna.³⁶ Také byla odvezena univerzitní knihovna. Během švédské okupace trpěli jak měšťané, tak vesnice kolem. Díky švédským výpravám, pustošením a velkému zatěžování městské pokladny Olomouc ztratila své výsadní postavení na Moravě a stala se strategickou pevností. Po Vestfálském míru (24.10.1648)³⁷ ještě trvalo dva roky, než Švédové odešli. Poté opět vypukl mor, zkáza obyvatel a pokračovala násilná protireformace.³⁸

O několik let později se hlavními staviteli ve městě stali jezuité a „(...)biskup Karel II. z Lichtenštejna-Kastelkornu (1664 – 1695) typický představitel nové, dravé a nekompromisní pobělohorské šlechty.“³⁹ V předhradí byla postavena nová biskupská rezidence (dnes arcibiskupský palác), podle architekta Baltazara Fontany, tzv. starý konvikt v Univerzitní ulici, jezuitský seminář a významný soubor klášterního komplexu na Hradisku z let 1661 – 1730.⁴⁰ Barokní stavbou je např. kostel sv. Michala, který byl přičleněn ke starší klášterní budově a pozdně gotické zvonici. Stavitelem byl G. P. Tencalla.⁴¹ Druhá polovina sedmnáctého století se vyznačuje další měšťanskou výstavbou a výtvarným obohacováním staveb. Vrcholný barok se uplatnil v jezuitských stavbách v předhradí a na úpravách fasád

³⁰ Navrátil, J.: Kapitoly z dějin olomoucké university 1573-1973. Ostrava 1973, str. 12

³¹ „Privilegium znovu potvrdilo rovnocennost akademických hodností udělovaných olomouckou univerzitou s těmi, kterých bylo možno dosáhnout na kterékoliv západoevropské univerzitě.“ In: Navrátil, J.: Kapitoly z dějin olomoucké university 1573 – 1973. Ostrava 1973, str. 13

³² Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 73, 74

³³ Nešpor 1936, str. 141

³⁴ Tamtéž, str. 159-166

³⁵ Blinka 2004, str. 78

³⁶ Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 84

³⁷ Tamtéž, str. 79

³⁸ Tamtéž, str. 79

³⁹ Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 86

⁴⁰ Vošahlík, A. Olomouc. In: Kolektiv autorů. Paměť měst, Městské památkové rezervace. Praha 1975, str. 236

⁴¹ Kudělka, Z.: Architektura 17. století na Moravě. In: Blažiček, O. J.: Dějiny českého výtvarného umění II/1, Praha 1989, str. 286

měšťanských domů, v úpravách kanovnické rezidence a arcibiskupského paláce. Za Marie Terezie výrazně pokročily stavby opevnění, díky kterým odolala Olomouc Prusům.⁴² I když stavba tereziánské pevnosti v letech 1742 – 56 zamezila dalšímu růstu města, i tak byla Olomouc největší pevností Habsburské říše v 1. polovině 19. století.⁴³ Důležitým datem je rok 1777, kdy bylo olomoucké biskupství povýšeno na arcibiskupství.⁴⁴ Roku 1886 se ale pevnosti začínají bourat a nastává další rozvoj města. „*Stavební produkce, ať již měšťanská, nebo církevní, je v tomto období téměř zanedbatelná. Hlavním stavebníkem zůstává po dlouhou dobu vojenský erár. Pro vojenské účely jsou upravovány a přestavovány bývalé kláštery, případně i likvidována starší zástavba.*“⁴⁵

6. září 1850 byl vydán „*Prozatímní obecní řád pro královské město Olomouc*“, a tím město dostává vlastní statut.⁴⁶ Předcházel mu císařský patent, který říká: „*základem svobodného státu je svobodná obec*“.⁴⁷ Konec 19. století a s ním spojená regotizace, se nevyhnula ani významnému dómu sv. Václava, který je jednou z nejstarších památek v Olomouci. A konečně dvacáté století, kdy nastává rozvoj hospodářství, znovu dává význam městu jako regionálnímu centru Moravy.⁴⁸ Roku 1950 je Olomouc vládním usnesením prohlášena za městskou památkovou rezervaci.⁴⁹ Olomouc dosud uchovala množství objektů uměleckohistorické hodnoty.

I. 2. Komentář k základní literatuře k tématu

I. 2.1. Zpracování dějin města Olomouce

Jedny z nejstarších dějin města Olomouce jsou sepsány **Floriánem Josefem Louckým** roku 1746.⁵⁰ Jedná se o první systematické zpracování dějin města Olomouce od nejstarší doby až do autorovy současnosti. Součástí je podrobná topografie města a nejbližšího okolí. Práce je založená na studiu dostupné literatury a archiválií. Dílo je psáno barokně rozvitou němčinou, přílohy středověkou latinou a starou němčinou. Do současnosti se zachovaly dva

---

⁴² Nešpor 1936, str. 197

⁴³ Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 121, 122

⁴⁴ Tamtéž, str. 122

⁴⁵ Tamtéž, str. 128

⁴⁶ Spáčil/Tichák 2002, str. 16

⁴⁷ Tamtéž, str. 16

⁴⁸ Tamtéž, str. 27

⁴⁹ Pojsl/Hyhlík, str. 6, 7

⁵⁰ Spáčilová, L., Richter, V.: Popis královského hlavního města Olomouce sepsaný syndikem Floriánem Josefem Louckým roku 1746, Olomouc 1991, str. 5

exempláře Louckého díla; oba jsou uloženy ve Státním oblastním archívu v Brně.⁵¹ Louckého práce je často citována dodnes.

Důležitým zdrojem k dějinám města Olomouce je též kniha od **Václava Nešpora**, *Dějiny Olomouce*, vydaná již v roce 1936 Muzejním spolkem v Brně.⁵² Sám autor poukazuje na fakt, že bylo nutné nové zpracování dějin města Olomouce z důvodu nevyhovujícím dějinám starším. Šemberovy *Paměti a znamenitosti města Olomouce* jsou dle Nešpora „příliš stručné“ a německé dějiny Müllerovy postrádají původní prameny.⁵³ Nešporovo zpracování dějin Olomouce je bohaté svým obsahem. Zabývá se dějinami města Olomouce od prvních zmínek v pramenech, tedy od 11. století. Přehledně popisuje dobu od údělných knížat až po 1. světovou válku a vznik republiky. Věnuje se hospodářským a finančním dějinám, obyvatelstvu, kultuře a stavebnímu rozvoji města v průběhu staletí. Kniha obsahuje obrazovou část s fotografiemi významných olomouckých staveb, několik pohledů na město, např. Olomouc z Komenského mapy, dále ukázkou z iluminovaného rukopisu kapitulní knihovny čís. 138, různé pečeti, portréty osobností a další zajímavosti z olomoucké historie.

Nejstarší období je podrobně zpracováno v klasické analýze *Raněstředověká Olomouc*⁵⁴ od **Václava Richtera** vydané v roce 1959 v Praze a Brně. Obsahuje tři kapitoly: „Staroslovanské Olomoucko“, „Olomouc v románském údobí“ a „Královské město“. Přínos díla je zejména v podrobném zpracování stavebních dějin města spolu s několika rekonstrukcemi a kresbami půdorysů již zmizelých staveb.

Další užitečnou příručkou je *Paměť měst*, velká kniha od několika autorů (**A. Vošahlík a kol.**) z roku 1975, ve které najdeme české městské památkové rezervace a mezi nimi i Olomouc.⁵⁵ Toto dílo podává množství uspořádaných dat a podrobných popisů památek. Nalezneme zde informace o původním osídlení až po velký hospodářský rozvoj města ve dvacátém století. Kniha byla vydána roku 1975 a nyní už obsahuje staré názvy některých městských částí. Z této knihy jsem také čerpala některé informace k první části mé práce o historii Olomouce.

---

⁵¹ Rok 1746. Papír. Ff. 84-254+28 ff. něm., lat. Cerroniho sbírka, G 12 II, č. 58a. Spáčilová/Richter 1991, str. 12, 13

⁵² Nešpor 1936

⁵³ Nešpor 1936, str. Předmluva

⁵⁴ Richter, V.: *Raněstředověká Olomouc*, Praha-Brno 1959

⁵⁵ Vošahlík, A. *Olomouc*. In: Kolektiv autorů: *Paměť měst, Městské památkové rezervace v českých zemích*. Praha 1975

Knihy od tří autorů – **Ivo Hlobil, Pavel Michna a Milan Togner** - s krátkým názvem *Olomouc*, vydaná roku 1984 v Praze, je velmi užitečnou příručkou.⁵⁶ Zejména poskytuje novější informace než Nešporovy dějiny, např. poznatky z historické archeologie. Předností zmíněné knihy je množství kulturněhistorických údajů k jednotlivým památkám Olomouce. Uměleckohistorický vývoj města je líčen v chronologickém sledu a nezapomíná na všechny odvětví výtvarného umění. Polovinu knihy tvoří obrazová část s fotografiemi zejména architektonických a sochařských památek Olomouce. Najdeme zde i několik vedut, např. barevnou litografii od Cyrila Boudy, Olomouc 1941, která je velmi málo zobrazována v publikacích o Olomouci [obr. 2].⁵⁷

Také autoři **J. Válka, B. Chocholáč, T. Knoz, D. Uhlíř a P. Balcárek** se v knize *Morava v době renesance a reformace*⁵⁸ z roku 2001 věnují významným historickým událostem, které ovlivnily nejen vývoj na Moravě, ale i v celé Evropě. Jedná se o témata jako je úloha Moravy v obraně Evropy proti Turkům, Morava během třicetileté války, pobělohorská konfiskace, rekatolizace a Albrecht z Valdštejna a další. Autoři sledují i další důležité otázky, např. jak vypadal život Moravanů během zmíněných událostí, míra svobody občanů, úroveň bydlení, rozvoj řemesel a obchodu a v neposlední řadě i umění. Jako příklad mohu uvést turecké motivy, které pronikali do výtvarného umění, hudby, literatury a do folklóru, jak uvádí autor Josef Válka.⁵⁹ Kapitola Renesanční zámky na Moravě od Tomáše Knoze se věnuje pojmům „zámeckost“, „renesančnost“ a „moravskost“ moravských renesančních zámků.⁶⁰ Zdůrazňuje zde, že: „*Renesance ve střední Evropě ani zdaleka nebyla pouze slohem měšťanstva a měst, jak bývá dodnes zdůrazňováno, ale byla i slohem šlechty.*“⁶¹ A také se zmiňuje o „sociálně určujících funkcích“ umění a především architektury. Ukazuje souvislost majetkového a sociálního postavení s podobou sídla. Kniha se sice nevěnuje přímo Olomouci, ale podává nám obraz Moravy v době předbělohorské či stavovské a to je považováno za jedno z vrcholných období v dějinách Moravy. Díky knize si můžeme představit, jaké panovaly a jak se měnily životní podmínky poddaných i pánů, pokusit se také číst a vnímat umělecké památky z této doby. Autoři knihy v obrazovém doprovodu použili i výjevy ze spisu Bartoloměje Paprockého „*O počátku a dávnosti měst*“ a „*Zrcadlo Markrabství moravského*“, „*O počátku a starožitnosti stavu prelátského*“ a „*O stavu rytířském*“. Na úvodní straně spisu *O počátku a*

⁵⁶ Hlobil, I., Michna, P., Togner, M.: Olomouc. Praha 1984

⁵⁷ *Olomouc*. Cyril Bouda. Rok 1941. Kamenorytina. Pětibarevná litografie, papír, 318 x 425 cm, inv. č. R 12647, Národní galerie v Praze, Praha

⁵⁸ Knoz, T.: Morava v době renesance a reformace, Brno 2001 (Sborník příspěvků proslovených ve dnech 6. ledna až 24. února 1999 v rámci přednáškového cyklu Moravského zemského muzea v Brně).

⁵⁹ Tamtéž, str. 8, kapitola Morava v habsburské monarchii a turecká hrozba

⁶⁰ Tamtéž, str. 46

⁶¹ Knoz 2001, str. 51

dávnosti měst jsou vyobrazeny na pravé straně listu miniaturní veduty moravských měst.⁶² Ve spisu *Zrcadlo slavného Markrabství moravského* se nachází veduta města Olomouce z roku 1593 [obr. 3].⁶³

Knihy z roku 2002 s názvem *V čele města Olomouce, Správa města a její představitelé v průběhu staletí*⁶⁴ od dvojice autorů **Vladimíra Spáčila** a **Milana Ticháka** nás informuje o státoprávních záležitostech a představuje nejvýše postavené osoby města a jejich dobu. Podrobné informace o představitelích a jejich důležitých skutcích ve správě města jsou popsány až od roku 1850. Pro mou práci jsem využila první část od V. Spáčila, kde jsem získala informace o prvních zmínkách o městu Olomouc v právních listinách. Dále se zmiňuje o založení vlastního soudnictví v Olomouci, což bylo roku 1291.⁶⁵ Popisuje městskou radu a její získání práv i úřadu fojta. Nechybí informace o četných reorganizacích městské správy v průběhu několika století.

I. 2.2. Literatura k památkám města Olomouce

Literatury k jednotlivým památkám je nemalé množství. Zájem o historickou Olomouc vzrostl zejména v 60. letech minulého století. Díky rozsáhlým sondážím od 70. let 20. století v Michalském výpadu a na dómském návrší bylo zjištěno několik nových skutečností, které vedly ke korekci výkladu hradního areálu.⁶⁶ Církevní objekty byly zkoumány ale i dříve, např. v 80. letech 19. století, kdy probíhala regotizace svatováclavské katedrály inženýrem Gustavem Merettou.⁶⁷ Bohužel jeho plány jsou bez komentářů, a proto není zakreslení zcela jasné. K historii jednotlivých památek je proto vhodnější sáhnout po novější odborné literatuře. Např. z edice *Archeologické památky střední Moravy – Tři nejstarší olomoucké kostely*, napsané **Vítem Dohnalem** v roce 2006 v Olomouci.⁶⁸ Autor se zde zabývá nesrovnalostmi okolo nejstarších kostelů – kostela sv. Petra, sv. Maří Magdalény, a jediným dochovaným – dómem sv. Václava.

---

⁶² Knoz 2001, str. 27

⁶³ Tamtéž, str. 105 (veduta „Olomouc 1593“) *Celkový pohled od jihovýchodu*. Rok 1593. Dřevořez. J. Willenberger. *Zrcadlo slavného Markrabství moravského*. 14,3 x 8,5 cm. UKO II-32078. Inv. č. 0472 VMO

⁶⁴ Spáčil, V., Tichák, M.: *V čele města Olomouce*, Olomouc 2002

⁶⁵ Tamtéž, str. 8

⁶⁶ Dohnal, Vít: *Tři nejstarší olomoucké kostely, Olomoucký hrad v raném středověku (III)*, Olomouc 2006, str. 30, 31

⁶⁷ Přestavba dómu probíhala v letech 1883-1896. Po Merettově smrti roku 1888 řídil přestavbu vídeňský architekt Richard Völkel. Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 136

⁶⁸ Dohnal 2006

Informace o chrámu sv. Mořice poskytuje kniha s názvem *Církevní památky umělecké z Olomouce*, od **Adolfa Nowaka**, vydané v Olomouci roku 1890⁶⁹. Je to sice jeden z nejstarších zdrojů s historií kostela sv. Mořice, ale autor čerpal již ze zmíněných dějin Šemberových, cituje z listin městského archivu, např. z kodexu zahrnujícího dobu let 1261 – 1492 a další. Kniha obsahuje podrobný popis stavby. Kromě informací ke kostelu sv. Mořice zde nalezneme i popis několika vzácných rukopisů – Zábrodský evangeliář, česká bible pána z Boskovic a antifonář Loucký – obsahujících množství iluminací. Kniha poskytuje i další zajímavosti z historie Olomoucka, ale ty už se nevztahují k tématu mé práce. Další knihou zabývající se historií kostela sv. Mořice jsou např. *Dějiny kostela sv. Mořice v Olomouci* od **Bohumila Zlámala**, druhého kaplana u sv. Mořice.⁷⁰ Tato kniha doplňuje starší díla o zmíněném kostele: od autora Adolfa Nowaka – výše uvedeného, **Gregora Wolného** a jeho *Kirchliche Topographie von Mähren*⁷¹ a **Augusta Prokopa**.⁷² Bohumil Zlámala se zabývá informacemi ke stavbě kostela, opravami a zejména historií oltářů, mobiliářem a ostatními památkami.

Jednotlivé církevní památky Olomouce jsou popsány v několika svazcích s názvem *Církevní památky* (**M. Pojzl** ed.), vydané Historickou společností Starý Velehrad se sídlem na Velehradě.⁷³ Autoři se zabývají stavební historií památek a popisem interiéru. Nechybí informace o uměleckých dílech a jejich tvůrcích.

Z vybrané literatury mně nejvíce inspiraci poskytla kniha od **M. Pojsla** a **V. Hyhlíka** s názvem *Olomouc očima staletí* vydaná roku 1992 v Olomouci. Cílem této knihy bylo „přiblížení složitého vývoje města poznamenaného všemi evropskými stavebními slohy na základě vybraných památkových objektů i větších celků v konfrontaci s historickou ikonografií.“⁷⁴ Kniha představuje množství obrazových příloh dokumentujících jak celkové pohledy na město, tak jeho části a detaily objektů. Každé vyobrazení je stručně popsáno, ale chybí zde popis reprodukcí jako uměleckých děl a jejich analýza. Kniha také nabízí množství fotografií objektů a interiérů. Autor textu několikrát nezapomene připomenout, že: „Olomouc... je svým vývojem a postavením srovnatelná pouze s hlavním městem českého státu Prahou.“⁷⁵ Text se věnuje místopisu, historii města a konfrontaci minulého a současného stavu

---

⁶⁹ Nowak, A.: *Církevní památky umělecké z Olomouce*, Olomouc 1890

⁷⁰ Zlámala, B.: *Dějiny kostela sv. Mořice v Olomouci*, Olomouc 1939

⁷¹ Wolny, G.: *Kirchliche Topographie von Mähren I., Brno 1855*

⁷² Prokop, A.: *Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlicher Beziehung* (II. Band. Gotische Kunst. Wien 1904)

⁷³ Pojzl, M. (red.): *Církevní památky*. Historická společnost Starý Velehrad se sídlem na Velehradě. Olomouc. Svazek 2, 4, 5, 10, 14, 23. Svazky vychází postupně od roku 1990

⁷⁴ Pojzl/Hyhlík 1992, str. 7

⁷⁵ Pojzl/Hyhlík 1992, str. 5, 7

urbanistického celku. Podrobnější analýzy vybraných starých vedut a informace o umělcích chybí, a to je mimo jiné právě úkolem mé práce.

I. 2.3. Komentář k literatuře poskytující obrazový a další informační materiál

Sborník *Ikonografie Olomouce do roku 1900* od **Václava Buriana** je velmi užitečnou příručkou.⁷⁶ Jedná se o soupis maleb, kreseb, grafik, plastik, fotografií a pohlednic. V úvodu jsou uvedeny základní charakteristiky a souvislosti vzniku prvních zobrazení města Olomouce. Nechybí zde však ani zmínky o autorech, tiskařích a objednavatelích. Sborník o několika málo stránkách poskytuje utříděné informace o ikonografii Olomouce do roku 1900 a slouží k orientaci v početných ikonografických materiálech. Po Burianově práci se tomuto tématu již nikdo systematicky nezabýval. Tato skutečnost se stala impulzem pro napsání mé práce.

Obrazový materiál zaměřený na jednu konkrétní památku nalezneme v souboru s názvem *Zrcadlo času IV* od **Vladimíra Spáčila** vydané roku 1992.⁷⁷ Obsahuje 10 ilustrací nejstaršího chrámu Sv. Mořice v Olomouci s pouze jednostránkovým textem, který stručně představuje základní informace o historii kostela. Jedná se o dominantu, která nemohla chybět na mnohých vedutách. Proto také budu ve své práci věnovat pozornost tomuto kostelu. Díky tomuto souboru ilustrací mohu začít porovnávat způsob zobrazení, jaký tehdejší kreslíři a malíři volili. Také je zajímavé zjistit, zda byly veduty součástí nějakého rozsáhlejšího díla, nebo šlo-li o izolované zobrazení. Dalším obrazovým pramenem jsou *Olomoucké veduty*,⁷⁸ soubor deseti volných listů, které uspořádala **Vlasta Kauerová**, vydaný roku 2002, nám ukazuje Olomouc 19. století. Jedná se o pohledy na Olomouc ze všech světových stran, pohledy na Horní náměstí s radnicí, Dolní náměstí a na budovu hlavního nádraží. Soubor pochází ze sbírek Vlastivědného muzea v Olomouci. V úvodu se autorka stručně zmiňuje o jménech výtvarníků spolu s malým komentářem k litografiím a kamenorytinám. Také *Olomoucké veduty z díla Friedricha Bernarda Wenera (J. Fiala, ed.)*,⁷⁹ soubor vydaný roku 2003 obsahuje 10 vedut jejichž originály se nacházejí ve Státním okresním archivu v Olomouci. Krátký text od Jiřího Fialy se věnuje životu náruživému evropskému vedutistovi 18. století F. B. Wernerovi. Je zde uveden i překlad německé a latinské legendy, který poslouží k lepší orientaci v analýze jednotlivých

---

⁷⁶ Burian, V.: *Ikonografie Olomouce do roku 1900*. Sborník krajského vlastivědného muzea Olomouc IV/1956 – 1958. Olomouc 1959

⁷⁷ Spáčil V.: *Zrcadlo času IV*. Olomouc 1992

⁷⁸ Kauerová, V.: *Olomoucké veduty*. Olomouc 2002

⁷⁹ Fiala, J.: *Olomoucké veduty z díla Friedricha Bernarda Wenera*. Olomouc 2003

vedut. Kvalitní a barevné reprodukce nalezneme v souboru 12 volných listů reprodukcí *Olomouc, obrazy a rytiny*,⁸⁰ z edice Rytiny (M. Pojsl, ed.). Je to výběr nejznámějších vedut, které poslouží k podrobnější analýze.

II. Umělecké památky dochované i zaniklé, objevující se ve výtvarném ztvárnění města

II. 1. Seznam památek

Ve výběru památek k jejich podrobnější analýze jsem volila zejména ty, které se v hojně míře objevují na nejstarších zobrazeních a ty, které jsou zajímavé svou architektonickou přeměnou v průběhu historie. Jako první představím nedochované památky, kostel sv. Petra a klášter augustiniánek s kostelem sv. Jakuba, které jsou součástí nejstarších vedut města Olomouce. Další nedochované památky stručně představím u následujících památek, vedle nichž se dříve nacházely. Kostel sv. Václava se stal jako první součástí ikonografie města Olomouce, a proto je třeba věnovat mu zvláštní pozornost. Spolu s kostelem sv. Václava můžeme v Olomouci obdivovat i další významný kostel sv. Mořice, jež zaujímá v ikonografii Olomouce důležité místo. Další kostel sv. Michala, nacházející se na nejvyšším místě tzv. Olomouckého kopce, patří mezi významné objekty vyskytující se na panoramatu města. Nedaleko se nachází kostel Panny Marie Sněžné. Dále představím i historii kláštera Hradisko, který je nepřehlédnutelný na většině vedut Olomouce. Na celkových pohledech na Olomouc se často vyskytuje poutní chrám Panny Marie na Svatém Kopečku u Olomouce, a proto se stručně zmíním i o jeho historii a současné podobě.

II. 1.1. Kostel sv. Petra

Stavbou, o které víme, že byla nejstarší zděnou budovou doloženou v Olomouci a nedochovala se pro naše časy, je kostel sv. Petra.⁸¹ Známe ji mimo jiné z vedut ze 17. století (viz kapitola II. 1.1.1.). Kostel sv. Petra byl postaven pravděpodobně již v 11. století, ale podrobnější informace o jeho původu nikde nenajdeme.⁸² Roku 1062 bylo u kostela sv. Petra

---

⁸⁰ Pojsl, M.: *Olomouc, obrazy a rytiny*. Edice Rytiny, svazek 4. Praha 1981

⁸¹ Wolny, G.: *Kirchliche Topographie von Mähren*. I, Brno 1855, str. 276

⁸² Tamtéž, str. 266-267

založeno moravské biskupství knížetem Vratislavem.⁸³ Během nepokojů v šedesátých letech 15. století vyhořel a byl od základů přestavěn v pozdně gotickém slohu. Roku 1680 byla ke kostelu přistavěna věž, kterou známe z dobových vedut. Kostel se nacházel na olomouckém předhradí, na místě dnešní FF Univerzity Palackého v ulici Křížkovského. Na tomto místě, uvádí Vít Dohnal: „(...)byla odkryta značná část půdorysu goticky přestavěného kostela sv. Petra s polygonálně ukončeným presbytářem, s jižní zdí a se základovým zdivem věže přiložené k severní stěně. Na severní straně presbytáře byly zjištěny základy tří opěrných pilířů a v každém z nich schránka a v ní olověná plaketa se symbolem evangelisty (anděl, orel, býk).“⁸⁴ Čtvrtá se našla náhodou ve Vlastivědném muzeu v roce 1958, kam se dostala neznámým způsobem někdy ve dvacátých letech minulého století (Burian 1960).⁸⁵ Za reforem císaře Josefa II. došlo ke zrušení kostela a brzy i k jeho zboření roku 1792,⁸⁶ aniž by byl pořízen jakýkoli popis nebo nákres. „V obecném povědomí zůstalo, že to byla orientovaná stavba s vysokou věží, s jedním bočním vchodem od severu, s hlavním vchodem na západní straně a uvnitř s třemi oltáři, kolem kostela byl hřbitov.“⁸⁷ Věž byla čtyřboká hranolová.⁸⁸ Na pohledech na město vidíme většinou jen její vysokou stanovou střechu lodi.

II. 1.1.1. Kostel sv. Petra součástí ikonografie města Olomouce

V pohledu na Olomouc od jihovýchodu v Paprockém *Zrcadle slavného Markrabství moravského* z roku 1593 lze vidět stanovou střechu kostela sv. Petra [obr. 3].⁸⁹ Lepší pohled na kostel s čtyřbokou hranolovou věží i se stanovou střechou nabízí veduta *Olomouc ze severu* a *Olomouc ze západu* vytvořená v roce 1732 nebo 1736 [obr. 4, kostel na vedutě označen č. 5 - nahoře a 14 – dole] a [obr. 4 – a, výřez z veduty].⁹⁰ Kostel lze rozeznat na obraze, který představuje pohled na Předhradí od východu [obr. 5].⁹¹ Zobrazuje zástavbu centra města, ale

⁸³ Merhautová/ Třeštík 1984, str. 93, 95

⁸⁴ Dohnal, Vít: Tři nejstarší olomoucké kostely, Olomoucký hrad v raném středověku III. Svazek 10. Olomouc 2006, str. 16

⁸⁵ Dohnal 2006, str. 16

⁸⁶ Richter 1959, str. 65

⁸⁷ Dohnal 2006, str. 13

⁸⁸ Richter 1959, str. 65

⁸⁹ *Celkový pohled od jihovýchodu*. Rok 1593. Dřevořez. J. Willenberger. Zrcadlo slavného Markrabství moravského. 14,3 x 8,5 cm. UKO II-32078 In: Knoz 2001

⁹⁰ *Olomouc ze severu-Olomouc ze západu*. F.B. Werner. Perokresba. Městská knihovna ve Vratislavi, Polská republika, MS-HSR-55d, f.72, nyní nezvěstné, zřejmě odcizeno za 2. světové války. Burian, V.: Ikonografie Olomouce do roku 1905, I. Část, Sborník KVM Olomouc, oddíl B – Společenské vědy, IV/1956-1958, str. 393, č. 30 a 31. In: Fiala, J.: Olomoucké veduty z díla Friedricha Bernarda Wenera. Olomouc 2003, list č. 1

⁹¹ Kubešová/Vrtalová 2002, str. 74, Požár Nové brány 1675, Univerzitní teze s vyobrazením Nové brány. Zemský archiv v Opavě, SOkA Olomouc

hlavně skutečnou událost z 23. dubna 1675 a to úder blesku do věže Nové brány.⁹² Vedle kostela sv. Petra (při levém okraji) je zobrazen i klášter u sv. Jakuba. Anonymní rytec tak vytvořil mimořádně cennou ikonografickou památku. Obr. 6 ukazuje polohu a půdorys kostela sv. Petra a sv. Jakuba kolem roku 1780. U kostela sv. Petra je zakreslen i tehdejší hřbitov.

II. 1.2. Klášter augustiniánek s kostelem sv. Jakuba. Historie a ikonografie.

V blízkosti kostela sv. Petra stával klášter augustiniánek s kostelem sv. Jakuba. Bohužel ani tato památka nezůstala stát v historickém jádru Olomouce. Ženský klášter založil biskup Robert, ale přesná doba vzniku není známa.⁹³ Dle nedatovaných listin Přemysla Otakara I., kterou obdarovává augustiniánky a uděluje jim svobody a listiny biskupa Roberta z roku 1213, je nepochybné, že klášter již v roce 1213 fungoval.⁹⁴ Kostel sv. Jakuba, zřejmě jednolodní s pravoúhlým presbyteriem, byl přistavěn před rokem 1272. Augustiniánky vystřídali minorité v 16. století a 1787 byl klášter zrušen a přeměněn na státní nemocnici, která fungovala do roku 1900 a byla taktéž zrušena.⁹⁵ Budova byla zbořena a bylo postaveno tzv. Elisabethium- dívčí škola s penzionátem, dnes přejmenované na Komenium a sídlí zde FF Univerzity Palackého. Částečně šlo o novostavbu a přestavbu. Severní školní budova byla vystavěna od základu a jižní budova penzionátu částečně použila staré hlavní zdi bývalého kláštera. Interiér byl proveden nově. Severní a jižní budova jsou spojeny křídlem.⁹⁶

Podobu kostela sv. Jakuba, zejména jeho věž, zvěčnil již zmíněný vedutista F. B. Werner.⁹⁷ V jeho *Celkovém pohledu na Olomouc od severovýchodu* [obr. 63] a *Olomouci ze severu a Olomouci od západu*⁹⁸ [obr. 4] je vidět věž a jednolodní stavba se sedlovou střechou v blízkosti kostela sv. Petra. Označení kostela je na obr. 6 jako *Minoritten* pod č. 4 (nahore) a 15 (dole), protože minorité sídlili v augustiniánském klášteře od roku 1569 a veduty jsou vytvořené po roce 1730, tedy za působení minoritů.

---

⁹² Kubešová, M.: Středověké hradby města Olomouce. In: Kubešová/Vrtalová 2002, str. 25

⁹³ Richter 1959, str. 106

⁹⁴ Richter 1959, str. 106

⁹⁵ Tamtéž, str. 107

⁹⁶ Tamtéž, str. 107

⁹⁷ Fiala 2003, list č. 2

⁹⁸ Tamtéž, list č. 1

II. 1.3. Kostel sv. Václava

Na počátku 12. století založil kníže Svatopluk kostel sv. Václava.⁹⁹ Stavbu dokončil biskup Jindřich Zdík, který vysvětil kostel a přenesl k němu roku 1131 biskupský stolec od kostela sv. Petra.¹⁰⁰ Jak už bylo zmíněno v úvodu (kap. I.1), tato významná památka se stala jako první součástí ikonografie města Olomouce. Románskou podobu katedrály neznáme, protože na počátku 13. století několikrát hořelo okolí dómu a také díky následným gotickým přestavbám. Rekonstrukci románského stavu (podle výkopů z let 1883 a 1948) provedl V. Richter (1959).¹⁰¹ Dochovalo se západní trojlodí. „*Dvoj-věžové románské průčelí přestavěl na konci 16. století biskup Stanislav Pavlovský, který mu dal podobu mohutného monolitně působícího trojvěží. Kardinál František Ditrichštejn nechal v letech 1617 -19 zbudovat zvýšený presbytář s rozsáhlou kryptou.*“¹⁰² Postupně bylo přistavěno několik kaplí.¹⁰³ Kaple a sakristie jsou vyznačeny na půdorysu. [obr. 7] Během sondáží, které probíhaly od roku 1975 do roku 1997 bylo objeveno několik zajímavostí, například bylo obnaženo kvádřikové zdivo a polovina románského okénka- špalety v obvodovém zdivu katedrály, byla nalezena původní gotická okna- špalety v kapli Jana Křtitele a také v roce 1980 bylo nalezeno diamantování na ostění gotického portálku v podstřeší sakristií.¹⁰⁴ Dnešní podoba katedrály je novogotická. O tuto puristickou přestavbu se postaral biskup kardinál Bedřich Fürstenberk v letech 1883 až 1892.¹⁰⁵ Samotnou stavbu řídil G. Meretta a po něm R. Völkel. Změny postihly průčelí, presbytář a byla postavena chórová kaple na severní straně a vysoká jižní věž.¹⁰⁶ Podrobnější informace o přestavbách dómu poskytuje malý svazek napsaný Miloslavem Pojslem, který vydal Metropolitní farní úřad.¹⁰⁷ Informace získané z této literatury doplním svoji analýzou originálů v následující kapitole (II.1.4.1), na kterých jsou patrné stavební změny na dómu sv. Václava.

---

⁹⁹ Merhautová/ Třeštík 1984, str. 121

¹⁰⁰ Tamtéž, str. 93, 95

¹⁰¹ Richter 1959, str. 72, obr. 8 Plán vykopávek.

¹⁰² Pojsl 1992, str. 18

¹⁰³ „*K jižní boční lodi jsou přistavěny kaple sv. Stanislava a loretánská.*“ (Pojsl 1992, str. 18)

¹⁰⁴ Gračka, V.: *Objevovaná Olomouc*, Olomouc 2001, Plán sond, str. 67

¹⁰⁵ Pojsl, M.: *Olomouc, Katedrála sv. Václava, Církevní památky*. Svazek 2. Olomouc 1990, str. 8

¹⁰⁶ Pojsl 1990, str.18

¹⁰⁷ Tamtéž, str. 18

II. 1.3.1. Kostel sv. Václava součástí ikonografie města Olomouce a jeho konfrontace s dnešní podobou

Několik informací o stavebních změnách dómu popisují písemné prameny nebo ukazují dochovaná vyobrazení. Prvně byl kostel ve zjednodušené podobě zobrazen na pečetě olomoucké kapituly, kde jej biskup Jindřich Zdík drží jako maketu (obr. 1, pozn. 10). Kostel je zobrazen z jižní strany, (...), „s podélnou lodí, kněžištěm a dvěma věžemi v průčelí s nízkými jehlancovými stříškami, zakončenými makovicemi, které rytec dosti odlišil od obvodového perlovce pečetí.“¹⁰⁸ Věrnost zobrazení kostela na pečetě lze porovnat s dalším dochovaným zobrazením v iniciále T v Misálu Johánka z Bludova z roku 1466 (SOkA Olomouc. Sign. CO 45), kde je kostel sv. Václava taktéž vyobrazen s původní podobou románského průčelí. Budova chrámu je zobrazena z ptáčích perspektivy od západu a vidíme i štít sedlové střechy nad střední lodí [obr. 8].¹⁰⁹ Na pečetě se rytec pokusil naznačit románská okna v lodi i na hranolových věžích. Kresba v iniciále je přesnější a vidíme zde okna románská a nad nimi okno kruhové. V pravé části vyobrazení je i část boční lodi.

Po přestavbách chrámu Brunem ze Schaumburku a Stanislavem Thurzem bychom mohli nalézt podobu kostela sv. Václava v Pasionálu kanovníka Jana Kalowody (Dóm sv. Václava od západu, rok 1529. Kvaš, Passio secundum quatuor evangelistas, f. 1. P 27, 5 x 37, 5. Sign. CO 89. SOkA Olomouc)¹¹⁰ vytvořeném v olomouckém klášteře bernardinů v roce 1529 [obr. 8 - a]. V. Burian popisuje, že v dolní části titulního listu je zobrazen u dómu průvod na Květnou neděli a je zachyceno i okolí dómu, a to ohradní zeď a brána kapitulního děkanství s červenou krytinou, za ní stejně kryté budovy děkanství a křížové chodby, na které jsou zřejmá románská okna bývalého hradního paláce či kapitulního domu. V. Burian pochybuje o soudobém zobrazení stavu budov.¹¹¹ Vyobrazení s kostelem se nachází ve spodní části listu a oživuje tak jeho bohatou výzdobu. Stavba kostela je výrazně zmenšená oproti postavám v popředí.

Románské věže kryté jehlanci s makovicemi byly zakresleny i na titulním listu dvou vydání olomoucké Agendy, tištěné v roce 1585 a 1586 [obr. 9]. (Dóm sv. Václava od západu. 1586. Dřevoryt. UKO, sign. 5237 a 35824).¹¹² Dvouvěží má podobu před stavbou třetí věže za biskupa Stanislava Pavlovského. Odlišnost od předchozích vyobrazení je u vstupního portálu a

¹⁰⁸ Burian 1959, str. 372

¹⁰⁹ Dóm sv. Václava od západu. Rok 1466. Kvaš. Misál Johánka z Bludova, f. 229, iniciála T. O 6 x 6, 3 cm. SOkA Olomouc. CO 45. Reprodukce In: Dohnal, V.: Tři nejstarší olomoucké kostely. Olomouc 2006, str. 19

¹¹⁰ Burian 1959, str. 372, kat. č. 320, obr. 35

¹¹¹ Burian 1959, str. 372, čís. kat. 320

¹¹² Tamtéž, str. 391

průčelí, kde jsou nyní zakresleny dveře s bosovaným portálem a nad nimi jedno románské okno.

Troj-věžové západní průčelí je poprvé zobrazeno na pohledu v Paprockém Zrcadle slavného Markrabství moravského z roku 1593 [obr. 10].¹¹³ Jedná se o první doklad renesanční podoby kostela. Na pohledu je dóm sv. Václava a kolem něj dva andělé. Dva putti nahoře uprostřed nesou štít se čtyřmi poli, na němž je biskupská čepice a berla. Stavba kostela se skládá ze západního průčelí, presbytáře, kaple Cyrila a Metoděje (dnes loretánská) a kaple sv. Stanislava, na níž dnes navazuje jižní věž. Renesanční kapli sv. Stanislava nechal postavit biskup Stanislav II. Pavlovský v letech 1582 – 1591 jako rodinnou hrobku.¹¹⁴ Detaily na stavbě kaple, např. okenní výklenky řešené pomocí perspektivních klamů, svědčí o italském tvůrci.¹¹⁵ Kaple má cibulovitou střechu s lucernou. Boční věže západního průčelí mají střechy v dolní části patrně zvonovou, zakončenou jehlou. Vyšší střední věž s renesančně zdobeným ochozem má střechu stanovou, také s jehlovým zakončením. Vstup do chrámu je nepřesně zakreslen. Vstupní portál je patrně menší než jednoduché okno nad ním. Portál má zřejmě stříšku, která má perspektivní chybu. Renesanční trojvěží zůstalo zachováno až do regotizace.

Před polovinou 19. století **Emil Höfer** vytvořil několik ocelorytin olomouckých kostelů. Z roku 1842 pochází ocelorytina dómu sv. Václava (Národní galerie v Praze, R 102898, oceloryt, 162 x 159mm) s klasicistním průčelím a vlevo umístěnou kaplí sv. Anny [obr. 11]. Totožný pohled vytvořil **Franz Richter** v akvarelu [obr. 12]. Do popředí umístil procesí venkovanů v hanáckých krojích. (VM Olomouc, 19. století, Pojzl 1992, str. 100). Na ocelorytině od E. Höfera jsou vesničané zobrazeni v celé spodní části pod kostelem a teprve se začínají scházet ke kostelu. Akvarel je až na ucelený průvod a přidané detaily vesničanů velice podobný originálu. Stíny odrážející se na dómu, obloha, větve stromů a linie trav jsou totožné. Obrysové linie v akvarelu jsou výrazné a kresba působí tvrději než provedení v ocelorytině. Stavba kostela má zvýšený presbytář, který byl přestavěn do barokní podoby v letech 1616-1618 za kardinála Františka Ditrichštejna.¹¹⁶ Klasicistní podoba západního průčelí byla provedena po roce 1803, kdy byla bleskem zasažena střední věž a následkem požáru byly zničeny i boční věže, zvony a věžní hodiny.¹¹⁷ Na výše zmíněných zobrazeních dómu vidíme jeho klasicistní podobu. Střední věž je opatřena empírovou střechou s lucernou a hodinami.

---

¹¹³ Willenberger, J. Dřevořez. Dóm sv. Václava od jihozápadu. Zrcadlo slavného Markrabství moravského. Paprocký, B. Olomouc 1593. UKO II-32078.

¹¹⁴ Pojzl 1990, str. 11

¹¹⁵ Tamtéž, str. 11

¹¹⁶ Pojzl 1990, str. 7

¹¹⁷ Tamtéž, str. 7

Postranní věže zdobí balustráda s kamennými vázami v rozích. Průčelí působí díky sjednocené fasádě na všech věžích monolitně.

Průběh přestavby katedrály do novogotické podoby je zvětšen na fotografii z roku 1887 [obr. 13]. Na fotografii vidíme lešením zakryté průčelí a presbytář. Na druhé fotografii z roku 1888 je průčelí dokončené a probíhá stavba jižní věže [obr. 14]. Přestavba památky se těšila velkému zájmu ze strany odborníků a měšťanů.

Novogotickou podobu katedrály můžeme vidět na střeleckém terči z roku 1891 [obr. 15].¹¹⁸ Kruhový obraz zobrazuje pohled na dóm s kaplemi sv. Anny a sv. Barbory. V tmavých rozích terče jsou bílé číslice letopočtu 1891. Autora zmíněného vyobrazení neznáme. Převažující většina olomouckých terčů není signována. Podoba dómu je věrná a přesvědčit se o tom můžeme při pohledu na dnešní fotografii [obr. 16].

Ze současných umělců věnujících se zobrazování uměleckých památek Olomouce se katedrále sv. Václava nejvíce věnuje malíř a grafik **Ladislav Jalůvka**, který má svůj ateliér v nedalekém sousedství zmíněné památky. „*Tvář olomoucké katedrály je nejen spoluúčastníkem všeho dění u malířského stojanu, ale proniká i do myšlenkového světa tvůrce*“ ...uvádí Josef Maliva, autor katalogu a kurátor výstavy s názvem „*Olomoucký dóm v malířském díle Ladislava Jalůvky*“.¹¹⁹ Ladislav Jalůvka se narodil 15. 6. 1932 v Ostravě, dětství prožil v Palkovicích. Nyní žije i tvoří v Olomouci. Během vysokoškolských studií v Praze se učil u Cyrila Boudy, Martina Salcmána a Karla Lidického. Je vysokoškolským učitelem, píše texty z oblasti výtvarné pedagogiky a vedle malířských děl vytváří i realizace do architektury. Mimo jiné získal cenu města Olomouce za rok 2004, jež je udělována výrazným osobnostem města a diplom Unie výtvarných umělců Olomoucka za celoživotní malířské dílo (2005).¹²⁰

V malířských dílech s tematikou olomouckého dómu se Ladislav Jalůvka vypořádává s kamenným monumentem velice hravě. Barvy užívá hojně a drží se hlavních výrazových prostředků novogotické architektury. Díky jeho malířskému výrazu, chvějivému rukopisu, je katedrála na plátnech stále opředena záhadami a zároveň klidným a mystickým místem uprostřed města. Některé obrazy neukazují realistickou podobu dómu, protože jsou spíše abstraktním vyjádřením pocitu při pohledu na tuto památku s dlouhou historií. V obrazové příloze je jeho tvorba zastoupena obrazy s názvem Jitřní katedrála [obr. 17], Mraky nad katedrálou [obr. 17- a] a Torzo katedrály [obr. 17 - b].

¹¹⁸ Dokončení regotizace dómu sv. Václava v Olomouci r. 1890. Anonym. Rok 1891. Olej na dřevě. Terč. KVMO 1763/C 696. Inv. č. 0 2456. In: Burián 1959, str. 399.

¹¹⁹ Výstava k výročí 1100 let od narození sv. Václava v Olomouci. 24.4. -2.11. 2008, Katedrála sv. Václava v Olomouci, dómská krypta. Výstavu pořádala Římskokatolická farnost sv. Václava v Olomouci spolu s autorem obrazů.

¹²⁰ <http://www.uvuo.eu/jaluvka/jaluvka02.htm> [6. 8. 2008]

Odlíšný pohled na katedrálu dokládá ve svých dílech **Jiří Buršík**. Jeho malířská díla s námětem katedrály jsou realistická. Nejsou zde výrazné změny v zobrazení hmoty katedrály, oproti L. Jalůvky. Na obraze *Katedrála sv. Václava* [obr. 18] z roku 2006 zabírá katedrála většinu plochy obrazu. V levé části je kaple sv. Anny a po levé i pravé straně obrazu zasahují částečně koruny listnatých stromů. Budovy jsou umístěny nevhodně hned u spodního okraje obrazu. Autor užívá tvrdých linií při zobrazení architektonických prvků. Použité přírodní barvy a barevné odlesky na katedrále vytvářejí podzimní atmosféru.

Šternberský malíř **Petr Zlámal** zastupuje se svými obrazy dómu sv. Václava další umělecký styl, který není abstraktní ani realistický. Na obrázku [obr. 19 - a] z roku 2009 není katedrála ohraničena tvrdými liniemi od okolí, ale její barvy se navzájem mísí s pozadím a okolními stromy. Druhý obraz [obr. 19 - b], také z roku 2009, ukazuje dóm z jiného pohledu a lehkost, s jakou zmíněný autor pracuje. Katedrála se v jeho pojetí stala součástí přírody a nepoznáme tak, že kamenná stavba se nachází v hustě zastavěné části města. Dva uvedené obrazy jsou malířskými prostředky blízké impresionismu a celkovým výrazem expresivnímu citění. Barvy a tahy štětce naplňují obrazy živostí a radostí.

II. 1.4. Kostel sv. Mořice

Mezi nejhodnotnější památky historické Olomouce patří bezpochyby kostel sv. Mořice, který byl uchráněn puristickým přestavbám architektů v 19. století. Nejstarší podobu farního kostela zničil zřejmě velký požár na konci 14. století, poté od roku 1412 začala výstavba nového chrámu.¹²¹ Je to „*mohutné trojlodí s trojitě ukončeným presbytářem, zaklenuté křížovou a pozdně gotickou sířovou klenbou (...) Západní průčelí s úzkým portálem hlavního vstupu je opatřeno dvěma hranolovými věžemi, z nichž jižní, neomítnutá, je nejstarší součástí stavby. Výstavba kostela musela být několikrát přerušena, takže definitivní dokončení sahá až k roku 1540.*“ (...) „*Stavbu vedl nejspíše parlér (polír) Jan, v roce 1401 přední člen městské rady... Věž je poprvé zmíněna v roce 1403 (měla funkci zvonice).*“¹²² Stavba stylově čerpá z formálního odkazu parléřovské huti pražské katedrály. Jak uvádí Milan Togner: „*projevuje se to v oblém uzavření středového okna mezivěží a zejména v architektonickém článkoví severní podvěžní kaple N. Trojice, z doby před rokem 1415, vyznačující se složitou konfigurací žeber sířové a hvězdové klenby. Výstavbu nového svatomořického kostela v první fázi nejspíše prováděl a*

---

¹²¹ Pojsl/Hyhlík 1992, str. 37

¹²² Pojsl/Hyhlík 1992, str. 37

*snad i navrhl olomoucký parlér Jakub Ketenreiter (Jaksch Parlierer)...*¹²³ Další etapa stavby proběhla po husitských válkách. Stavitelem síňového trojlodí byl pravděpodobně Klaus z Cách.¹²⁴ Stavba trojlodí navázala na již postavené západní průčelí. Do velkého prostoru se světlo dostává trojdílnými okny s plaménkovými kružbami spojenými do dvojic. Východní část kostela tvoří síňový trojlodní chór.¹²⁵ Křížová klenba v jižní lodi s terakotovými žebry a kroužené klenby podunajského typu nad posledním polem střední lodi a v mezivěží, jsou připisovány Antonu Pilgramovi.¹²⁶ Tubusové schodiště jižní věže, jeho složitá vnitřní konstrukce, je spojována s Benediktem Riedem. Přesvědčivé důkazy, které by jednoznačně připsaly stavby zmíněným stavitelům bohužel nemáme.¹²⁷ Kolem kostela bylo stavěno několik kaplí, například sv. Mikuláše, sv. Felixe a Adaukta, moravská či česká kaple zasvěcena sv. Cyrilu a Metodějovi, které se ale nezachovaly ani na kresbách či grafikách z 19. století.¹²⁸ Na půdoryse [obr. 20] vidíme vnitřní členění stavby kostela spolu s přilehlými kaplemi. Na všechny stavby na Mořickém kostele hojně přispívali olomoučtí měšťané.¹²⁹ Tak jako ve většině kostelů, se i zde měnil interiér podle aktuálního uměleckého slohu. Zachovaly se ale významné památky, například tzv. Rajhradská archa – desková malba Ukřižování Krista, pocházející z let 1415 – 1420, uložena dnes v NG v Praze.¹³⁰ Desková malba je řazena mezi nejvýznamnější pozdní díla české deskové malby éry Lucemburků.¹³¹ Kamenné sousoší Olivetské hory je taktéž významná památka. Dnes se nachází v bývalé křtící kapli na severozápadní straně v interiéru kostela.¹³² Dosud neznámý sochař se ve ztvárnění Olivetské hory pokusil o trojrozměrné pojetí postav apoštolů.¹³³ Po roce 1505 byly zhotoveny nástěnné malby na severní stěně trojlodí. Odkryty byly při opravě kostela v roce 1937, ale jsou špatně

¹²³ Hlobil, I., Togner, M. Hyhlík, V.: Proboštský kostel sv. Mořice, Historická společnost Starý Velehrad, Olomouc 1992, str. 6

¹²⁴ Tamtéž, str. 7

¹²⁵ „Podoba stavitele chóru olomouckého kostela sv. Mořice, o němž jinak z písemných pramenů není nic známo, je zachycena, doprovázená páskou s letopočtem 1483, na prvním ze svorníků ve středním prostoru za triumfálním obloukem(...)“ Hlobil/Togner/Hyhlík 1992, str. 9

¹²⁶ Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 64

¹²⁷ Hlobil/Togner/Hyhlík 1992, str. 10

¹²⁸ Pojsl/Hyhlík 1992, str. 38

¹²⁹ Hlobil/Togner/Hyhlík 1992, str. 7

¹³⁰ Hlobil/Togner/Hyhlík 1992, str. 6. „Střední deska s Ukřižováním byla nalezena před druhou světovou válkou v kostele sv. Filipa a Jakuba v Olomouci – Nových Sadech (zůstala zde cenná kopie Bohuslava Slánského).“ Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 55. Do Nových Sadů byl v roce 1784 převezen přebytečný inventář z kostela sv. Mořice. (tamtéž, str. 55)

¹³¹ Pešina, J. Desková malba. In: Dvorský, J. : Dějiny českého výtvarného umění I/1, Praha 1984, str. 389, 390 a Bartlová, M.: Poctivé obrazy: deskové malířství v Čechách a na Moravě 1400 – 1460, Praha 2001, str. 306

¹³² Hlobil/Togner/Hyhlík 1992, str. 8

¹³³ Vznik díla se předpokládá ve 40.-50. letech 15. století. „V sochách je podivuhodně vyvážena porýnská verze internacionálního slohu (typika tváří, drapování, tradiční kompoziční schémata), s výrazným smyslem pro plnost tělesného tvaru a pronikavým realismem, (...) a pod.“ Homolka, J. Pozdně gotické sochařství. In: Dvorský, J.: Dějiny českého výtvarného umění I/2, Praha 1984, str. 542

čitelné. K dalším památkám patří kaplová hrobka s kamenickou a sochařskou výzdobou, pískovcová socha sv. Mořice od sochaře Michala Mandíka, oltářní obrazy z 18. století, varhany Michala Englera a sochařská výzdoba od Filipa Satlera a mnoho dalších.¹³⁴

II. 1.4.1. Kostel sv. Mořice součástí ikonografie města Olomouce a jeho konfrontace s dnešní podobou

Kostel sv. Mořice patří mezi památky, které byly nejvíce zobrazovány podrobně a z blízkosti. Dochovalo se několik originálů, na kterých můžeme porovnávat vývoj zobrazování, díky tomu, že tato památka neprodělala mnoho exteriérových úprav. Zejména z 19. století pochází několik kreseb, akvarelů a grafik provedených technikou ocelorytu.

Nejstarším zobrazením kostela je průčelní pohled z roku 1505 nacházející se na fresce na severní stěně kostela sv. Mořice.¹³⁵ „Zde vidíme, že věže měly původně jehlancovité střechy se zděnými vikýři, v průčelí budovy byl vysoký štít, zakončený křížem.“¹³⁶ V obrazové příloze podobu kostela neuvádím, protože freska je v současnosti ve špatném stavu.

Mezi nejstarší veduty patří už zmíněná **Willenbergerova** rytina v Paprockého knize **Zrcadlo slavného Markrabství moravského** z roku 1593, kde dobře rozeznáme ze všech věží právě sv. Mořice. Jeho jižní věž je snadno identifikovatelná od ostatních. [obr. 2]

Na „*Celkovém pohledu na Olomouc od západu*“¹³⁷ [obr. 22] z roku 1674, lze vidět západní průčelí. Srovnám-li průčelí kostela z veduty s dnešní fotografií [obr. 21], tak je patrný rozdíl u tubusového schodiště při jižní věži, které je na vedutě zakončeno jehlancovou střechou a nyní je ukončeno polojehlancovou střechou přiléhající k jižní věži. Rozdílné je dále zobrazení jižní věže, na níž jsou zakreslena pravouhlá okna a v nejvyšším patře věže i okno navíc. Nejvyšší patro věže je s největší pravděpodobností chybně zakresleno. Pod cimbuřím není dnes žádný kruhový otvor nebo střílna. Levá hranolová věž je na vedutě zakryta kupolí, která se v současnosti na věži nenachází.

¹³⁴ Stehlík, M.: Sochařství vrcholného baroka na Moravě. In: Blažiček, O. J.: Dějiny českého výtvarného umění II/2, Praha 1989, str. 515

¹³⁵ Kostel sv. Mořice od západu, 1505. Freska, severní stěna kostela sv. Mořice v Olomouci.

¹³⁶ Burian 1959, str. 372

¹³⁷ *Celkový pohled na Olomouc od západu*. Anonym. Kolem roku 1674. Akvarel. SOkA Olomouc, sign. 985, XXXII.

Přesnější podobu kostela a jeho věží nalezneme v **Matrikule Bratrstva Těla Kristova** [obr. 23].¹³⁸ Na obraze je mimo jiné i postava sv. Mořice. V pozadí je kresba kostela od severozápadu. Hranolová věž je jako v předchozí vedutě zakončena kupolí. Správně je zakreslena jižní věž.

Na dvou výše zmíněných vedutách je zobrazena tehdejší strmá střecha kostela, která převyšovala i výšku obou věží. Požár v roce 1709 zničil tuto střechu a byla nahrazena střechou nižší.¹³⁹

Veduta vytvořená po roce 1724 s celkovým pohledem na Olomouc nám poskytuje pohled na kostel sv. Mořice od severovýchodu [obr. 24].¹⁴⁰ Vidět jsou dvě věže v odlišné podobě než v předchozích vedutách. Jedna hranolová s rovným zakončením a druhá s jehlancovou střechou. Věže jsou zakresleny vyšší než by ve skutečnosti pohled od severovýchodu a mírně z nadhledu poskytoval. Podoba věží nesouhlasí s tehdejším ani dnešním stavem. Jižní věž nikdy neměla renesanční vzhled.

Například veduta označena „*Olomouc-kostel sv. Mauricia*“¹⁴¹, kde je kostel zobrazen samostatně, je zdařilá grafická práce [obr. 25]. Kostel je zobrazen od severovýchodu a v levé části můžeme vidět i věž radnice, která se nachází na blízkém Horním náměstí.

Emil Höfer vytvořil ocelorytinu sv. Mořice v roce 1842.¹⁴² Pohled je veden od severozápadu. Vedle kostela sv. Mořice je zakreslena i věž radnice. Vedutu vytvořil E. Höfer pro nakladatelství synů Bohumila Haase. Název „*Sklad Synů Bohumila Haase*“ a nápis „*Chrám sw. Maurice w Holomúci*“ je součástí veduty. Kostel je zobrazen včetně všech detailů, architektonických článků a souhlasí s dnešním stavem. Z 19. století se dochoval i *Pohled na kostel od severozápadu* od neznámého umělce [obr. 26].¹⁴³ Vidět lze obě věže, tubusové schodiště a vlevo Loretánskou kapli. Vpravo od jižní věže je věrně zachycena věž radnice. V popředí obrazu je volné prostranství, kde projíždí jeden kočár a poblíž stojí dvě postavy vojáků a v levém dolním rohu je žena s dítětem v dobovém oděvu.

Kostel sv. Mořice se stal vyhledávaným objektem pro umělce zejména po rozšíření techniky litografie. Současní umělci používají především techniku malby a kresby. Jako

¹³⁸ Kostel sv. Mořice. Rok 1677. Malba na pergamenu. In: Lublinský, A.: Matrikula Bratrstva Těla Kristova, str. 164. SOkA Olomouc.

¹³⁹ Pojsl/Hyhlík 1992, str. 37

¹⁴⁰ *Celkový pohled na Olomouc*. Rupprecht, M. A. (rytec), Haffner, K. (tiskař). Po roce 1724. Rytina. In: Spáčil V.: Zrcadlo času IV. Olomouc 1992, list č. 2

¹⁴¹ *Olomouc-kostel sv. Mauricia*. Anonym. 19. st. Oceloryt. Čechy, rozměry 166 x 157 mm, inv. č. DR 5350. Národní galerie v Praze.

¹⁴² *Olomouc- Metropolitní kostel*. Emil Höfer. Rok 1842. Oceloryt. Sign. R 49150. Národní galerie v Praze. Popis veduty dle originálu.

¹⁴³ *Pohled na kostel sv. Mořice od severozápadu*. Anonym. 19. století. Litografie. Inv. č. nezjištěno. SOkA Olomouc. In: Spáčil V.: Zrcadlo času IV. Olomouc 1992, list č. 9

příklad uvádím perokresbu **M. Hrbáčka** [obr. 27]. Uvedený autor používá jako předlohy fotografie a staré pohlednice. Mimo jiné pracuje M. Hrbáček technikou olejomalby. Jeho naivní oleje olomouckých uliček v zářivých barvách jsou doplněny postavičkami a nápisy na fasádách domů.

II. 1.5. Kostel sv. Michala

Původně klášter, později farní kostel sv. Michala, je součástí komplexu budov souvisejících s bývalým dominikánským konventem. Vedle barokního kostela sv. Michala je na jižní straně gotická křížová chodba s kaplí sv. Alexia a rozsáhlý objekt arcibiskupského kněžského semináře z poloviny 19. a 20. století.¹⁴⁴ Historie kostela je spojena s dominikánským řádem a jeho výstavbu můžeme datovat do doby před polovinou 13. století. Dokazují to archeologické nálezy.¹⁴⁵ „*Současně s výstavbou kostela probíhalo nejspíše i budování definitivních budov konventních, určitě alespoň jihovýchodního křídla, v němž se zpravidla nacházela kapitulní síň a dormitář. (...)Původní podobu raněgotického konventního kostela sv. Michala neznáme.*“¹⁴⁶ Kaple sv. Alexia byla údajně založena v roce 1380 Václavem z Doloplaz.¹⁴⁷ Pětiboce uzavřený presbytář s jedním polem křížové klenby, triumfální oblouk a západní vstupní portál se dochovaly ze středověké doby. Stavbu provedla pravděpodobně stejná huť jako na dómském kostele sv. Václava. Loď kaple byla přestavěna po zřícení klenby v letech 1845 -1852.¹⁴⁸ Konvent i kostel během velkých požárů v Olomouci utrpěl několikrát. Nejprve v roce 1398 a poté v roce 1404 a 1709.¹⁴⁹ V průběhu 15. století došlo nejen k dostavbě a úpravám křížové chodby, nýbrž i k přestavbě samotného konventního kostela. „*Dosavadní plochostropé trojlodí*

---

¹⁴⁴ Bláha, J., Pojsl, M., Hyhlík, V.: Kostel sv. Michala, Historická společnost Starý Velehrad se sídlem na Velehradě, 1992, str. 5

¹⁴⁵ „*V roce 1985 umožnila farní správa u sv. Michala provést drobnou zjišťovací sondáž v jihovýchodní části lodi tohoto kostela. Objeveno bylo barokní přestavbou zčásti narušené lomové základové zdivo původního středověkého dominikánského kostela, jehož výstavbu lze na základě historických pramenů datovat do doby před polovinou 13. století. Pro nejstarší dějiny michalského kostela je však pozoruhodné zjištění dvou kostrových hrobů, poškozených již při této dominikánské stavební etapě (jeden z nich obsahoval slovanské, tzv. esovité záušnice z bronzu. Hroby se tedy s jistotou vztahují ke starší románské svatyni darované před r. 1240 králem Václavem I. dominikánům (srv. konfirmace z r. 1255) a která byla již v této době vybavena farními právy.*“ J.B. (Tamtéž, str. 8, 9)

¹⁴⁶ Bláha/Pojsl/Hyhlík 1992, str. 10

¹⁴⁷ Pětiboký presbytář je prostoupen jemně ztvárněnými architektonickými články lineárního zaměření, který vyjadřuje současně se smyslem pro drobné měřítko nástup krásného slohu v architektuře. Líbal, D. Gotická architektura na Moravě. In: Dvorský, J.: Dějiny českého výtvarného umění I/1, Praha 1984, str. 193

¹⁴⁸ Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 49

¹⁴⁹ Bláha/Pojsl/Hyhlík 1992, str. 10, 11, 13

dostalo v této době zcela určitě gotické zaklenutí bočních lodí a lodi střední.“ : domnívá se M. Pojzl.¹⁵⁰ V 80. letech byla postavena hranolová pozdněgotická věž, která sloužila nejspíše jako zvonice.¹⁵¹ Po švédské okupaci byl kostel přestavěn do raně barokní podoby podle projektu Giovanniho Pietra Tencally, který se podílel i na přestavbě kláštera Hradisko, jak je zmíněno v kapitole II. 1.1. (str. 14). M. Pojzl uvádí, že: „*Je velmi pravděpodobné, že Tencallový návrhy na přestavbu kostela sv. Michala upravil jiný, na Moravě tehdy působící architekt Domenico Martinelli (1650 – 1718)...*, pro něhož jsou typické zdvojené rámuující lizény.¹⁵² Úpravy na kostele probíhaly i po etapě barokní přestavby ukončené v roce 1699. Exteriér byl v roce 1829 obohacen sochami umístěnými do nik po stranách vchodu (socha Spasitele a Panny Marie od olomouckého sochaře Ondřeje Zahnera).¹⁵³ Interiér byl během 18. století doplněn hlavním oltářem, dlažbou, lavicemi, varhanami, sochami a dalším vybavením.¹⁵⁴ V roce 1784 byl kostel prohlášen za farní a za 6 let byl zřízen arcibiskupský seminář. Opět začaly přestavby, tentokrát byly upraveny seminární budovy do klasicistní podoby podle architekta Antonína Archeho (1793 – 1851).¹⁵⁵ K dvoupodlažní budově přibyla další dvě patra a bylo upraveno schodiště před průčelím, a to rozsáhlým sloupovým portikem. Další dostavbu semináře v neobarokním slohu provedl stavitel Jan Hubík v letech 1909 -1911, podle projektu Jaroslava Kováře. Seminář byl rozšířen i v roce 1930, kdy stavitel Jindřich Kylián postavil pětipodlažní budovu směrem k městské hradbě. Kostel sv. Michala byl upravován v letech 1892 -1898. Restaurace interiéru byla provedena architektem Richardem Völkelem.¹⁵⁶ „*Po celou dobu sledovala restauraci vídeňská Centrální komise pro výzkum a zachování památek. Nadto R. Völkel konzultoval své představy historizujících interiérových úprav s jedním z nejvýznamnějších architektů v této oblasti na Moravě Gustavem Hauberrisserem (1841 – 1922).*“¹⁵⁷ M. Pojzl považuje tuto historizující restauraci za mimořádně zdařilou.¹⁵⁸ Kostel sv. Michala patří k nejvýznamnějším barokním památkám v Olomouci. V obrazové příloze přikládám půdorys kostela sv. Michala [obr. 28].

---

¹⁵⁰ Tamtéž, str. 11

¹⁵¹ Tamtéž, str. 11

¹⁵² Tamtéž, str. 11, 12

¹⁵³ Stehlík, M. Sochařství vrcholného baroka na Moravě. In: Blažiček, O. J. : Dějiny českého výtvarného umění II/2, Praha 1989, str. 744.

¹⁵⁴ Bláha/Pojzl/Hyhlík 1992, str. 13, 14, 19

¹⁵⁵ Tamtéž, str. 14

¹⁵⁶ Tamtéž, str. 20

¹⁵⁷ Tamtéž, str. 20

¹⁵⁸ Tamtéž, str. 20

II. 1.5.1. Kostel sv. Michala součástí ikonografie města Olomouce a jeho konfrontace s dnešní podobou

Kostel sv. Michala se stal součástí mnohých olomouckých vedut zejména díky třem kupolím severoitalského typu, které svou výškou (37 m prostřední kupole, 28 m sousední) upozorňují na důležitost tohoto kostela v panoramatu Olomouce.

Podoba dominikánského kláštera a kostela sv. Michala spolu s tehdejšími klášterními dvorem, hospodářskými stavbami a zahradou se zachovala na uvedeném listě [obr. 31].¹⁵⁹ Na obrázku je vidět podélná dvoutraktová stavba s nástavbou s oválnými okny. Fasáda je členěna lizénovým řádem a kordonovými římsami. V levé části stavby je vchod do kostela a věž. Autor obrázku nakreslil kupole a věž užší a liší se i střecha prostřední kupole od dnešního stavu. Pro srovnání podoby slouží fotografie [obr. 29]. Na začátku 20. století v rámci dostavby kněžského semináře zmizel přilehlý hospodářský areál kláštera.¹⁶⁰ Velký komplex budov dnešního areálu ukazuje fotografie v příloze [obr. 30].

Na vedutách *Celkový pohled na Olomouc od severovýchodu* a *Celkový pohled od severu* z roku kolem 1740, vytvořenou slezským vedutistou **F.B. Wernerem** [obr. 63 a 64], můžeme vidět již zmíněné tři kupole.¹⁶¹ Obě veduty jsou vytvořené technikou mědirytu a vzhledem k tomu, že jsou ze stejného období a totožného autora, tak zde není prostor pro porovnání.

Jiný anonymní umělec vytvořil v roce 1781 temperou na pergamen *Celkový pohled od jihozápadu*¹⁶², kde jsou kupole kostela sv. Michala zobrazeny všechny ve stejné výšce a jsou jemně kolorovány [obr. 32]. Nerozeznáme tak, že prostřední kupole vychází z kruhové základny a přechází v oktogonální tambur a postranní kupole vycházejí přímo z oktogonální základny. Anonymní autor také nerozlišil okna na střední kupoli a postranních kupolích. Porovnat rozdíly můžeme s fotografií ze současnosti [obr. 29].

*Pohled od jihozápadu*¹⁶³, olejomalba z období realismu od **L. E. Petrovitse** z roku 1895 je celkovým pohledem na Olomouc, kde je kostel sv. Michala zobrazen v podobě barokní pompéznosti [obr. 72]. Vidíme zde, že opravdu zaujímá důležité místo v ikonografii města

¹⁵⁹ *Dominikánský klášter od jihozápadu*. Rok neúveden. Zdroj NPÚ, ú. o. p. Olomouc, In: Foltýn, D.: Encyklopedie moravských a slezských klášterů. Praha 2005, str. 471

¹⁶⁰ Foltýn, D.: Encyklopedie moravských a slezských klášterů. Praha 2005, str. 473

¹⁶¹ *Celkový pohled na Olomouc od severovýchodu*. Kolem roku 1740. Mědirytina 29,2 x 18,5 cm. Státní okresní archiv v Olomouci sign. I/26. *Celkový pohled od severu*. Kolem roku 1740. Mědirytina 41,2 x 37 cm. In: Fiala 2003, list č. 2 a č. 10

¹⁶² *Celkový pohled od jihozápadu*. Anonym. Rok 1781, tempera na pergamenu. Rukopis Matricvla Sacra, Lublinský, A., SOkA Olomouc. In: Pojsl, M.: Olomouc, obrazy a rytiny. Edice Rytiny, svazek 4, Praha 1981)

¹⁶³ *Celkový pohled od jihozápadu*. L.E. Petrovits, olejomalba. Rok 1895. Olomouc, radnice.

Olomouce svým umístěním na nejvyšším místě v centru města. Bližší seznámení s vedutou viz kapitola II. 2.

Ve dvacátém století zaznamenala podobu kostela sv. Michala řada umělců. Např. **Marek Roháč** ve svých malbách ukazuje kostel z několika pohledů. Na malbě *Bez názvu* (20. století) [obr. 33] vidíme z nadhledu část centra Olomouce, kde autor zvětšil čtyři významné památky, mezi nimiž dominuje kostel sv. Michala. Malba je abstraktní, ale podle věží poznáme na panoramatu radnici, kostel Panny Marie Sněžné, rozsáhlý areál farnosti sv. Michala a v pozadí věže dómu sv. Václava. Malba je barevně výrazná, kde se doplňují protiklady červené, zelené, žluté a modré barvy. Napětí mezi figurativními a abstraktními prostředky je jádrem působení jeho stylu.

Sylvie Forsyth namalovala v roce 2008 technikou olejomalby obraz [obr. 34], který zahrnuje pohled pouze na kostel sv. Michala. Malba je provedena v barvách odpovídajících současnému stavu. Pohled je veden na Žerotínovo náměstí, který umožňuje vidět dvě kupole kostela a přiléhající budovu kněžského semináře. Všechny tři kupole nalezneme na realistickém obraze českého malíře ruského původu **Sergeje Soumina** [obr. 35]. Malba je provedena olejovými barvami, jejichž odstíny odpovídají skutečnosti. V pozadí je věž radnice ve zjednodušené podobě. Obraz byl namalován v roce 2009. Obraz *Sv. Michal* není svým provedením typickým příkladem autorova uměleckého stylu, protože zde barvy užívá střídmě, budova kostela je přesná a liniemi ohraničená. Převážná část tvorby Sergeje Soumina je inspirována ruskými ikonami a zobrazené výjevy na jeho obrazech se vyznačují plošností, barevností, ale i nerealistickým pojetím.

II.1.6. Kostel Panny Marie Sněžné

Kostel Panny Marie Sněžné byl postaven v období rozkvětu činnosti jezuitů v Olomouci. Nachází se na místě kláštera minoritů s kostelem sv. Františka, který zde stál od roku 1267.¹⁶⁴ Jezuité stavěli univerzitní budovy táhnoucí se od Michalského výpadu nynějšími ulicemi Univerzitní a Denisovou až na náměstí Republiky. Ideovou základnou se stala nová stavba kostela Panny Marie Sněžné. Původní minoritský kostel nevyhovoval z důvodu malých rozměrů a svou zchátralostí. Roku 1692 bylo rozhodnuto, že bude postaven zcela nový kostel.

---

¹⁶⁴ Altrichter, M., Tognier, M., Hyhlík, V.: Univerzitní kostel Panny Marie Sněžné. Církevní památky, sv. 23. Velehrad 2000, str. 3

Základní kámen byl položen v roce 1712.¹⁶⁵ Projektantem byl Michael J. Klein z Nisy a stavitelem Lukáš Glöckel.¹⁶⁶ Po smrti L. Glöckela (1716) stavbu vedl další olomoucký stavitel Wolfgang Reich.¹⁶⁷ Chrám byl vhodně začleněn do urbanistického celku směrem severojižním, aby se zvětšila jeho východní strana a chrám mohl být objemnější než původní kostel. Stavba byla dokončena a slavnostně posvěcena v roce 1716.¹⁶⁸ Roku 1722 byla stavba ještě doplněna schodištěm s balustrádou. Interiérové úpravy a umělecká výzdoba byla postupně řešena do 40. let 18. století. V základním půdorysném řešení vychází kostel Panny Marie Sněžné z tradičního typu jezuitských kostelů, které mají základ ve Vignolově římském chrámu Il Gesù.¹⁶⁹ Obdélný jednolodní prostor je zaklenut valenými klenbami na pasech s půlkruhově zakončeným presbyteriem a s věncem kaplí po obou stranách lodi. V obrazové příloze je půdorys kostela P. M. Sněžné s vyznačením všech kaplí [obr. 36]. Stavba je formálním napodobením chrámu sv. Mikuláše v Praze, ale projektant v řešení vstupního průčelí nepochopil smysl izolovaných dvojic nakoso postavených konkávních pilastrů s odpovídajícími úseky kladí. Přejal je v méně zřetelném natočení a jednodušší podobě jen jako dekorativní novotu.¹⁷⁰ Konkávně – konvexní mírné zvlnění pětiosého průčelí je dynamické střídáním ostrých a zaoblených hran a do prostoru působí zejména předsazené sloupy s tordovaným dříkem nesoucí balkon s balustrádou. Autorem portálu a všech kamenických prací exteriéru i interiéru je olomoucký mistr Václav Render.¹⁷¹ O sochařskou výzdobu průčelí se postaral David Zürn III.¹⁷² Kostel působí monumentálně i díky svému postavení nad ulicí na vysoké terase. Dvě věže kostela jsou dominantní zejména u celkových pohledů na Olomouc od severu. Nástěnné malby v presbytáři a v hlavní lodi vytvořil Karel Josef Haringer, malíř patrně vídeňského původu.¹⁷³ Základním motivem maleb je *Zázrak Panny Marie*. Dalšími malíři byli: J. F. Wickart, J. J. Schmidt, J. I. Sadler, A. Müller a především Jan Kryštof Handke, přední umělec vrcholné barokní malby na Moravě.¹⁷⁴ Štukatérskou práci převážně odvedl umělec italského původu Antonio Ricca.¹⁷⁵ V interiéru sehrál důležitou roli při řezbářských a sochařských pracích olomoucký sochař

¹⁶⁵ Jemelková, S.: Chrám Panny Marie Sněžné. In.: Kubešová, I. M.: Olomoucké kláštery. Olomouc 2005, str. 60

¹⁶⁶ Kudělka, Z.: Architektura pozdního baroka na Moravě. In: Blažíček, O. J.: Dějiny českého výtvarného umění II/2, Praha 1989, str. 696, 697

¹⁶⁷ Altrichter/Togner/Hyhlík 2000, str. 10

¹⁶⁸ Jemelková 2005, str. 60

¹⁶⁹ Altrichter/Togner/Hyhlík 2000, str. 10

¹⁷⁰ Kudělka, Z.: Architektura pozdního baroka na Moravě. In: Blažíček, O. J.: Dějiny českého výtvarného umění II/2, Praha 1989, str. 694

¹⁷¹ Stehlík, M. Sochařství vrcholného baroka na Moravě. In: Blažíček, O. J.: Dějiny českého výtvarného umění II/2, Praha 1989, str. 514

¹⁷² Tamtéž, str. 514

¹⁷³ Krsek, I: Malířství vrcholného baroka na Moravě. In: Blažíček, O. J.: Dějiny českého výtvarného umění II/2, Praha 1989, str. 614

¹⁷⁴ Tamtéž, str. 614, 615, 623, 624

¹⁷⁵ Altrichter/Togner/Hyhlík 2000, str. 13

Augustin Jan Thomasberger, který vedl prosperující dílny ve zmíněném oboru. Mezi spolupracovníky patřil Filip Satler a Jan Sturmer.¹⁷⁶

Kostel s bohatým vnitřním vybavením se ve své barokní podobě dochoval do dnešních dnů. Kostel od svého počátku sloužil univerzitě. Jezuité jej spravovali do roku 1773 a díky jim vzkvétal kulturní život v Olomouci (divadla, hudební akademie) a rozvíjel se duchovní život. Jezuité používali důsledně češtinu a podporovali studium. Výměnné pobyty studentů ze zahraničí nebyly v Olomouci nic neobvyklého. V roce 1773 byli ale jezuité vyloučeni z univerzity a museli opustit i svůj chrám. Ten byl krátce pod správou premonstrátů a poté předán vojenské posádce. Od roku 1952 spravuje chrám město Olomouc, ale roku 1993 se vrací duchovní vedení jezuitům.¹⁷⁷

II. 1.6.1. Kostel Panny Marie Sněžné součástí ikonografie města Olomouce

F. B. Werner a **Martin Engelbrecht**, nejednou zmiňovaní v této práci, vytvořili kolem roku 1740 pohled na kostel Panny Marie Sněžné [obr. 38].¹⁷⁸ Mědirytina M. Engelbrechta podle dnes již neznámých kreseb F. B. Wenera nám přiblíží, jak vypadalo okolí kostela a věrné zobrazení samotného kostela. Popředí veduty tvoří volné prostranství s procházejícími se měšťany. V prvním plánu vlevo dole jsou dva jezdcí na koni a před nimi utíkající pes. Vpravo dole je zobrazena dnes již nepoužívaná přeprava osob, a to nosítka se dvěma nosiči. Všimnout si můžeme věrného zobrazení oděvu měšťanů. V levé části veduty je zachycen kostel Panny Marie na Předhradí (kostel Matky Boží) s mariánským sloupem, zbořený v roce 1839 (dnes je na místě kostela Knihovna města Olomouce). Střední část vyplňuje přesná kresba jezuitské koleje a k ní zprava přiléhající kostel Panny Marie Sněžné. Vpravo od kostela P. M. Sněžné je část jezuitské univerzity (dnes depozitáře Vlastivědného muzea). Při pravém okraji je část průjezdové Nové brány (zbořena roku 1786).¹⁷⁹ Mědirytina zachycuje tedy dvě nedochované památky. Věrnost zobrazení dochovaných budov (kostel P. M. Sněžné a jezuitská kolej) můžeme posoudit podle dnešní fotografie [obr. 37]. Na první pohled je vidět protažení a zúžení architektonických článků. Zejména protažení oken na všech budovách způsobuje zkreslení jejich skutečné podoby. Např. okna bývalé jezuitské koleje (dnes Vojenský správní archiv)

¹⁷⁶ Stehlík, M.: Sochařství vrcholného baroka na Moravě. In: Blažiček, O. J.: Dějiny českého výtvarného umění II/2, Praha 1989, str. 514, 515

¹⁷⁷ Altrichter/Togner/Hyhlík 2000, str. 7, 8

¹⁷⁸ Kostel Matky Boží, jezuitský kostel Panny Marie Sněžné a jezuitská kolej v Olomouci od severovýchodu. Kolem r. 1740. Mědirytina. SOKA Olomouc, sign. V/102. In: Fiala 2003, list č. 6.

¹⁷⁹ Nová brána byla zbořena roku 1786, protože ztěžovala spojení města a Předhradí. In: Nešpor 1936, str. 249

mají přehnaně zvýrazněné frontony a kostel Panny Marie Sněžné má zakulacený štít, v jehož siluetě chybí kamenná koule. Podoba kostela Panny Marie na Předhradí se dochovala na obraze, který byl původně umístěn na oltáři sv. Pavlína v kostele Panny Marie Sněžné [obr. 39] a pochází z roku 1623.¹⁸⁰ Srovnáme-li tuto podobu s mědirytinou, tak je zde jistá podoba v dispozici kostela – jednodlní prostor s vysokou věží. Na obraze z roku 1623 bohužel nevidíme detaily na fasádě kostela. Na Engelbrechtově rytině jsou na věži románská okna a věž je zakončena čtyřbokou jehlancovou střechou s malou lucernou. Jednodlní prostor má sedlovou střechu se sanktusníkem. Z 19. století pochází maketa kostela P. M. na Předhradí, která má totožnou podobu [obr. 40].¹⁸¹ Na výseku z plánu Olomouce datovaným 1771–1783 (SOkA Olomouc, In: Dohnal, V.: Tři nejstarší olomoucké kostely. Olomouc 2006, str.13), je poloha zmíněných kostelů. Pod č. 6 je kostel Panny Marie Sněžné, č. 5 je kostel Panny Marie na Předhradí a pod č. 12 Nová věž [obr. 41].

Věrnější podobu kostela Panny Marie Sněžné najdeme na olejomalbě z roku 1780 od neznámého autora [obr. 66, *Vjezd kardinála Troyera do Olomouce*. Anonym (F. V. Korompay?) Kolem r. 1780. Olej na plátně. Zámek Kroměříž. Detail A]. Popis veduty v kapitole II. 2. V malbě kostela nevidíme přesně specifické prvky v řešení architektury. Např. nelze dobře vidět konkávně – konvexně zvlnění pětiosého průčelí. Také portál vstupu, jež má na každé straně tři sloupy, z toho jeden torčovaný, má několik nepřesností. Vidět je pouze jeden na každé straně. Ke srovnání nám může pomoci kresba vstupního portálu od Fr. Hoplíčka z dvacátého století [obr. 42]. Malba kostela z roku 1780 je bez menších detailů velmi zdařilá a podobná originálu. Rozměrný obraz vznikl v období pozdního rokoka.

II. 1.7. Klášter Hradisko

Zakladatelem kláštera Hradisko byl kníže Ota Sličný¹⁸², pocházející z Uher. Samotný klášter se nachází na výšině v blízkosti olomouckého hradu na břehu řeky Moravy. Přetrvávají otázky kolem vzniku Hradiska, týkající se jeho stáří a původu.¹⁸³ Rok 1078 je považován za rok založení. Součástí kláštera je kostel sv. Štěpána vysvěcený biskupem Janem 3. února téhož

¹⁸⁰ Průčelí klášterního kostela Panny Marie s farním kostelem Panny Marie na Předhradí. Olej na mědi. 1623. VM Olomouc, Olomuciana, inv. č. 0- 619.

¹⁸¹ Kostel Panny Marie na Předhradí. Maketa. Anonym. (J. Minnich?) 19. století. KVM Olomouc.

¹⁸² Nešpor 1936, str. 6

¹⁸³ Klášter Hradisko mohl představovat na Olomoucku kmenový staroslovanský hrad, snad starší než hrad na olomouckém kopci. In: Blinka, Fr., Z historie kláštera Hradiska, Olomouc 2004 (str. 17).

roku.¹⁸⁴ Potvrzovací listinu kláštera položil na oltář sám kníže Vratislav II. (bratr Oty a první český král). První mniši benediktinského řádu přišli z Břevnova u Prahy.¹⁸⁵ Klášter Hradisko plnil mnohostranné funkce, které se v průběhu dějin měnily. Klášter byl bohatý, přispívala tomu zejména úrodná Haná s několika poddanskými vesnicemi a dvorci s řemeslníky a robotníky. Klášter byl postaven zřejmě nejprve ze dřeva a za opata Bohumila Deocaruse byl roku 1138 přestavěn na zděnou stavbu.¹⁸⁶ Olomoucké biskupství tedy ovlivňovalo způsob života nejen na Předhradí. Klášter sloužil také královským vojskům jako strategické místo, odkud mohli útočit na Olomouc. Dělo se tak v roce 1237, kdy Václav I. sem vpadl se svým vojskem.¹⁸⁷ V roce 1241 byl klášter vypálen Tatary.¹⁸⁸ Kostel sv. Štěpána se zřítíl následkem požáru. Důležitým činem za opata Roberta byla stavba opevnění a příkopu. Opevnění zásadně změnilo charakter osídleného území. Opat Robert nechal postavit další prostory kláštera, obnovil dormitář, refektář a ambit.¹⁸⁹

Klášter Hradisko byl ve své historii několikrát zbořen a přestavěn. Roku 1432 byl zbořen olomouckými měšťany, kteří chtěli zabránit, aby se nedostal do rukou husitů. Olomoučtí občané byli tehdy protihusitsky orientováni. Jediná kaple sv. Štěpána během boření zůstala zachována. Románská podoba kláštera zmizela. Po několika letech se v Olomouci usadili kartuziáni a postavili klášter. Přišli také augustiniáni z Prostějova a Lanškrouna, kteří se zde natrvalo usadili.¹⁹⁰

Klášter Hradisko byl obležen vojskem krále Matyáše Korvína, protože stál na straně krále Jiřího z Poděbrad. Během válek mezi dvěma zmíněnými králi bylo vypáleno několik vesnic na Olomoucku a vyžádaly si stovky mrtvých.¹⁹¹ Rok 1469 je pro klášter opět zničující, byl rozbořen a ještě málem lehl popelem. Roku 1618, po českém povstání, byly klášterní statky rozprodávány a klášter byl obsazen stavovskými vojsky.¹⁹² Nastaly změny v náboženském životě - byli dosazeni protestantští místo katolických farářů. Koncem 16. století narůstá tlak katolíků a nakonec Obnovené zřízení zemské v roce 1628 ustanovuje jediným náboženstvím právě katolické.¹⁹³

---

¹⁸⁴ Nešpor 1936, str. 6

¹⁸⁵ Blinka 2004, str. 5

¹⁸⁶ Blinka 2004, str. 17

¹⁸⁷ Tamtéž, str. 24, také Vaniček, V.: Velké dějiny země koruny české II, Praha a Litomyšl 2000, str. 344

¹⁸⁸ Vysvětlení použití slova „Tataři“ již v poznámce č. 18

¹⁸⁹ Blinka 2004, str. 24

¹⁹⁰ Blinka 2004, str. 43

¹⁹¹ Nešpor 1936, str. 83 - 87

¹⁹² Blinka 2004, str. 72, 73

¹⁹³ Blinka 2004, str. 76

Během švédské války byl klášter Hradisko vydán Švédům. Poté začalo dlouhé období obnovy kláštera. „Roku 1679 byla zahájena stavba východního křídla konventu, kterou vedl hned od počátku až do své smrti olomoucký zednický mistr Jan Dechet (?–1686).¹⁹⁴ Následně biskup Lichtenštejn zadal projekt na další výstavby. Vzhledem k architektonickým úpravám kláštera je rok 1686 důležitým datem, protože byla započata stavba dnešního rozsáhlého komplexu podle projektu architekta G. P. Tencalla. Stavby se ujal kroměřížský mistr Matěj Partsch, poté A. Glockel, J. Mathis, a Ch. Oedt.¹⁹⁵ Roku 1702 byla postavena hlavní věž. Další požár kláštera nastal v roce 1705 a přestavba proběhla podle projektu architekta D. Martinelliho.¹⁹⁶ Centrála kostela byla přistavěna během let 1726 až 1731. Celý klášterní komplex byl dokončen roku 1736.¹⁹⁷ Pro přiblížení dispozice kláštera přikládám v příloze jeho půdorys [obr. 43]. Od roku 1783, v období rušení klášterů, byl v klášteře Hradisku zřízen generální seminář pro výchovu kněžstva, kde po tři léta působil český filolog Josef Dobrovský.¹⁹⁸ Historie kláštera s jeho původní funkcí se uzavírá. Od roku 1802 klášter Hradisko slouží jako vojenská nemocnice.¹⁹⁹

II. 1.7.1. Klášter Hradisko v ikonografii města Olomouce a konfrontace s dnešní podobou

Nejstarší pohledy na klášter se zachovaly teprve z konce 17. století [obr. 44]. Klášter Hradisko je zakreslen na dvou plánech toků řeky Moravy.²⁰⁰ Pohled na klášter je od severu a z ptačí perspektivy. Zobrazen je v pokročilé druhé etapě poslední výstavby, kdy bylo dokončováno severní křídlo konventu v letech 1694–1697.²⁰¹ Klášter je obehnan příkopem a na východní straně náspem, na němž je zakreslen původní kostel sv. Štěpána. Přístup ke klášteru je veden od jihu po hrázi mezi dvěma rybníky. Chráněn je na západní straně řekou Moravou. Na plánu vidíme kolmou cestu se stromořadím vedoucí po břehu Moravy od kláštera ke slezské silnici (pův. polská silnice), vycházející z rondelu městského opevnění přes tzv. Dlouhý most.²⁰² Vyznačena je i stezka po březích rybníků a pěšiny přes louky. Vlevo nahoře

¹⁹⁴ Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 100

¹⁹⁵ Foltýn, D. a kolektiv: Encyklopedie moravských a slezských klášterů. Praha 2005, str. 520

¹⁹⁶ Blinky 2004, str. 15

¹⁹⁷ Tamtéž, str. 15

¹⁹⁸ Nešpor 1936, str. 203

¹⁹⁹ Foltýn 2005, str. 523

²⁰⁰ Plán.1, Oblast mezi dómem sv. Václava a klášteřem Hradiskem. Po roce 1694. Kolorovaná kresba. Plán. Sign. HAW C I h 451- 50. Gelinek, o. 3.2. plán: sign. SarB A F 9. In: Burian 1959, str. 374, In: Loucký, F. J.: Popis královského hlavního města Olomouce, Olomouc 1991 str. 184

²⁰¹ Burian 1959, str. 374

²⁰² Burian 1959, str. 374

od kláštera je zakreslena tehdejší kanovnická zahrada. Vpravo nahoře bokorys dómu. Dnes se u kláštera nenachází žádný z celkem tří rybníků zobrazených na plánu. Před vstupem do kláštera je na plánu zřejmě dřevěná brána, která se nenachází na žádné jiné dochované vedutě a není o ní zmínka ani v písemných pramenech.

Na vedutě z roku 1749 [obr. 45, *Kláster Hradisko od jihu*] můžeme vidět téměř čtvercový půdorys kláštera složený z dvoupatrových budov s nárožními polygonálními věžemi, centrální přepažení traktem s konventním kostelem a bývalou knihovnu. Autorem veduty je vídeňský mědirytec **G.A. Müller**.²⁰³ Areál kláštera vychází z původní Tencallovoy koncepce. Půdorysně navazuje na schéma renesančních zámků.²⁰⁴ Veduta zobrazuje z ptačí perspektivy klášter, za nímž jsou rozsáhlé zahrady. Vlevo dole je latinsko - německá legenda orámována rokaji. V pravém dolním rohu je plán opatské zahrady. Z kláštera jsou vedeny čtyři cesty, ke konventu, konventní zahradě, sádkám a zájezdní hospodě, přes kterou zasahuje rokajová výzdoba legendy vlevo. Kolem kláštera není zakreslen žádný příkop či val, jako v předcházející vedutě. Řeka Morava a rybníky taktéž chybí. Nahoře uprostřed je nápisová páska, nesená letícím andílkem. Vpravo od nápisu poletují další tři andílci; společně držící podobiznu opata v oválném rámování. Do pravého okraje veduty, vedle hospodářské budovy, umístil autor velký znak konventu. Zobrazení kláštera a okolí na vedutě se od dnešní podoby liší pouze v detailech. Za klášterem se zachovala zahrada, ale před klášterem je volné prostranství, kde vede stromořadí přímo ke klášteru a po levé straně je parkoviště. Po pravé straně od stromořadí (na vedutě v místě hospodářských budov se čtvercovou dispozicí) se nachází další budovy nemocnice (psychiatrické oddělení) s původní dispozicí a upraveným vnitřním areálem ve stylu barokních zahrad. Barokní podoba kláštera byla v době vzniku veduty celkově dokončena.

Na vedutě **F. B. Wenera** *Olomouc ze severu - Olomouc ze západu* (1732 nebo 1736. *Perokresba. Městská knihovna ve Vratislavi, Polská republika, MS-HSR-55d, f. 72, nyní nezvěstné*)²⁰⁵ je klášter nakreslen poněkud neuměle a stylizovaně, ale můžeme zde dobře vidět nárožní věže, věž konventního kostela a hlavně západní křídlo a severní průčelí s mansardovou střechou [obr. 4 - b veduta a 46 detail kláštera]. Barevné provedení veduty kláštera s jeho totožnou podobou vytvořil **Martin Engelbrecht** [obr. 47].²⁰⁶ Jedná se o mědirytinu ze 40. let 18. století. Martin Engelbrecht vytvořil podle Wernerových kreseb i rytinu s pohledem na

²⁰³ *Kláster Hradisko od jihozápadu*. Rok 1749. Rytina. G. A. Müller. SOKA Olomouc. Burian str. 381, 399.

Fotorep. In: Spáčilová, L., Richter, V.: Popis královského hlavního města Olomouce sepsaný syndikem Floriánem Josefem Louckým roku 1746. Olomouc 1991, str. 241

²⁰⁴ Hlobil/Michna/Togner 1984 (pozn. 2) str. 102

²⁰⁵ Fiala 2003, str. 1

²⁰⁶ Blinka 2004, str. 97

klášter od severovýchodu [obr. 48]. Na této rytině s názvem *Klášter Hradisko od severovýchodu (Kolem roku 1740. Mědirytina. Státní okresní archiv v Olomouci sign. I/ 104)*²⁰⁷ je věrně zobrazeno křídlo kláštera, dvě nárožní věže a na fasádě kláštera lze vidět hojně užívaný prvek-vysoký pilastrový řád s lizénovými rámci.²⁰⁸ U východního křídla se nachází centrála kostela sv. Štěpána, pravděpodobně přistavěná až v letech 1726-31.²⁰⁹ V popředí je žánrový výjev, kde na poli probíhá orba pomocí dvou koní, vpravo je pasáček hus a přes pole se zprava řítí dva jezdci na koních. Přihlíží několik postav, jedna žena vlevo, dva bavící se muži při levé linii vytvořené zoraným polem vedoucí ke středu a další postavě jednoho muže stojícího u brány kláštera. Vpravo je další postava muže, doplňující harmonii výjevu. Autor nenápadně umístil postavy do stínů stromů. Kompozičně je veduta dělena do dvou plánů. Spodní se žánrovým výjevem a horní plán se stavbou kláštera. Díky podrobnému zakreslení budovy kláštera můžeme zkoumat jednotlivé architektonické články, které se neliší od dnešní podoby (více: kapitola II. 1.1.2.).

Významné je zachycení slavnostního vzhledu kláštera z roku 1751 podle kresby přerovského malíře **Jana Hoffmanna** [obr. 49]. Průčelí je upravené k 600. výročí příchodu premonstrátů do kláštera. Realizátorem výzdoby byl J. Hoffmann. Rytina byla vydaná v augšpurské dílně Josefa a Jana Klauberů, kde vzniklo několik rytin na počest zmíněnému výročí.²¹⁰ Podíváme-li se na vedutu, tak nás zaujme bohaté průčelí, zdůrazněné plastickým architektonickým dekorem, sochami umístěnými na balustrádě a portálem, jehož sloupy podpírají balkon v patře. Klášter zaujímá místo na celé ploše veduty a okolí tvoří v dolní části pouze cesta ubíhající do středu – k průčelí kláštera, s několika málo lidskými postavami jdoucími ke klášteru, které jsou téměř přehlédnutelné. Spodní rohy listu vyplňují texty ve zdobeném orámování. Horní část veduty – mračná obloha a dva popisky držené anděly jsou ve výtvarném zpracování typické v období baroku. Podoba kláštera na vedutě se liší od dnešní v přidání ozdobných prvcích. Průčelí je na vedutě zdobeno závoji a květinami, které spolu s bohatou barokní štukovou výzdobou působí předimenzovaně. Příchod ke klášteru je dodnes stejně orientován, pouze nám není dopřán pohled na celé průčelí tak zblízka, protože nám brání vzrostlé stromy. Na vedutě je příchod ke klášteru vyvýšen, ale ve skutečnosti je k němu z obou stran vytvořený mírný val, díky němuž je klášter vhodně zasazen do terénu.

---

²⁰⁷ Fiala 2003, list č. 8

²⁰⁸ Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 102

²⁰⁹ Pojsl/Hyhlík 1992, str. 15

²¹⁰ *Klášter Hradisko od jihu*. Slavnostní výzdoba podle návrhu malíře a realizátora Jana Hoffmanna. Rok 1751. Rytina. VMO inv. č. 0134.

Z regionálních umělců se klášteřem Hradisko zabýval malíř a grafik **František Hoplíček**. Narodil se 23.4.1890 ve Zvoli, ale téměř celý svůj umělecký život prožil v Olomouci. Zemřel v Olomouci 13.4.1946.²¹¹ Hoplíčkova tvorba zahrnuje výjevy z každodenního života obyvatel Hané. Perokresbu klášteřa Hradisko přikládám v obrazové příloze [obr. 50]. Vidět zde můžeme klášteř ze západní strany. V popředí se prochází po stezce dvě dvojice a projíždí jezdec na koni. Příjezdová cesta ke klášteři je bohatě lemována stromy, které nám znemožňují vidět celé průčelí. Barokní architektonické prvky fasády jsou na kresbě zjednodušeny. Autor tak umožnil klášteřní budově vyniknout v krajině s mírným zvlněním a hustějším porostem. Podoba klášteřa souhlasí s dnešním stavem. Odlišný pohled zachycení památek města má například umělkyně **Jana Krejčová**. Olomoucká grafička vytvořila několik linorytů na téma Olomouc. Grafika s názvem *Pobyty V (Hradisko)* z roku 1974 se vyznačuje lyričností a autorka zjednodušenému námětu přidává své osobité pojetí prostoru [obr. 51]. Dílo Jany Krejčové je tvořeno v naivním, imaginárním a lyrickém stylu.

Zhodnotím-li ikonografii klášteřa Hradisko v průběhu historie, tak nejstarší zobrazení měla širší funkci. Tato zobrazení byla součástí plánů a map okolí. Pohledy byly směřovány většinou od severu a zaujímaly větší okolí kolem klášteřa. Zejména územní plány, např. plán č. 1 na obr. 44. V 18. století trvá snaha zakreslit klášteř celkově s pohledem na všechny části architektury. Autoři často volili pohled z ptáčích perspektivy. Pohledy od jihu a severovýchodu, které se zaměřují více na detailnější zobrazení, jsou doplněny žánrovými výjevy a autoři tak získali větší prostor pro vyjádření vlastního uměleckého stylu. Dodnes je klášteř Hradisko stále zajímavým objektem pro umělce.

II. 1.7.2. Dnešní podoba klášteřa Hradisko

Přicházíme-li dnes ke klášteři, míváme řeku Moravu a stoupáme stromořadím na mírný kopec, kde nás jako první zaujme barokní průčelí klášteřa [obr. 52]. Klášteřní komplex jistě nezapře monumentalitu barokního slohu. Vhodné začlenění objektu do krajiny, reprezentace církve spolu s komfortem a pohodlím, je na Hradisku vidět na první pohled. Barokní prvky exteriéru vidíme na výzdobě oken s nadokenními římsami, nástavci zvanými suprafenestry, trojúhelnými i segmentovými frontony a v nejvyšším patře s oválnými okny. Klasicizující

---

²¹¹ Tylová, I.: František Hoplíček: kresba a grafika. Bakalářská diplomová práce. FF MU Brno /th/110884/ff_b/, str. 11.

barokní portál s představenými sloupy nese balkón, podpíraný uprostřed konzolou. Vysoké pilastrové řady spínají první a druhé patro a jsou zakončeny kompozitní hlavicí. Štít je trojúhelníkový s atikovou římsou nesoucí barokní sochy zakladatelů a patronů kláštera (uprostřed sv. Norbert, po obou stranách sochy andělů, na levé straně socha knížete Vratislava a sv. Štěpána, na pravé straně kníže Otta Sličný a jeho manželka Eufémie Uherská)²¹². Římsa maskuje navázání mansardové střechy. Jak už bylo zmíněno v kapitole II. 1.1.1, klášter má téměř čtvercový půdorys. Na nádvoří stojí kašna s upraveným okolím a zelení. Podle posedávajících pacientů poznáme, že klášter už delší dobu slouží jako nemocnice. Křídla kláštera jsou centrálně přepažena konventním kostelem od neznámého architekta, centrální věží a knihovnou. „*Konventní část slohově představuje spíše raně barokní řešení inklinující k severoitalskému manýrismu a charakteristické pro Tencalovo pojetí. Prelatura, zvláště ve střední části jižního křídla a ve svém průčelí, stejně jako vnitřní řešení této části, vykazuje však výraznou orientaci na vrcholně barokní architekturu středoevropské a zvláště vídeňské provenience první čtvrtiny 18. století.*“²¹³ Kostel sv. Štěpána je přistavěn ke střední části východního křídla. Interiér kostela zdobí obraz na hlavním oltáři od J. K. Handkeho z roku 1735.²¹⁴ Ve východním křídle prelatury se nachází nástropní olejový obraz, taktéž od J. K. Handkeho, s námětem „*Čtyři díly světa vzdávající hold Kristovi*“ z konce 30. let 18. století.²¹⁵ Nynější knihovna má bohatou freskovou výzdobu stropu z let 1701 – 1704 od Ch. I. Montiho a štukovou dekoraci vytvořenou Baltazarem Fontanou.²¹⁶ Další prostory kláštera nejsou volně přístupné a slouží jen pro účely nemocnice. Pouze ve Dnech evropského dědictví (EHD-European Heritage Days)²¹⁷ lze navštívit centrální věž, kde je umístěno několik architektonických fragmentů nalezených v průběhu archeologického výzkumu I. nádvoří kláštera Hradisko. Fragменты pocházejí z různého období stavebního vývoje kláštera. Klášterní knihovna je taktéž běžně pro veřejnost nepřístupná. Nynější stav kláštera je po architektonické stránce velmi dobrý. Využití komplexu jako nemocnice je jistě záslužného charakteru, ale je škoda, že vnitřní prostory opatřené umělecky významnými malbami nemůžeme běžně navštěvovat.

²¹²<http://olomoucky-kraj.com/object.php?object=9> Text: J. Garčic, kapitola *Historie*

²¹³ Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 102

²¹⁴ Krsek, I. Malířství vrcholného baroka na Moravě. In: Dvorský, J.: Dějiny českého výtvarného umění II/2, Praha 1989, str. 623

²¹⁵ Tamtéž, str. 623

²¹⁶ Innocenzo Christophoro Monti vytvořil na Hradisku ikonograficky bohatý cyklus fresek. Barevné provedení je velmi působivé. Malíř Monti a štukatér Fontana se zde vhodně doplnili. Krsek, I. Barokní malířství 17. století na Moravě. In: Dvorský, J.: Dějiny českého výtvarného umění II/1, Praha 1989, str. 360

²¹⁷ EHD proběhly v České republice 13. - 21. září 2008

<http://www.shscms.cz/ehd/?PHPSESSID=e41885436d274b2388ffe89237f0155e> [20. 9. 2008].

II. 1.8. Chrám Panny Marie na Svatém Kopečku u Olomouce

Velký poutní chrám se nachází východně od města Olomouce. Je postaven na kopci (382 m.n.m.) náležejícímu k jihozápadním výběžkům Nízkého Jeseníku. Vedutisté, jež zobrazovali Olomouc od západu, nemohli přehlédnout rozsáhlou stavbu poutního chrámu.

V roce 1629 začala výstavba kaple Panny Marie, kterou nechal postavit olomoucký měšťan a horlivý katolík Jan Andryšek, s podporou premonstrátů od kláštera Hradisko.²¹⁸ Během švédské okupace byl kostel vypálen a zničen. Po odchodu švédských vojsk z Moravy začala obnova Hradiska a v letech 1650 – 56 i obnova chrámu na Sv. Kopečku.²¹⁹ Kaple se stala brzy známou a hojně navštěvovanou, protože se mezi lid rozšířili zvěsti o zázračných událostech. Jan Hráček, autor knihy o dějinách zmíněného chrámu, (1933) vypráví o dvou podivuhodných událostech během stavby; první je objevení zázračného obrazu Panny Marie, který našel poustevník po vidění jasného světla v kostele se zástupem bíle oděných mládenců. Odkud obraz pocházel, není známo. „*Druhá událost, která tomuto poutnímu místu tak slavnou pověst zjednala, jest zázračné uzdravení slepého.*“²²⁰ Poutníků přicházejících do kostela přibývalo a nastala potřeba kostel přestavět. V roce 1669 začala stavba chrámu Navštívení P. Marie na Svatém Kopečku. „*Budování kostela, zřejmě podle projektu významného barokního architekta G. P. Tencally, trvalo plných deset let.*“²²¹ Stavba byla dokončena za opata Norberta Želeckého, rytíře z Počenic, dne 11. září 1679. Biskup Karel II. Lichtenštejnský chrám 1. října 1679 posvětil.²²² V 80. letech 17. století vytvořil Martin Antonín Lublinský, rodák z Lešnice, rozsáhlé malířské dílo na Moravě, nevyjímaje Svatý Kopeček.²²³ Bohužel valná část jeho maleb sdílela osud modernizace v době vrcholného a pozdního baroka. V letech 1714- 1721 premonstráti vystavěli budovy po obou stranách kostela, proboštvství a rezidenci kaplanů.²²⁴ Postavili také kapli Panny Marie (mylně zvanou sv. Anny) a spojili ji s kostelem půlkruhovitým ambitem.²²⁵ Za opata Roberta Sanciusa (1722-1732) byly v chrámu provedeny interiérové úpravy; nechal vymalovat a udělat štukovou výzdobu klenby kostela od

---

²¹⁸ Hráček, J.: Původ a dějiny poutního chrámu Panny Marie na Sv. Kopečku u Olomouce, Olomouc 1933, str. 4

²¹⁹ Tamtéž, str. 10

²²⁰ Tamtéž, str. 8

²²¹ Pojsl/Hyhlík 1992, str. 69

²²² Smejkal, B., Hyhlík, V.: Svatý Kopeček. Církevní památky. Svazek 14. Olomouc 1994, str. 7

²²³ Blažíček, O. J.: Dějiny českého výtvarného umění II/1, Praha 1989, str. 359

²²⁴ Hráček 1933, str. 12. Pojsl uvádí, že uvedené stavby jsou vystavěny podle projektu D. Martinelliho. In: Pojsl/Hyhlík 1992, str. 69

²²⁵ Hráček 1933, str. 12

mistrů Franse van Neve a A. Kerna, úpravu fasády od L. S. Kaltnera.²²⁶ O výzdobu interiéru, dokončeného v roce 1739, se zasadili mnozí významní umělci. Např. malby fresek v presbytáři a kupoli provedli: J. Steger (pracoval na Kopečku kolem roku 1677), J. K. Handke (1730), P. Troger.²²⁷ Štukovou výzdobu vytvořili mistři: B. Fossati, B. Fontana a J. Hagenmüller.²²⁸ Chrám je se svou exteriérovou i interiérovou podobou významnou barokní památkou. Miloslav Pojsl to zdůrazňuje a mimo jiné uvádí, že: „*Ornamentální a figurální výzdoba pozitivu, provedená sochařem J. Sturmerem z Olomouce, tvoří na kruchtě dokonale organickou jednotu s celkovým výtvarným a architektonickým řešením interiéru.*“²²⁹ Na nádvoří bylo roku 1753 umístěno sousoší sv. Norberta od sochařů Josefa a Antonína Winterhaldra.²³⁰ Jakmile byl zrušen klášter Hradisko (1784), utrpěl i Svatý Kopeček. Ztratil statky v Čechách a začal chátat. Kněží zůstali v klášterní rezidenci na Svatém Kopečku do roku 1792. Císařským rozhodnutím zde byla zřízena fara.²³¹ Ve 40. letech 19. století byla duchovní správa svěřena strahovskému opatu Jeronýmu Josefu Ziedlerovi. 8. listopadu 1846 bylo v chrámu slavnostní uvedení strahovských kněží-premonstrátů.²³² Pro chrám se všemi budovami to znamenalo, že kněží premonstrátského řádu budou moci opět začít s opravami. Svatý Kopeček se stal místem několika duchovních kongresů, kurzů a vzdělávacích týdnů. Během německé okupace 1939-1945 byl Svatý Kopeček útočištěm pro trpící. V květnu 1945 byl chrám částečně poškozen. Hořící chrám namaloval např. Antonín Řehák [obr. 59- a]. Probošt J. Půda se zasadil o jeho následné opravy a po něm nastoupil kněz P. Gustav Riedl, který pokračoval „*s umělecko-historickým cítěním*“ na obnově celého chrámu.²³³ Opravený chrám byl předán strahovským premonstrátům 11. února 1990. Současnou fotografii významného poutního chrámu přikládám v obrazové příloze [obr.53] spolu s půdorysem stavby [obr. 54].

---

²²⁶ Kudělka, Z. Architektura od 90. let 17. století do 30. let 18. století na Moravě. In: Blažíček, O. J.: Dějiny českého výtvarného umění II/2, Praha 1989, str. 467, díl II/1 (Krsek, I.) str. 362

²²⁷ Tamtéž, Dějiny českého výtvarného umění II/1, 2. Praha 1989 (J. Steger str. 363, J.K. Handke str. 623, P. Troger str. 618)

²²⁸ Smejkal, B., Hyhlík, v.: Svatý Kopeček. Církevní památky. Svazek 14. Olomouc 1994, str. 18

²²⁹ Pojsl/Hyhlík 1992, str. 71

²³⁰ Stehlík, M. Sochařství vrcholného baroka na Moravě. In: Dvorský, J. (věd. red.): Dějiny českého výtvarného umění II/2, Praha, str. 520, 523

²³¹ Hráček 1933, str. 16

²³² Smejkal/Hyhlík 1994, str. 14

²³³ Tamtéž, str. 16

II. 1.8.1. Chrám Panny Marie na Svatém Kopečku součástí ikonografie města Olomouce

Chrám se nachází na mnohých vedutách města Olomouce, zejména na celkových pohledech na město. Proto uvedu konkrétní příklady znázornění chrámu na vedutách v kapitole *Celkové pohledy na Olomouc* (kap.č. II. 2.).

Existuje ale i veduta, která zobrazuje samotný chrám. Veduta s názvem *Svatý Kopeček u Olomouce od západu*²³⁴ (mědirytina, kolem roku 1740, Státní okresní archiv v Olomouci, sign. I/104) je pohled na barokní poutní chrám od západu, takže vidíme podrobně průčelí chrámu a přilehlá křídla [obr. 55]. K chrámu vede křížová cesta, která vytváří na vedutě diagonální linie tvořené stromořadím. Na kopec vystupuje několik poutníků. Na začátku 19. století se námět Svatý Kopeček objevuje v hojné míře na tovaryšských listech, zejména v podobě veduty z roku 1808 [obr. 56].²³⁵ Ve spodní části veduty je zjednodušené panorama města Olomouce, ale se zachycením všech významných památek. V dalším plánu jsou louky a pole, pastevec, několik domků a dlouhá linie stromořadí. Linie cest, pěšin a polí se postupně sbíhají na vyvýšený Svatý Kopeček. Na vrchol, kde stojí chrám Panny Marie míří řady poutníků. V kopci je zakresleno několik domků i rolníků. Autor využil linie kopcovitého terénu ke zdůraznění výšky kopce ale na několika místech nerespektuje perspektivu, např. stromy se sklánějí podle vedených linií a lidské postavy umisťuje nezávisle na vzdálenosti a velikosti od okolních předmětů. Chrám je nakreslen s několika nepřesnostmi – postranním křídlem chybí jedno podlaží s další řadou oken. Nad celým chrámem je nakreslena záře, pravděpodobně k vyjádření duchovního významu stavby. V obrazové příloze přikládám zmíněnou vedutu [obr. 56] i ukázkou dvou tovaryšských listů [obr. 56 – a, 56 – b], které svou výtvarnou výzdobou spolu se zachovalými pečetěmi stojí za ukázkou.

Ve 20. a 21. století je chrám stále inspirující svou dominantní polohou na Svatém Kopečku. Např. v početném cyklu perokreseb z období kolem roku 1920 od **Františka Hoplíčka** najdeme i kresbu *Sv. Kopečku u Olomouce* [obr. 57]. Jeho kresba se vyznačuje uvolněnými tahy pera a jistou stylizovaností. Kresba chrámu je orientována ze západu, stejně jako předcházející mědirytina. Na rozdíl od mědirytiny je Hoplíčkova kresba osvobozena od detailů na architektuře chrámu. Např. bohaté průčelí se štukovou a sochařskou výzdobou je kresbou naznačeno několika málo tahy. Lze předpokládat, že F. Hoplíček vytvořil kresbu podle předloh starších vedut, možná přímo dle **F. B. Wenera** a **M. Engelbrechta**. Odlišné

²³⁴ Fiala 2003, list č. 9

²³⁵ Např. Cech tkalců Zlaté Hory: SOkA Jeseník, soupis vedut 227101010_508_ev9_Olomouc. Kovořez, 1808, St. Kohlner. Cech tkalců Frenštát pod Radhoštěm: Tkalcovští tovaryši. Inv. č. 31. Rok 1826-1829. Tovaryšský list B. Zavadila z Prostějova, St. Uhera z Kojetína, J. Hornícha z Kelče. SokA Nový Jičín. V příloze obr. č. 56.

pojetí kresby chrámu nalezneme u současného umělce **P. Šobra**. Jeho drobné kresby a grafiky z období po roce 1996 obsahují všechny detaily, které dodávají chrámu Panny Marie výsostný vzhled. Jemné kolorování s použitím několika málo tónů barev zvýrazňuje duchovní hodnotu chrámu [obr. 58]. Peter Šobr vytváří grafiky kombinovanou technikou a vedle deskriptivních zobrazení staveb užívá i rostlinné, živočišné a figurální motivy v abstraktních a někdy surrealistických formách. Nezaměřuje se pouze na olomoucké stavby, ale vytvořil v posledních letech několik grafik Českého Krumlova, Prahy, Prostějova atd.

V 60. letech namaloval **Antonín Řehák** chrám Panny Marie s hořící věží [obr. 59 – a]. Obraz s názvem *Kopeček u Olomouce hoří 6. května 1945* ukazuje částečné poškození stavby během zmíněného roku. Na obraze zabírá chrám střední část a stoupá z něho hustý dým. Poškození požárem je vidět hlavně na věžích a kupole s lucernou úplně chybí. Autor se zabýval detaily na barokní stavbě. Pozadí tvoří klidná modrá obloha, která je vyrušena pronikavým dýmem vycházejícím z jedné věže. V popředí jsou v zelené trávě vidět cestičky vedoucí k chrámu a jedna dlážděná k hlavnímu vchodu. Autorovu tvorbu můžeme stylově zařadit mezi naivní a lidové umění.

Chrám provedený v technice malby nejdeme u **Jana Sedláčka** (1925 Olomouc - 1996†). Obraz s názvem *Svatý Kopeček* [obr. 59 – b] namaloval olejem v roce 1984. V popředí barevného obrazu je pole a několik domů z vesnice Samotišky pod Svatým Kopečkem. Chrám Panny Marie se nachází na zalesněném kopci a vidíme jeho dvou-věžové průčelí. Pozadí obrazu je jednoduché oproti dynamickému popředí. Autor uvolněným rukopisem zachytil panoramatický výsek krajiny, který důvěrně zná. Častým námětem Jana Sedláčka je krajina Hané, kde se zaměřuje více na přírodní scenérie než na městskou civilizaci. Snaží se zachytit konkrétně ráz určitého výseku země, přírodní jevy a proměny. Používá převážně jasné světlé barvy, kde jedna dominuje nad ostatními. Jeho obrazy jsou významným přínosem pro českou výtvarnou kulturu.²³⁶ Malby J. Sedláčka jsou moderní a dynamické.

V umělecké tvorbě malíře, kreslíře a grafika **Lubomíra Bartoše** se Svatý Kopeček objevil v roce 2008. Chrám Panny Marie se stal hlavním námětem obrazu, na němž zaujme výrazně působící okolí chrámu, zejména dramatická obloha [obr. 60]. I v ostatních dílech L. Bartoš interpretuje krajinu dramaticky, má dynamický rukopis a rytmicky střídá světla a stíny. Autor se zabývá hlavně krajinomalbou svého okolí, Šumperska a Jesenicka. L. Bartoš tvoří díla převážně v expresivním stylu.

---

²³⁶ V květnu 1982 byl jmenován zasloužilým umělcem. In: Dvořák, F.: Jan Sedláček. Ostrava 1983, str. 16

II. 1.8.2. Současná podoba chrámu Panny Marie na Svatém Kopečku

Poutní chrám na Svatém Kopečku zaujme svým dvou-věžovým průčelím s vysokým pilastrovým řádem. Věže jsou 60 metrů vysoké, zakončené cibulovitými střechami. K hlavnímu vchodu se vystupuje po několika kamenných stupních. Průčelím chrámu vedou tři vchody. Vyzdobeno je sochou Panny Marie, sv. Augustina, sv. Norberta a sv. Štěpána. Přilehlá křídla (rezidence kaplanů a proboštství) jsou dvoupodlažní budovy, jejichž průčelí zakončuje atika se sochami v nadživotní velikosti (12 apoštolů a 2 ochránci před morem Sv. Roch a sv. Šebestián) od J. Winterhaldra, zhotovené v roce 1739.²³⁷ Hlavní loď tvoří v půdoryse kříž. Lodě jsou stejně vysoké a v místě křížení je kupole s lucernou. Boční lodě mají každá 4 kaple. Nádvoří chrámu slouží k poutním shromážděním a bohoslužbám. Významná barokní stavba je dílem umělců ze zaalpských zemí, z Vídně a několika moravských a olomouckých umělců.

II. 2. Celkové pohledy na Olomouc

První celkový pohled na Olomouc je vytvořen technikou dřevořezu. Je součástí výzdoby Paprockého knihy Zrcadlo slavného Markrabství moravského z roku 1593. Autorem rytiny je **Jan Willenberger**.²³⁸ [obr. 3] Dřevořez byl vytvořen nejpozději v lednu 1591, jak uvádí V. Burian.²³⁹ Na vedutě rozeznáme kostel sv. Blažeje, věž radnice, kostel sv. Mořice, dóm sv. Václava, kostel Panny Marie na Bělidle, kostel sv. Michala, Novou bránu, kostel. P. Marie, bývalý kostel sv. Jakuba a Matky Boží na Předhradí a zaniklý kostel sv. Petra. Porovnáme-li zobrazené památky s dnešním stavem, tak narazíme na mnoho změn. Již zmíněné přestavby památek v kapitolách II. 1.1 až II.1.8 dokumentují některé změny. Při prvním zkoumání veduty si všimneme její lineární kompozice. Jako první plán můžeme označit asi jednu třetinu celé plochy, kde je zobrazeno pole pomocí několika linií, které vytvářejí jen mírně zvlněný povrch. Jsou zde vyobrazeny cesty a pěšiny. Vlevo dole je cesta se stromořadím; z pravého dolního rohu směřuje pěšina diagonálně přes první plán k druhému plánu, kde je zobrazeno město. V pravém dolním rohu je rozcestník, blízko něj jsou velmi zjednodušeně znázorněny dvě jdoucí osoby a jedna postava na koni. První a druhý plán jsou od sebe odděleny linií

²³⁷ Smejkal, B., Hyhlík, V.: Svatý Kopeček, Církevní památky sv. 14, Olomouc 1994, str. 17

²³⁸ *Celkový pohled od jihovýchodu*. Rok 1593. Dřevořez. J. Willenberger. Zrcadlo slavného Markrabství moravského. Paprocký, B. UKO II-32078. Vlastivědné muzeum Olomouc, Olomuciana, Kolekce střeleckých terčů a vedut, inv. č. 0472.

²³⁹ Burian 1959, str. 373

tvořenou plotem a stromy. Město je obeháno hradbami, které pochází z pozdního 13. a počátku 14. století.²⁴⁰ Město je tvořeno hustou zástavbou domů, ze které vyčnívají věže kostelů. Pozadí, třetí plán, je jednoduše znázorněno pomocí několika tahů na obloze s uprostřed vyrytým znakem města; orlicí.

Při pozorování jednotlivých památek můžeme vidět rozdíly zejména na věžích, střeších a jen výjimečně na hlavních průčelích. Např. kostel sv. Mořice, jak je uvedeno v kapitole II. 1.5.1., poznáme podle jeho charakteristické jižní věže. Radniční věž je téměř totožná s dnešní. Odlišnosti vidíme u dómu sv. Václava, kde je zobrazen stav věži po roce 1589, tedy po přestavbě Stanislavem Pavlovským.²⁴¹ Trojvěží nevidíme zepředu, ale je patrný rozdíl od jeho dřívější románské podoby. Dóm sv. Václava můžeme porovnat s další vedutou, kde je zobrazen pouze dóm s trojvěžím, také v knize Zrcadlo slavného Markrabství moravského [obr. 10].²⁴²

Obraz z dřevořezu od Jana Willenbergera byl později přenesen do modernějších grafických technik. Reprodukce se staly součástí hlavních děl o dějinách města Olomouce. Známe tak **Weinrachovu** rytinu ve 2. svazku Dějin Olomouce od Fischera z roku 1817 a následně v Politických a kulturních dějinách královského hlavního města Olomouce od J. Doležila (Olomouc 1903) [obr. 3 – b], také provedení v kamenorytině na olomoucké novoročence z roku 1843 a podle ní v xylografii z roku 1861 [obr. 3 – c] a další.²⁴³

Na horním okraji mapy Moravy od **J. A. Komenského** se nachází čtyři veduty moravských měst (Polná, Olomouc, Brno, Znojmo). [obr. 61] Veduta Olomouce na známé Komenského mapě Moravy z roku 1627, je možná staršího data než předešlá veduta Willenbergerova. Rytina byla vytvořena v dílně **Mikuláše Visschera**.²⁴⁴ V. Burian se domnívá, že tato rytina může být vytvořena před rokem 1589, protože dóm sv. Václava je zde zobrazen ještě se dvěma věžemi.²⁴⁵ Není známo, podle jaké předlohy se řídil M. Visscher. Veduty všech měst na mapě jsou barevné, v oválném rámování. Olomouc a Brno, jako hlavní města Moravy, zaujmají delší vyobrazení než zbývající dvě města. Autor využil stejnou techniku na všechny vyobrazení. Veduty jsou barevně sjednocené. První plány- pole, řeky,

²⁴⁰ Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 30

²⁴¹ Pojsl/Hyhlík 1992, str. 18

²⁴² Katedrála sv. Václava. Dřevořez. J. Willenberger. Zrcadlo slavného Markrabství moravského. 1593. In: Pojsl 1990, str. 23

²⁴³ Burian 1959, str. 373

²⁴⁴ *Celkový pohled od jihu. Rok 1627. Rytina. Mapa Moravy, J.A. Komenský. M. Visscher. 14,9 x 4,65cm. In: Mapa Moravy od Jana Amose Komenského. Masarykova univerzita. Brno 2007. Vědecká knihovna v Olomouci.*

²⁴⁵ Burian 1959, str. 373

stromy- jsou zakresleny světlými tóny zelené a modré. Druhé plány- předměstí a města- rozlišují měšťanské domy od významnějších památek, jako jsou kostely, radnice, hrady a zámky, barevným provedením střech. Měšťanské domy mají střechy červené a významné památky modré. Veduta Olomouce má v prvním plánu mírně zvlněné pole, kde vpravo dole jde jedna osoba k blízkému hospodářskému stavení. Za stavením se táhne téměř přes celou délku veduty zalesněný pás. Hradby města jsou zřetelné v levé části veduty s dvěma věžemi a ve střední části podél řeky. Ve vrchní části veduty se nachází nápis *Olmuts*.

Veduta Olomouce je součástí mapy, která zaujímá významné místo v historii kartografie. J. A. Komenský ve věnování panu Ladislavu Velenovi z Žerotína, panu na Břeclavi, Třebové, Zábřehu a Rudě uvádí, že: „ *sám jsem totiž zanesl: předně města, městečka; za druhé zámky, tvrze, kláštery, významnější vesnice z větší části; za třetí hory a řeky(...), lázeňská vřídla, rudné doly (...)*.²⁴⁶ Mapa se díky všestrannosti a dovednosti J.A. Komenského stala historickým pramenem nejen pro kartografy.

Z roku 1674 pochází od anonymního umělce *Celkový pohled od západu* v technice akvarelu [obr. 62].²⁴⁷ Obraz je velikosti 58,5 x 21,5 cm. Samotné město se rozprostírá ve střední části veduty. Spodní část zobrazuje předhradí s klikatými rameny řeky Moravy a několika málo domky. Město obklopuje mírně zvlněný reliéf s ornou půdou podél řeky a zalesněnými plochami v dáli. Samotné město je obeháno hradbami, do kterého je možné vstoupit jen některou z bran. Autor akvarelu si dal námahu s vyobrazením významných budov města. Pozorujeme tak kostel sv. Mořice, jehož podoba je popsána v části II.1.4.1. V levé části se nachází dóm sv. Václava s troj-věžovým průčelím a zvýšeným barokním presbytářem (viz. kap. II.1.3.1). Napravo od sv. Mořice vystupuje z husté zástavby domků vysoká věž radnice. Veduta dále ukazuje podobu nejstarších kostelů – U Matky Boží, Sv. Blažeje, sv. Petra a sv. Jakuba. Pro ikonografii Olomouce je důležité zachycení stavu městských hradeb. V levé části lze vidět prvek hradeb dostavovaný v období baroka – tzv. hornwerk. Hradební zeď s bránami a věžemi ukazuje naopak původní gotické opevnění. Např. vidíme vpravo věžovou bránu s padací mříží, čili hřebenem ve vpadlině. Před branou je ještě jedna průjezdová brána. Blízko hradeb, nalevo od sv. Mořice je zřejmě františkánský kostel. Jezuitský konvikt (Starý konvikt) je zachycen krátce po dokončení první etapy jeho výstavby.

---

²⁴⁶ Mapa Moravy od Jana Amose Komenského. Masarykova univerzita. Brno 2007. (Faksimilovaná mapa pořízena z výtisku z druhé Goosovy tiskové desky - typ KMM A, ze které byly poprvé tištěny mapy v roce 1627. Mapová sbírka Geografického ústavu Masarykovy univerzity)

²⁴⁷ *Celkový pohled od severu*. Rok 1674. Akvarel. OMAO 985, XXXII, 3. In: Burian 1959, str. 392. Reprodukce: In: Pojzl, M: Olomouc - Obrazy a rytiny. Svazek 4. Praha 1981

Autorem raně barokní stavby je zřejmě Petr Schüller, který olomoucký koncept Starého konviktu použil i při stavbě jezuitské koleje v Nise.²⁴⁸ Dnes v budově konviktu sídlí armáda. Obraz patří mezi nejstarší celkové pohledy zobrazující opevnění města a významné památky.

První soubor pohledů na město vytvořil mědirytec a nakladatel v Augšpurku **Martin Engelbrecht** podle kreseb **Friedricha Bernharda Wenera**.²⁴⁹ Série osmi prospektů byla vydána jako album. První *Celkový pohled na Olomouc od severovýchodu*, [obr. 63]²⁵⁰ zaujímá pohled na Olomouc obehnanou hradbami. V prvním plánu veduty je uprostřed putti hledící na kartuši s městským znakem. Vedle puttiho je několik trsů trávy, keře a vpravo přeražený strom. Strom je zobrazen přeražený zřejmě proto, aby nepřekrýval část Olomouce, kde by zmizel z pohledu klášter Hradisko. Dále je volné prostranství s procházejícími se osobami a dvěma jezdci na koni. V levé horní části prvního plánu jsou vyobrazeny pasoucí se krávy. Směrem k městu se přichází po pěšině a po mostě přes řeku Moravu. Vpravo u řeky se nachází komplex kláštera Hradisko. Druhý plán obrazu tvoří město s předhradím. Na vedutě jsou památky města označeny čísly a dole pod rámováním je umístěna latinská a německá legenda [obr. 63, legenda] Pozadí veduty je řešeno jednoduše, pouze ve střední části je putti držící vlající stuhu s nápisem. Další veduty ze souboru jsou zmíněny či popsány v kapitole II. 1 a II. 4, jelikož to nejsou celkové pohledy na Olomouc. Mimo Werner – Engelbrechtova alba vznikly následující tři veduty. Prvně představím pohled na Olomouc – *Celkový pohled od severu*. Vytvořil jej podle Wernerovy skici M. Engelbrecht spolu s **Christophem Thomasem Schefflerem**, známým tvůrcem fresek v kostele sv. Kříže v Nise [obr. 64].²⁵¹ V prvním plánu veduty je uprostřed, jako v předchozí vedutě, putti držící kartuši se znakem města. Kartuše je nyní na podstavci. Vpravo od něj stojí anděl držící biskupskou berli. V levém dolním rohu je výjev s rolníky na poli-vazač sena, rozsévač a česač chmele u stolku s monogramem LCS (Lineavit Christophorus Scheffler – Kreslil Kryštof Scheffler).²⁵² V pravém dolním rohu se nachází dva rozmlouvající pasáci ovcí. Výjevy z venkovského života poukazují na úrodné okolí města Olomouce. V dalším plánu veduty, ve střední části, se rozprostírá samotné město chráněné hradbami, před nimiž teče řeka Morava. Polohu památek a jejich popis příkládám v obrazové příloze [obr. 64, legenda]. Nad městem jsou nakresleni dva putti nesoucí nápisovou pásku s nápisem *Olomoucium. Olmütz*. V horních rozích je latinská a německá

²⁴⁸ Kubešová/Vrtalová 2002, str. 45

²⁴⁹ Fiala 2003, str. 1

²⁵⁰ *Celkový pohled na Olomouc od severovýchodu*. Mědirytina, kolem roku 1740. SOkA Olomouc, sign. I/26. Burian s. 393- 394. In: Fiala 2003, list č. 2.

²⁵¹ *Celkový pohled od severu*. Mědirytina. Kolem r. 1740. SOkA Olomouc, sign. VIII/148. Fiala 2003, list č. 10.

²⁵² Fiala 2003, str. 2

legenda k 21 označeným sakrálním a veřejným budovám. Další veduta vznikla zřejmě v roce 1732 nebo 1736 a označuje se *Olomouc ze severu – Olomouc ze západu* [obr. 4, 4 - b].²⁵³ Kolorovanou perokresbu vytvořil B. Werner na folii.²⁵⁴ Kresba obsahuje dvě části, dole zachycuje pohled na město Olomouc ze západu a nahoře Olomouc ze severu. Autor zdokumentoval stav městských hradeb před vybudováním mohutné tereziánské pevnosti a tehdejší olomoucké předměstí. Popředí obou pohledů na město tvoří pole, ramena řeky Moravy, již zmíněné předměstí, zahrady, hřbitov (u *Olomouc ze západu*) a brány do města. Na obou pohledech jsou vyznačeny významné památky, které mají poněkud zvýšené věže či střechy a my je můžeme lehce identifikovat. Zvýšení věží jistě i podporuje dekorativnost vedut a zdůrazňuje důležitost jednotlivých staveb. Překlad německé legendy umístěné v horních rozích obou částí uvádím v příloze (podle J. Fialy) [obr. 4 - b , legenda].

Veduta města s historickým výjevem tzv. *Bitva u Olomouce*,²⁵⁵ pochází od autora **J. M. Willa** a je vytvořena technikou leptu. [obr. 65] Dramatický výjev o velikosti 218 x 310 mm zobrazuje obleženou Olomouc pruským vojskem z 27. května až 2. července roku 1758.²⁵⁶ V popředí obrazu jsou vyobrazeny měřicí přístroje, dřevěné kolo, střely, sud střeleckého prachu, za kterými jsou jezdci na koni, zřejmě pruský král se svými generály. Král ukazuje na panorama obleženého města. Bitevní pole je zaplněno dělostřelectvem a zástupy vojáků. Vojáci jsou zobrazeni v útoku a mají velké záložní síly v zákopech. Přes řeku je postaven provizorní most, přes který se vojáci dostali i za hradby města Olomouce. Panorama města je totožné s vedutou *Celkový pohled na Olomouc od severovýchodu* (viz obr. 63), ale autor v *Bitvě u Olomouce* zahalil některé památky do hustého kouře z výbuchů střel. Významné památky, jako je dominikánský klášter s kostelem sv. Michala, radnice, kostel sv. Mořice a klášter Hradisko, však zahaleny v dýmu nejsou a vidíme jejich výraznou podobu s Wernerovou kresbou. Na vedutě jsou nezvykle vyznačeny linie letících bomb, které vytváří přes panorama města několik oblouků. Obležené město je častým námětem pro umělce, protože zachycuje

²⁵³ *Olomouc ze severu-Olomouc ze západu*. F.B. Werner. Rok 1732 nebo 1736. Perokresba. Městská knihovna ve Vratislavi, Polská republika, MS-HSR-55d, f.72, nyní neznámé, zřejmě odcizeno za 2. světové války. In: Fiala, J.: Olomoucké veduty z díla Friedricha Bernarda Wernera. Olomouc 2003, list č. 1.

²⁵⁴ „Kolorované originály těchto kreseb byly na konci 2. světové války s celou tzv. Českou a Moravskou topografií (zahrnující 273 kreseb na 107 foliích) ve Vratislavi odcizeny nebo vůbec zničeny. Naštěstí byl celý soubor v letech 1932 a 1942 v Praze dvakrát fotograficky zdokumentován (ovšem jen černobíle), (...).“ In: Fiala 2003, str. 1.

²⁵⁵ *Bitva u Olomouce*. J.M. Will. (NG uvádí v soupisu „Anonym“). 18. století. Inv. č. R 197383, Národní galerie v Praze.

²⁵⁶ „Bombardování trvalo od 29. května, při němž poškozena byla nejvíce západní část města.“ Nešpor 1936, str. 197. V noci na 2. července pruské vojsko zanechalo obléhání. Vyznamenan byl velitel Marschall a generál Bretton. Olomoucká pevnost tak obstála v jediné a poslední zkoušce. In: Nešpor 1936, str. 197, 198.

významnou událost v dějinách a pro vedutisty je to příležitost k dalšímu výtvarnému výdělkovi. Uvedená veduta je z výtvarného hlediska zajímavá svou dynamičností a kresebným uměním rytce. Autor dokázal uspořádat prostor tak, aby mohl umístit velké množství detailů a zvýraznit hloubku prostoru. Význam z hlediska ikonografie města Olomouce není nijak velký, protože je patrné použití Wernerových kreseb jako předlohy pro panorama města.

Na konci 18. století vzniklo rozměrné dvoudílné plátno (104 x 641 cm) zachycující slavnostní vjezd kardinála Ferdinanda Julia hraběte Troyera do Olomouce dne 26. srpna 1747 [obr. 66 (detail A, B, C) a obr. 86 (detail D)].²⁵⁷ Anonymní malíř (F. V. Korompay?) zdokumentoval stav městské zástavby tří stran Horního náměstí, souvislou řadu domů jedné strany Ostružnické ulice po kostel Panny Marie Sněžné. Barevné provedení obrazu je realistické. Na plátně vidíme dlouhý průvod kočárů (devět černých, dva trojspřežné zlaté, trojspřežný červený a velký zlatý s kardinálem Troyerem, kočáry s kněžími), jezdců na koních a mnoho přihlížejících občanů a služebnictva. Na náměstí stojí vedle průvodu řada kapucínů, před radnicí četa vojáků a u kostela Panny Marie Sněžné jezuité očekávající příchod kardinála. Obraz nám ukazuje řadu žánrových výjevů ze života ve městě, např. hrající si děti, bohaté měšťany, žebrající chudáky, obchodníky, baviče s medvědy atd. Pro ikonografii Olomouce je anonymní dílo významné pro dokumentaci stavu domů a památek. Zprava doleva je vedle měšťanských domů zaznamenán sloup Nejsvětější Trojice, radnice, Herkulova kašna, Caesarova kašna, kašna Tritonů, tři kupole kostela sv. Michala, Nová brána a kostel Panny Marie Sněžné. Sloup Nejsvětější Trojice od kamenického mistra Václava Rendra²⁵⁸ je na obraze namalován z chybné strany, zepředu. Autor jej otočil o 180°. V. Burian uvádí, že autor nepochybně jako předlohu použil Freundtovu rytinu (J. A. Freundt, 1755, Sousoší Nejsvětější Trojice, rytina. VMO o-27, In: Burian str. 395).²⁵⁹ Zkoumáme-li podrobněji namalované sousoší, tak najdeme několik chyb, zejména v umístění jednotlivých soch a jejich zobrazení. Autor si upravoval detaily podle své potřeby. Významné památky jsou na plátně zobrazeny v tehdejší podobě, nebo částečně upraveny. Některé však jsou dochovány beze změny dodnes. Jezuitský kostel Panny Marie Sněžné byl postaven v letech 1712 – 1719 jako podélná stavba s kaplemi po stranách.²⁶⁰ U stavby se projevují radikální vrcholně barokní prvky v konkávně a

---

²⁵⁷ *Vjezd kardinála Troyera do Olomouce*. Anonym (F.V. Korompay?). Kolem r. 1780, olej na plátně. Zámek Kroměříž. Bez signatury.

²⁵⁸ Stehlík, M. Sochařství vrcholného baroka na Moravě. In: Dvorský, J.(věd. red): *Dějiny českého výtvarného umění II/2*, Praha 1989, str. 514

²⁵⁹ Burian 1959, str. 381

²⁶⁰ Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 94

konvexně zvlněném průčelí a v užití izolovaných pilastrů s kladím.²⁶¹ Podoba průčelí kostela na obraze je totožná s dnešním stavem. Nová brána v blízkosti kostela Panny Marie Sněžné byla zbořena v roce 1786.²⁶² Její podoba je totožná se zobrazením například na mědirytinách M. Engelbrechta (podle F. B. Wenera z roku kolem 1740, v příloze obr. 64 a 38). Radnice je na obraze v barokní podobě. Vidíme její severní fasádu s věží a barokním freskovým orlojem od J. K. Handkeho.²⁶³ Budova radnice má vysokou věž a klidně působící fasádu. Dnes má radnice historizující podobu, kterou dostala v letech 1901 – 1904 podle návrhu vídeňského architekta G. Bergera.²⁶⁴ Změny byly provedeny i na severní fasádě, kde byl přistavěn osový štít s balkónem na krakorcích, v ose štítu vysoká věžička a atika doplněna několika arkýřovými věžičkami. Měšťanské domy na Horním náměstí a v Ostružnické ulici jsou většinou dvoupatrové až třípatrové stavby s bohatým vstupním portálem a mnohdy s mázhauzem (Horní náměstí). V Ostružnické ulici jsou vstupní portály skromnější. V druhé polovině 18. století dozníval v Olomouci barokní sloh, který se uplatnil na některých měšťanských domech. Ve většině případů byly fasády měšťanských domů v pozdější době změněny. Rokokové projevy na Moravě byly jen ojedinělé. V Olomouci se zachoval dům na Dolním náměstí (č. p. 46) se štukovou výzdobou domovního průčelí. Současnému stavu neodpovídá roh ulice Ostružnické, Ztracené a Denisovy s kašnou Tritonů, která byla později přemístěna na náměstí Republiky. V prostoru u nárožního domu se nacházel malý Rybí trh a nyní je zde postaven nový dům. V levém dolním rohu obrazu je na podstavci busta kardinála Troyera, o který je opřen Troyerův rodový erb položený na znaku olomouckého biskupství. Na erbu je červený kardinálský klobouk s třapci. Pod obrazem je umístěn latinský nápis k oslavě zvolení kardinála. Rozměrné plátno vzniklo v rozmezí let 1780 až 1783 a v současné době je připisované moravskému rokokovému malíři **Františkovi Vavřinci Korompaymu** (1723 – 1779).²⁶⁵

V roce 1758 čelila Olomouc pruskému vojsku a díky svému bastionovému opevnění obstála.²⁶⁶ Na základě tohoto jediného vojenského napadení v době třetí slezské války vznikl obraz *Pohled na Olomouc od východu z roku 1758*.²⁶⁷ [obr. 67] Obraz je signován dvěma

---

²⁶¹ Slohové řešení stavby kostela je napodobením kostela sv. Mikuláše v Praze na Malé Straně. Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 95. Stavitelem byl Michael J. Klein z Nisy a Lukáš Glöckel. Kudělka, Z.: Architektura pozdního baroka na Moravě. In: Blažíček, O. J.: Dějiny českého výtvarného umění II/2, Praha 1989, str. 696, 697

²⁶² Nešpor 1936, str. 249

²⁶³ Doležil 1903, str. 118

²⁶⁴ Pojs/Hyhlík 1992, str. 37

²⁶⁵ Fiala, J.: Rektoři olomoucké univerzity v letech 1573 – 1860. In: Žurnál UP, týdeník, čís. 29, ročník 16, str. 9

²⁶⁶ Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 122

²⁶⁷ *Pohled na Olomouc od východu*. IDK – Jan Dominik Klayn. Rok 1758. Budova Rektorátu Univerzity Palackého, velká zasedací síň.

postavami malířů a třemi štítky s iniciálami IDK (tj. **Jan Dominik Klayn** a zřejmě i syn Dominik). Nahoře uprostřed se nachází znak města Olomouce a horní stranu obrazu lemuje pás se znaky členů městské rady, čtyřmi pamětními mincemi a několika šlechtickými znaky. V levém spodním rohu se nachází text a v pravé spodní části stuha s nápisem PROSPECTUS METROPOLIS MORAVIA VERSUS ORIENTEM. Město je ztvárněno obležené a bombardované vojskem a autoři chybně znázornili věže města. Obraz je umístěn ve Velké zasedací síni Rektorátu Univerzity Palackého. V příloze uvádím bohužel jen nekvalitní fotografii obrazu, protože bylo nesnadné zachytit rozměrný obraz na stěně proti oknům.

Další celkový pohled na Olomouc od jihozápadu z roku 1781 je součástí výzdoby rukopisu Matricvla Sacra [obr. 32].²⁶⁸ Veduta se nachází nad textem v ozdobném rámování s vepsaným letopočtem 1781. V prvním plánu veduty je stromořadí podél hradební zdi s jednou vstupní bránou. Panorama města od jihozápadu zahrnuje památky: kostel sv. Mořice, radnici, dóm sv. Václava, věže kostela Panny Marie Sněžné, kopule kostela sv. Michala a v pozadí kostel Panny Marie na Svatém Kopečku. Pozadí je řešeno studenými odstíny modré a zelené. Autor namaloval na mírných kopcích vesnice, kde zvýraznil tamější kostely. Ke Svatému Kopečku s kostelem vede přímá cesta. V pravém horním rohu se nad městem vznáší moravská orlice v červenobílém šachovnicovém provedení. Orlice drží v zobáku nápisovou pásku (HAEC VISET SIMUL ISTA FIDESHAEC MOENIA MUNIT) a na prsou má umístěnou tabulku s písmeny F. M.

Celkový pohled na Olomouc od západu se Svatým Kopečkem z roku 1804 [obr. 68]²⁶⁹ ukazuje podobné panorama města jako předchozí celkový pohled z roku 1781 [obr. 32]. Svatý Kopeček je nyní ve střední části veduty a kostel Panny Marie je podrobněji nakreslen. Barevné kolorování, zejména červená barva střech kostelů a domů, často nevhodně přesahuje objekty.

V roce 1835 vytvořil kreslíř a rytec **J. Hyrtl** vedutu Olomouce technikou akvarelu [obr. 69].²⁷⁰ Jeho akvarel se stal předlohou pro litografii **J. Trunze**, kterou také uvádím v příloze

---

²⁶⁸ *Celkový pohled na Olomouc od jihozápadu.* Anonym. Rok 1781, tempera na pergameni. Rukopis Matricvla Sacra, Lublinský, A., SOKA Olomouc, str. 212.

²⁶⁹ *Celkový pohled na Olomouc od západu.* Anonym. Rok 1804, kolorovaná mědirytina. Inv. č. 0347. Olomuciana. Kolekce střeleckých terčů a vedut VM Olomouc.

²⁷⁰ *Celkový pohled od jihozápadu.* Hyrtl, J. Rok 1835. Akvarel. Inv. č. 0144. VMO.

<http://www.vmo.cz/sbirky/olomuciana/kolekce-streleckych-tercu-a-vedut/40-olomouc-celkovy-pohled-na-mesto-od-jihozapadu-z-tabuloveho-vrchu/>

[obr. 70].²⁷¹ Na obrázku, jak je vedena křížová cesta, je dnes Havlíčkova ulice oddělující park Čechovy sady a Smetanovy sady. J. Trunz doplnil původní předlohu o žánrový výjev s pastevcí krav, postavami vojáků a měšťanů. V prvním plánu veduty je pole se zmíněným žánrovým výjevem. Vpravo dole je vzrostlý strom, za nímž vede křížová cesta, po které projíždí jeden kočár a prochází se zde několik měšťanů. Druhý plán tvoří panorama města, jehož dominantami je opět kostel sv. Mořice, radnice a ve střední části kostel Panny Marie Sněžné a dominikánský klášter s kostelem sv. Michala. Kostel Panny Marie na Svatém Kopečku se nachází vpravo na kopci v miniaturní zjednodušené podobě. Nevýrazně řešené pozadí tvoří více než polovinu veduty. Všechny památky na vedutě odpovídají svou podobou dnešnímu stavu, ale na místě idylického výjevu před městem je nyní dopravní komunikace, rozšířená městská zástavba a teprve potom park. Do přílohy jsem začlenila fotografii, která ukazuje polohu památek a místo, odkud autor litografie pohlížel na panorama města [obr. 73]

V období biedermeieru vzniká v Olomouci několik kolorovaných kamenorytin. Početný cyklus vytvořil v letech 1842-1843 **V. Reim**. Dochoval se mimo jiné a *Celkový pohled od severu* [obr. 71].²⁷² Obrázek se vyznačuje poklidnou atmosférou. V levé části veduty je část barokního kláštera Hradisko, křídlo s nárožní polygonální věží. V mírném svahu od věže sedí žena. Poblíž postává dvojice dívající se na panorama města. Dole uprostřed přichází směrem ke klášteru mladý muž. V pravém dolním rohu veduty se tyčí dva stromy. V pohledu na město se vyjímají zleva doprava dóm sv. Václava, kostel Panny Marie Sněžné, kupole kostela sv. Michala, věž radnice a kostel sv. Mořice. Kresba rytce je přesná na detailech části kláštera, ale v ostatních místech zakrývá barevné kolorování nedostatky kresby v proporcích a detailech. Např. věž radnice a jižní věž kostela sv. Mořice jsou značně zjednodušené.

Ladislav Evžen Petrovits namaloval v roce 1895 *Celkový pohled od jihozápadu* [obr. 72].²⁷³ Vídeňský malíř a grafik vytvořil několik pohledů na Olomouc a také řadu akvarelů vnitřního města. Přínos jeho prací je zejména v zachycení tehdejšího městského opevnění, které se v tomto období postupně rušilo. Pohled od jihozápadu, přesněji od (dnešního) Tabulového vrchu, byl v 19. století nejvíce užívaný. Olejomalba z roku 1895 se nyní nachází v olomoucké radnici. L. E. Petrovits na plátně zachytil kostel sv. Mořice, u něhož vidíme téměř celé průčelí. Věž radnice je svou výškou dominantou města. Nevidíme však samotnou budovu

²⁷¹ *Celkový pohled od jihozápadu*. Trunz, J. 19. století. Litografie. Olmütz. Lith. bei Skarnitzl & Domek in Olmütz. inv. č. 0-143, 0-580. VÚO. Burian č. 169. In: Kauerová, V.: Olomoucké veduty. Olomouc 2002.

²⁷² *Celkový pohled od severu*. Reim, V. Po roce 1840. Kolorovaná kamenorytina. SOkA Olomouc 116/VI, 42.

²⁷³ *Celkový pohled od jihozápadu*. L.E.Petrovits. Rok 1895. Olej na plátně. Olomouc, radnice.

radnice, jako na starších pohledech (např. z r. 1781 obr. 32), protože prostor je zastavěn. Kostel Panny Marie Sněžné je opět vidět z boční strany. Další dominantou obrazu je kostel sv. Michala, který díky pohledu od jihozápadu získává v ikonografii Olomouce významnější místo. Nevidíme jen jeho kupole, ale i přiléhající klášterní budovy. Vpravo za kostelem sv. Michala se tyčí tři věže dómu sv. Václava, zejména jeho jižní věž. V okolí centra města je vidět několik kouřících komínů, které odrážejí průmyslový rozvoj na konci 19. století. V popředí je pohled na městské sady, kudy projíždějí kočáry a prochází se obyvatelé města. Rozsáhlá zeleň dnes slouží jako výstavní areály Flory Olomouc. Do dnešní doby se z jihozápadního opevnění zachovala pouze Terezká brána a část kasemat. V přiložené fotografii jsou zaznačeny památky, Havlíčkova ulice a současný stav zástavby u Čechových a Smetanových sadů, kde se nacházelo tehdejší opevnění [obr. 73]. Na konci 19. století byla umělecká tvorba v Olomouci omezena na minimum, a pokud byly zadávány zakázky, tak většinou vídeňským umělcům. Vídeň se stala rozhodujícím uměleckým centrem.²⁷⁴ Petrovits namaloval uvedený obraz v době, kdy se v Olomouci rušily pevnosti, bouraly hradby, začal se rozvíjet průmysl a měnit životní styl. Obraz je reálným pohledem na Olomouc konce 19. století se zvládnutou technikou olejomalby a se všemi detaily ve stylu dobového realismu.

II. 2. 1. Typologie celkových pohledů na město Olomouc u současných umělců

Vedle celkových pohledů na Olomouc s náměty bitev, historických událostí či významných návštěv existují i prosté náměty, kde umělci pouze užívají svých dovedností a talentu k vytvoření vlastního pojetí veduty. V následujících obrazech s námětem celkový pohled na Olomouc uvedu výběr několika příkladů, jak současní umělci s tímto tématem pracují.

První příklad pojmenovávám jako tzv. *klasické (deskriptivní) pojetí*, tj. bez umělcových snah upravit si reálný pohled na město podle své potřeby, bez natáčení památek na jinou světovou stranu a bez dekorativních doplňků. Příkladem je *Panorama* [obr. 74] od **Jiřího Buršíka** vytvořené kolem roku 2005. Pohled na zobrazené památky souhlasí s reálným stavem. Autor sice používá výrazné barvy, které úplně neodpovídají skutečnosti ale respektuje panorama města i když se některé významné památky překrývají a my můžeme vidět jen jejich části (např. dóm sv. Václava a radnice). Stromy v prvním plánu obrazu jsou součástí parku Čechovy sady a Smetanovy sady. Téměř totožný výhled na městské panorama měl **Lubomír**

---

²⁷⁴ Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 132

Bartoš, když vytvořil kolorovanou grafiku s názvem *Olomouc (panorama)* v roce 2007 [obr.75]. Všimnout si můžeme stejného přírodního horizontu – vlevo jsou v pozadí dva větší kopce, které přechází do mírně zvlněného terénu na pravé straně. V pozadí uprostřed je kostel Panny Marie na Svatém Kopečku, který na obraze u J. Buršíka nelze rozeznat. L. Bartoš zachytil jeho dvou-věžové průčelí spolu s postranními křídli. Popředí obrazu tvoří červené střechy budov jako u předcházející malby a zelený pás naznačující stromy parku. Autor jen několika tahy naznačil olomoucké věže kostelů a okolní budovy bez přesného kolorování a jakéhokoli stínování. Přesto poznáme o jakou památku se jedná. Pozadí obrazu je řešeno jednoduše rychlými tahy s použitím studených odstínů barev. Bílé plochy papíru se střídají s převážně studenými odstíny, ale obraz jako celek vychází sjednocený. Odlišné pojetí veduty města lze pozorovat u následujících dvou autorů. Lze je nazvat „*dekorativní vedutou*“. Dílo **Vladimíra Hally** je zajímavé osobitým zachycením husté městské zástavby, ve které se prolínají různé prvky architektury. V. Halla užil jednoho pohledu na město, který zpracoval v několika variantách. Například Olomouc 1 [obr. 76 – a] je kolorovaná perokresba a Olomouc 2 [obr. 76 – b] je olejomalba. Panorama města je totožné, způsob zobrazení památek také a pozadí je řešeno velmi podobně s dvěma symboly tj. v levé části Slunce v rámečku a vpravo nahoře obdélný útvar odlišné barvy od pozadí. Památky jsou zakresleny většinou z přední strany a jejich umístění na obraze zcela neodpovídá realitě. Část panoramatu vpravo je částečně možné vidět i ve skutečnosti, ale podíváme – li se na popředí a celou „zastavěnou plochu“ obou obrazů, tak vidíme autorovu hru s měšťanskými domy, průjezdy, prampouchy a dalšími mnohdy neidentifikovatelnými články. Zejména na olejomalbě (Olomouci 2, obr. 76 – b) autor umísťuje několik domů se zdobeným průčelím různě vedle sebe, nebo překrývá jen části domů, střech a dalších prvků architektury. Na některých místech mezi domy (převážně v levé části obrazu) je prostor vyplněn podle autorových představ a napodobuje nebo vytváří siluety domů s různě dekorovanými fasádami. Významné památky tvoří horizont vpravo (zprava - tři kupole sv. Michala, dvojvěží kostela Panny Marie Sněžné, dóm sv. Václava v dáli, kostel sv. Mořice, radnice a její zvýšená věž, novogotický Červený kostel a za ním silueta kláštera dominikánů s kostelem Neposkvrněného Početí Panny Marie. Mezi měšťanskými domy je nakreslen i kostel Zvěstování Panny Marie (žluté průčelí s dvěma kruhovými detaily). Další umělec, **Luděk Dostál**, se ve svých grafikách snaží zachytit všechny významné olomoucké památky. Jeho grafické práce se vyznačují menšími rozměry, použitím světlých odstínů modré, šedé a hnědé, lehce provedenými jemnými liniemi s využitím kontrastů zmíněných barev a přesnou kresbou. Na obrázcích [obr. 77 – a, b, c, d] vidíme již známé olomoucké panorama (obr. 77 – a, d stejné panorama) s věžemi kostelů a radnicí. Popředí

veduty je vždy řešeno jiným způsobem, kde autor vybírá přírodní či urbanistické motivy (střechy s komíny, domy) nebo jejich kombinaci (obr.77 – d) k doplnění či oživení pohledu na město. Snaha zachytit v jednom obraze všechny olomoucké skvosty je zřejmá i u **J. Weisera**. Jeho linoryt [obr. 78] zachycuje v popředí sloup Nejsvětější Trojice a Herkulovu kašnu. Za nimi se rozprostírá budova radnice s věží, štítem, arkýřem, ale orloj bez detailů. Dále je na obraze kostel sv. Mořice, dóm sv. Václava s novogotickým dvou-věžovým průčelím i jižní věží a nakonec barokní kostel Panny Marie Sněžné a kostel sv. Michala se třemi kupolemi a zvonící. Stavby jsou zakresleny zjednodušeně, někdy jen obrysem s vyznačením hlavních architektonických prvků, které dané památky nejvíce charakterizují. Prostor je řešen vertikálně pomocí výrazných linií. Autor J. Weiser obraz tzv. poskládal z nejvýznamnějších památek Olomouce kladených libovolně do prostoru. Takové zobrazení města lze nazvat spíše „*architektonickou variací*“, než vedutou v pravém slova smyslu. Z roku 2004 pochází další zajímavá grafika od **Hartmanna** s názvem *Olomouc* [obr. 111]. Práce je v barevném provedení a je zde opět vidět snaha zaznamenat v jednom obrázku všechny významné památky Olomouce. Největší plochu zabírá budova radnice a její věž se vyjímá ve středu obrázku mezi ostatními. V horní polovině grafiky jsou olomoucké památky v motivu kruhu, na který navazuje z pravé strany světleji zbarvený půlměsíc táhnoucí se dolů přes architekturu k levému okraji, kde se vytrácí. Originalitu provedení podtrhuje barevné provedení i netradiční uskupení památek s použitím motivu kruhu a půlměsíce. Pokud umělci více pracují se svou fantazií a námětem je stále město a jeho památky, tak vytvářejí pozoruhodná díla, která zahrnují do „*fantazijního pojetí veduty*“. Příkladem je např. Hartmann [obr. 111], M. Bernát [obr. 109, 110], ale i J. Krejčová [obr. 108 – a, b, obr. 51].

Současní umělci zaměřeni ve své tvorbě na veduty a jednotlivé památky města Olomouce používají různé výtvarné techniky, často experimentují a vytvářejí i originálně pojatá ikonografická díla. Já jsem zaznamenala a vybrala z množství obrazů ta, která se liší pojetím veduty a výtvarnou technikou. Označila jsem veduty na tzv. klasické (deskriptivní), dekorativní, fantazijní a architektonické variace. Definice a názorné příklady jsou uvedeny v předcházejících odstavcích. Ještě musím dodat, že ne všichni umělci, zejména z olomouckého kraje, zapadají do mého členění. Umělci pracují i v expresivním, moderním či např. naivním stylu. Příklady takového zpracování uvádím v kapitole *II.4. Ostatní památky města Olomouce v dílech umělců*, nebo částečně i v kapitole *II.1. součástí ikonografie jednotlivých památek*.

II. 3. Olomouc na firemních vedutách

Ideální veduty – idealizovaná grafická zobrazení průmyslových a obchodních objektů – objevující se na firemních katalogích, propagačních materiálech, účtech a dalších obchodních dokumentech, se začaly na Moravě objevovat v druhé polovině 19. století.²⁷⁵ Reklamní ztvárnění průmyslových či obchodních objektů měla již od počátku ideální charakter, určený především obchodními zájmy majitele firmy. Autor katalogu tohoto druhu vedut V. Kollmann v roce 2006 evidoval ideální veduty týkající se olomouckého okresu a uvádí, že výtvarná ztvárnění objektů odpovídají v základních rysech ve zmenšeném poměru realitě.²⁷⁶ Za zmínku stojí jedna z nejstarších firemních vedut, a to olomoucká *Továrna Raimunda Nietscheho*, datovaná rokem 1873 [obr. 79].²⁷⁷ Byla to první továrna na kovové zboží a stroje na Olomoucku. Na vedutě jsou zobrazeny pouze budovy firmy zasazené do oválného rámu s rostlinným motivem. Pohled nejen na budovy továrny nám ukazuje další firemní veduta – *Továrna E. Zorna* z roku 1911 [obr. 80].²⁷⁸ Pohled na továrnu je z nadhledu a v dále můžeme vidět mírný kopec, kde podle dvou-věžového průčelí rozeznáme chrám Panny Marie na Svatém Kopečku. Kompozice veduty je trojúhelníková a tím dodává továrně větší rozlehlost do okolí. Po stranách vyobrazení továrny jsou nápisy a informace o založení (rok 1872). Veduta s názvem *Zora Akciová továrna na cukrovinky a čokoládu v Olomouci* [obr. 81]²⁷⁹ zachycuje společnost, která stále sídlí na uvedeném místě, vyrábí zde své produkty a je úspěšná i v současnosti. Továrna byla založena českými obchodníky již v roce 1889, jako „První společná moravská továrna na cukrovinky a čokoládu“, spol. s.r.o., která se v roce 1908 změnila na „Akciovou továrnu na cukrovinky a čokoládu v Olomouci“, a.s.²⁸⁰ Pod tímto názvem je uvedena na výše zmíněné vedutě. Při osvobození města v květnu 1945 byla továrna velmi poničena. V říjnu 1945 byl podnik znárodněn. Od roku 1946 se olomoucké čokoládovny staly součástí n. p. Československých čokoládoven, a to jako jeden z jejich šesti podniků, pod názvem „Zora, továrna na čokoládu a cukrovinky“, n. p.²⁸¹ Současný název společnosti je Nestlé Čokoládovny, a.s. Praha. Komplex budov je i dnes rozsáhlý, ale některé se již nevyužívají k původnímu účelu. Zmizela i dominantní areálu, tovární komín. V pozadí je

²⁷⁵ Kollmann, V.: Ideální veduty průmyslových a obchodních objektů Olomoucka na firemních papírech.

Olomouc 2006, str. 1

²⁷⁶ Kollmann 2006, str. 1

²⁷⁷ *Továrna R. Nietscheho*. Rok 1873. Kamenorytina. Vlastivědné muzeum v Olomouci, O – 1650, kat. č. 32 In: Kollmann 2006

²⁷⁸ *Továrna E. Zorna*. Rok 1911. Modře tónováno. ZA v Opavě, pobočka Olomouc, kat. č. 48 In: Kollmann 2006

²⁷⁹ *Továrna Zora*. Rok 1929. ZA v Opavě, pobočka Olomouc, sbírka firemních papírů. Modře tónováno, fialově tónováno, kat. č. 58 In: Kollmann 2006

²⁸⁰ Čermák, M.: Historie a současnost podnikání na Olomoucku, Olomouc 2006, str. 95

²⁸¹ Tamtéž, str. 95

naznačeno panorama města, ale zjednodušeně a památky nelze identifikovat. Na vedutě *Olomouc – pivovar právovárečného měšťanstva* z roku 1900 je podrobněji zachycen pohled na město [obr. 82].²⁸² Poznáme na ní významné památky města Olomouce. Např. věž radnice, kostel Panny Marie Sněžné, kostel sv. Michala a věže katedrály sv. Václava. Veduta je zajímavá po grafické stránce jak v řešení prostoru, tak i v přesnosti a detailnosti kreslíře.

II. 4. Ostatní památky města Olomouce v dílech umělců

Kapitola se věnuje památkám, které nebyly zařazeny do seznamu památek v kapitole II. 1. V centru Olomouce najdeme i tyto památky – radnici, sloup Nejsvětější Trojice, sedm kašen, Mariánský sloup a kostel Zvěstování Panny Marie. Nejprve bude představena radnice v dílech několika umělců. Vybírala jsem obrazy, kde jsou patrné postupné přestavby radnice a orloje. Radnice se nachází na Horním náměstí, kde je několik významných sochařských děl, které jsou také stručně představeny. Z Horního i Dolního náměstí vede několik uliček a zákoutí, které se staly inspirací zejména pro současné umělce. Ke starším zobrazením je tedy připojena vždy i tvorba umělců 20. a 21. století, aby mohlo dojít ke srovnání stavu památek a bylo ukázáno, jak umělci v současné době vnímají historické jádro Olomouce a kam směřuje ikonografie Olomouce.

II. 4. 1. Olomoucká náměstí a jejich dominanty

Slezský vedutista **F. B. Werner** nevytvářel pouze celkové pohledy na Olomouc, které byly představeny v kap. II. 2., ale soustředil se i na centrum města. Jeho *Horní náměstí v Olomouci od Jihovýchodu*, provedené v mědirytině **M. Engelbrechtem**, představuje pohled na radnici, Caesarovu kašnu a v pozadí na gotický kostel sv. Mořice [obr. 83].²⁸³ V popředí je několik měšťanů a dva kočáry s koňmi, což jsou typické výjevy pro F. B. Wenera. Caesarova kašna v popředí vpravo je poměrně věrně zachycena. Ve skutečnosti je sousoší o něco mohutnější a jezdec, mytický zakladatel Olomouce, má na zbroji plášť, který na vedutě chybí. Sousoší

---

²⁸² *Pivovar právovárečného měšťanstva*. Rok 1900. ZA v Opavě, pobočka Olomouc, sbírka firemních papírů. Zeleně tónováno, kat. č. 37 In: Kollmann 2006 (pozn. 264)

²⁸³ *Horní náměstí v Olomouci od jihovýchodu*. Kolem roku 1740. Mědirytina M. Engelbrechta podle kresby F. B. Wenera. 29,6 x 17, 3 cm. SOKA Olomouc, sign. V/112. In: Fiala, J.: Olomoucké veduty z díla Friedricha Bernarda Wenera. Olomouc 2003, list č. 3

s jezdcem na vzpínajícím se koni je dílem J. J. Schaubergera z roku 1725.²⁸⁴ Budova radnice není věrně zachycena. Na tomto pohledu na radnici by mělo být patrné odklonění osy tržnice od východního objektu vlastní radnice. Půdorys radnice je ve skutečnosti asymetrický, zřejmě kvůli nepravdělné starší zástavbě a komunikaci [obr. 84].²⁸⁵ Ve východní části radnice je dvouramenné schodiště s lodžii postavené v roce 1591.²⁸⁶ Další veduta *Horní náměstí v Olomouci od západu*, je kompozičně velice podobná [obr. 85].²⁸⁷ Zde vidíme jiný pohled na radnici a její věž s orlojem ve výklenku. Věž je úzká a vysoká, bez balustrády na ochozu. Pohled na náměstí je oživen postavami měšťanů a pochodujícími vojáky. Věrnou podobu severní fasády radnice s barokním orlojem zachycuje plátno Troyerova vjezdu do Olomouce, zmíněném v kapitole II. 2. [obr. 86 Detail D].²⁸⁸

Věrnější podoba radnice je zachycena na barevné litografii podle **F. Kalivody**, datovaná rokem 1853 [obr. 87].²⁸⁹ V popředí je zachycen žánrový výjev, kde trhovci nabízí své zboží a mezi nimi prochází zástup vojáků vedený třemi jezci na koních. Měšťané se pohybují na celé ploše náměstí kolem radnice a Caesarovy kašny, která má věrnější podobu než kašna Wernerova. Ve východní části radnice je manýristicky přestavěné dvouramenné schodiště s lodžii od Hanse Josta.²⁹⁰ Na osově vychýleném křídle je balkon na krakorcích. Přestavba na začátku 19. století se nepovažuje za příliš zdařilou. „*Původní obraz radnice byl zničen neuspokojivým pokusem o falešnou stylistickou jednotu*“ (Max Dvořák).²⁹¹ Autorem dnešní historizující podoby radnice je vídeňský architekt G. Berger.²⁹²

Kamenorytina z poloviny 19. století *Horní náměstí od východu* [obr. 92]²⁹³ od rytce **A. Feldmanna** byla vytvořena v dílně Skrnitzla & Domka. Na pravé straně veduty je sloup Nejsvětější trojice a za ním budova radnice, na které pozorujeme opět věž a orloj jen z boční strany. Podoba orloje se měnila od 16. století téměř každého půl století. Vznikl zřejmě už na

²⁸⁴ Stehlík, M. Sochařství vrcholného baroka na Moravě. In: Dvorský, J. (vě. red.): Dějiny českého výtvarného umění II/2, Praha 1989, str. 515, 516. „*Práce je výjimečným ikonografickým a významným sochařským činem barokní Moravy.*“ Tamtéž, str. 515

²⁸⁵ Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 46

²⁸⁶ Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 71

²⁸⁷ *Horní náměstí v Olomouci od západu*. Kolem roku 1740. Mědirytina M. Engelbrechta podle kresby F. B. Wernera. 29,6 x 17,3 cm. SOA Olomouc, sign. V/112. In: Fiala 2003, list č. 4

²⁸⁸ *Vjezd kardinála Troyera do Olomouce*. Anonym (F.V. Korompay?) Kolem r. 1780, olej na plátně. Zámek Kroměříž.

²⁸⁹ *Horní rynek s radnicí a Caesarovou kašnou od severozápadu*. Rok 1853. Kolorovaná litografie podle F. Kalivody. VMO 0 - 309 In: Pojsl/Hyhlík 1992, str. 181

²⁹⁰ Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 71

²⁹¹ Pojsl/Hyhlík 1992, str. 37

²⁹² Tamtéž, str. 35

²⁹³ *Horní náměstí od východu*. Feldmann A. (rytec), polovina 19. století. Kamenorytina. Skrnitzl & Domek (tisk). VÚO, inv. č. 0-172, 0-579, Burian č. 181. In: Kauerová 2002, list č. 4

konci 15. století a je dílem Mistra Hanuše. První písemná zpráva o orloji je z roku 1519.²⁹⁴ Na výzdobě či opravě se postupně zasadili mnozí umělci, např. Pavel Fabricius (vídeňský matematik), František Jahn a Jan Gemple (hodináři), Jan Pavel Weniger (varhanář - sestrojil hrací stroj), Jan Kryštof Handke (malíř fresek).²⁹⁵ Na radnici není vidět vstupní portál, protože je před ním postavena budova strážnice, která byla později zbořena. V levé části veduty je zachycen celkem velký prostor náměstí spolu s řadou měšťanských domů, které mají nyní odlišnou podobu, viz fotografie [obr. 93]. Veduta není jen strnulým zobrazením budov města, ale ukazuje i jeho vnitřní život. V popředí je několik figurek měšťanů, vojáků a kočár tažený koňmi.

Několik podob orloje se zachovalo na pohlednicích a akvarelech. Např. barokní úpravu s nástěnnými malbami od J. K. Handkeho nalezneme na akvarelu od **J. V. Fischera** [obr. 94 – a].²⁹⁶ Barokní malířská úprava byla provedena v roce 1747 převážně v technice fresky. Vyzdobil technickou část orloje, např. číselníky. Do radniční niky namaloval alegorii svobodných umění, alegorii času, mechaniky a čtyři apoštoly, portrét Marie Terezie a několik andělů a puttů. Celkovou opravu orloje provedl hodinářský mistr Gervasius Gemple a hrací stroj opravil J. P. Weniger.²⁹⁷ Orloj po novogotické úpravě dokončené v roce 1898 je zvětšen na pohlednicích [obr. 94 – b, c].²⁹⁸ Handkova symbolika byla zachována, ale malby udělány zcela nově. Celý orloj byl přestavěn a práce byla svěřena převážně zahraničním umělcům z Vídně či Německa (např. B. Hoetger, R. Bitterlich, J. Holitzky a R. Dammer).²⁹⁹ Poškození orloje na konci 2. světové války si vyžádalo další úpravy. „*Autorem rozměrné mozaiky s národopisnými motivy, nadživotními postavami dělníka a výzkumníka v dolní části a postranními kruhovými obrazy se symbolem měsíců se stal Karel Svolinský (...). Pohyblivé figurky od M. Svolinské formálně i obsahově odrážejí dobový názor (1955).*“³⁰⁰ Olomoucký orloj se stále těší zájmu kolemjdoucích, ale těžko říci, jak dlouho bude jeho podoba přitažlivá i v budoucnosti. Podle mého názoru byla barokní i novogotická úprava umělecky významnější a pro dnešního diváka by byla jistě i zajímavější.

Olomoucká rodačka **Sylvie Forsyth** maluje olejem různé památky města Olomouce. Pro ukázkou její tvorby a představení dalších památek města jsem vybrala několik obrazů. Nejprve

²⁹⁴ Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 59

²⁹⁵ Doležil, J.: Politické a kulturní dějiny král. hlavního města Olomouce. Olomouc 1903, str. 117

²⁹⁶ *Orloj na radnici*. J. V. Fischer, akvarel, rok 1805. SOKA Olomouc, 2403/XXXII, 25. In: Pojsl, M.: *Obrazy a rytiny*. Praha 1981

²⁹⁷ Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 131

²⁹⁸ *Orloj po novogotické úpravě*. 1898. Pohlednice. Soukromá sbírka a *Pohlednice z roku 1977*. Detail malby J. Havlíčka „*Olomouc*“. Soukromá sbírka.

²⁹⁹ Doležil 1903, str. 118

³⁰⁰ Pojsl/Hyhlík 1992, str. 37

Noční Olomouc [obr. 88], kde je v popředí sloup Nejsvětější Trojice a v pozadí radnice. Těžko říci, která památka obrazu dominuje. Význam památek je taktéž nesrovnatelný. Radnice se začala stavět na Horním náměstí už v roce 1378. Nejprve byla postavena trojpodlažní obdélná budova, v jejímž prvním podlaží zasedali už od roku 1411 členové městské rady a městského soudu.³⁰¹ Barokní sousoší Nejsvětější Trojice je zapsáno na seznamu památek UNESCO. Bylo postaveno v roce 1716 Václavem Renderem s pomocí dalších významných umělců – F. Sattlerem, J. M. Sherhaufem, O. Zahnerem a dalšími.³⁰² Pozlacené sousoší na vrcholu monumentu, zářící i na autorčině obraze, je dílem od olomouckého zlatníka Š. Forstnera.³⁰³ Pohled na památky je od západu. Budovu radnice vidíme s věží a orlojem. Obě památky jsou zpodobněny ve stavu dnešním. Autorka vytvořila olejem i panorama města, kde lze také dobře pozorovat budovu radnice, tentokrát za denního světla [obr. 89]. V panoramatu je vidět i budova kněžského semináře s kostelem sv. Michala. Ostatní budovy na obraze jsou světské a není zde zaměřen pohled na jiné významné památky Olomouce. Třetí obraz od S. Forsyth s názvem *Svatá Trojice*, zachycuje jen část sousoší, ale zabírá více než třetinu obrazu [obr. 90]. Nachází se v popředí levé a spodní části obrazu. V pozadí je pohled do ulice 28. října a na pravé straně je nárožní renesanční dům o třech patrech s arkýřem. Podobnou kompozici má obraz s názvem *Orloj* [obr. 91]. V levé části je opět dolní partie sloupu Nejsvětější Trojice a v pozadí pohled na severozápadní nároží radnice. Orloj ale není vidět z přední strany, takže ho nelze popsat. Dominantou radnice je její hranolová věž, zvýšená v letech 1601-1607 do výšky 75 m.³⁰⁴ Na obraze dobře vidíme radniční věž opatřenou helmicí s dvojí cibulí a lucernou. Všechny obrazy byly namalovány v roce 2007.

Olomouc se pyšní dvěma velkými náměstími, Horním a Dolním. Několik vedut s pohledem na Horní náměstí jsem již uvedla. Dolní náměstí si také zaslouží zmínku, protože se zde nachází jedna ze šesti barokních kašen, a to nejstarší Neptunova. Dále je zde kostel Zvěstování Panny Marie při kapucínském klášteře a Mariánský sloup od Václava Rendera na paměť poslední morové epidemie v roce 1715. Z 19. století pochází kamenorytina *Dolní náměstí od severozápadu* [obr. 95].³⁰⁵ Morový Mariánský sloup vznikl mezi lety 1716-1723 a architektonickou koncepcí navrhl Václav Render a sochařskou práci provedl Jan Sturmer.³⁰⁶

³⁰¹ Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 45

³⁰² Stehlík, M. Sochařství vrcholného baroka na Moravě. In: Dvorský, J.(věd. red): Dějiny českého výtvarného umění II/2, Praha 1989, str. 514

³⁰³ Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 110

³⁰⁴ Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 71

³⁰⁵ *Dolní náměstí od severozápadu*. 19. století. Kamenorytina. F. Domek, J. Trunz. Skarnitzl & Domek. VÚO, inv. č. 0-173. Burian č. 182. In: Kauerová 2002, list č. 5.

³⁰⁶ Stehlík, M. Sochařství vrcholného baroka na Moravě. In: Blažíček, O. J. : Dějiny českého výtvarného umění II/2, Praha 1989, str. 514.

Na vedutě dobře vidíme, že: „*Sloup je bohatě architektonicky členěný (...), formovaný torcovaným sloupem nesoucím P. Marii.*“³⁰⁷ J. Sturmer se snažil o ozvláštňení a oživení výrazu ve tváři P. Marie. Neptunova kašna, v popředí veduty, byla vytvořena Michaellem Mandíkem v roce 1683.³⁰⁸ Náměstí je z velké části zaplněno lidmi. Ke kašně autor umístil dvě služebné s vědry na vodu a na levé straně kašny posedávají u stolu zřejmě trhovci nabízející zboží, u nichž postávají dva lidé. V popředí se prochází několik realisticky zobrazených měšťanů a vojáků, mezi nimiž pobíhají děti a také několik psů. Věrně jsou zobrazeny fasády měšťanských domů, zejména v levé části nárožní dům s klenutým podchodem, arkýřem a okny s římsami.

Bližší pohled na morový Mariánský sloup a horní roh Dolního náměstí s kostelem Zvěstování P. Marie vytvořil technikou lavírované perokresby **L. E. Petrovits** v roce 1890 [obr. 96].³⁰⁹ Morový sloup je zde celý a je obklopen trhovci. Obraz věrně zachycuje podobu sloupu, kostela a okolních domů. Na náměstí se dnes kvůli trhu nescházejí, protože tržnice byla přesunuta na místo nedaleko tohoto náměstí. Jak se stalo zvykem dnešní doby, na náměstí převážně parkují auta. Původní dlažba byla zachována. Věrnost zachycení domů a dvou zmíněných památek lze porovnat se současnou fotografií [obr. 97].

II. 4. 2. Olomoucké uličky a zákoutí

Z Dolního i Horního náměstí vede několik uliček směrem na návrší Žerotínova náměstí, ke kostelu sv. Michala. Tyto uličky - Panská, Školní, Univerzitní a Michalská neztratily na zájmu umělců dodnes.

Nejprve představím dvě ukázky z ikonografie 19. století. První, *Dělostřelecká škola od jihozápadu v ulici Božího Těla* (ul. Univerzitní), je ukázka klasického realistického zobrazení 19. století [obr. 98].³¹⁰ Dělostřelecká škola sídlila v budově dřívějšího jezuitského konviktu. Autor věrně zobrazil architekturu do posledního detailu. Světlo je vrženo na pravou stranu, na Dělostřeleckou školu. Linii ulice je zvýrazněna příjíždějícími vojáky na koních a s povozy na

---

³⁰⁷ Tamtéž, str. 514

³⁰⁸ Stehlík, M. Barokní sochařství 17. století na Moravě. In: Dvorský, J.: Dějiny českého výtvarného umění II/1, Praha 1989, str. 317.

³⁰⁹ *Náměstí Rudé armády* (Dolní náměstí). L. E. Petrovits. Lavírovaná perokresba. Po roce 1890. SOkA Olomouc, 380/III, 19. In: Pojsl, M.: *Obrazy a rytiny*. Praha 1981.

³¹⁰ *Dělostřelecká škola od jihozápadu v ulici Božího Těla*. Kolem roku 1860. Kolorovaná litografie. SOkA Olomouc, 509/X, 14. In: Pojsl M., Hyhlík V.: *Olomouc očima staletí*, Olomouc 1992, str. 143

děla. Lidské postavy a koně jsou většinou tmavé až černé barvy a svou vizáží vytvářejí důstojný a významný charakter výjevu. Procházející se osoby podél domů vzhlížejí na projíždějící jezdce. Odlišný charakter má kresba tužkou **E. Pendla** [obr. 99].³¹¹ Tato kresba ukazuje jednu z možností, jak může umělec zachytit běžný den v městské uličce. Podle postav na obrázku s cylindry a holemi poznáme, že se jedná o dřívější století. Kolorování je realistické. Netradiční způsob pojetí ulic a zákoutí je v expresivních dílech **Pavla Dlabala**. Autor používá kombinovanou techniku malby a kresby. Jako první uvádím jeho obraz *Olomouc, Školní ulice 2*, v technice akvarelu a oleje [obr. 100]. Jeho rukopis je uvolněný a záměrně se nesnaží o realistické zachycení námětu. Barevné provedení je jednoduché s pomocí několika málo odstínů. Architektonické články, zde např. prampouchy jsou barevně výrazně odlišené a spolu se spodní tmavou linií dlažby určují výjevu rytmus a pro diváka směr pohledu. Expresivnější je obraz *Olomouc 1*, také v kombinaci několika výtvarných technik [obr. 101]. Výrazné linie zde vytváří opět prampouchy a jejich stíny v úzké uličce, tentokrát směřující ke dvěma postavám na konci ulice. Jeden z barevnějších obrazů je pohled z Dolního náměstí na radnici, *Olomouc 2* [obr. 102]. Také expresivně pojaté, ale stále je zde jistá podoba reálnému výjevu. Odlišný přístup od Dlabala P. volí **Hartman M.** ve svých olejomalbách. Například jeho obraz *Panská ulice* s převážně teplými narůžovělými odstíny ukazuje uličku jakoby pocházela z „pohádkového města“ [obr. 103]. V technice malby nevidíme tahy štětce ani umělcovy invence k ozvláštňení či vlastního pojetí zvoleného námětu. Obraz byl namalován zřejmě po roce 2000. V technice pastelu je vytvořen obraz od **P. Zlámala** *Školní ulička* [obr. 104]. Diagonální linie tvoří obě řady domů, které vedou pohled do středu k průchodu na náměstí s radnicí. Na obraze lze pozorovat několik odstínů zelené a modré, pod kterými někde jen částečně vystupuje žlutá, okrová, růžová a červená fasáda domů. Detaily na fasádách domů jsou záměrně rozmazané a autorovy tahy světlými odstíny dávají obrazu světlo, které je na obraze různě rozprostřeno, ale vychází hlavně z průchodu, přesněji ze středu obrazu, protože osvětluje i věž radnice. Jdeme-li z Horního náměstí ulicí Riegrovou, tak si můžeme zkrátit cestu na třídu Svobody malou uličkou. Tato ulička nese název Barvířská a stala se námětem pro **M. Kalvodu**, tentokrát i bez významnější památky v pozadí. Na obraze *Barvířská ulice* (rok neuveden) [obr. 105] jsou dva prampouchy, díky kterým pronikavé světlo vycházející z pravé strany vrhá stíny na fasádu domů a na vydlážděnou uličku. Téměř polovinu obrazu zabírá více podlažní dům s otevřenými okny v prvním patře. Expresivnější výraz stejnému prostému námětu dodal malíř **U. Chládek** [obr. 106] (Bez názvu, rok neuveden). Jeho ulička

---

³¹¹ *Školní ulice*. E. Pendl. Kolem roku 1814. Kolorovaná kresba tužkou.. Galerie Olomouc.

působí depresivněji díky barevnému provedení a rukopisu. Stupně šedi v popředí, stékající barvy, temný průchod uličkou, postavy v černém směřující k tmavému konci uličky, kde je vidět naproti opět šedý dům s rudým zabarvením, vytvářejí ponurou atmosféru. Autor doplnil malbu několika detaily, které jsou v protikladu s počáteční depresivitou, např. vpravo v patře domu zelené květiny v oknech a vlevo nahoře okrový dům s opadanou omítkou a světle modrá obloha.

II. 4. 3. Barokní kašny jako zdroj inspirace pro umělce 20. a 21. století

V díle **U. Chládky** se objevují i jednotlivé památky města Olomouce, např. barokní kašny, kterých je v Olomouci celkem šest. V příloze uvádím čtyři perokresby od U. Chládky: kašna Tritonů, Jupiterova, Merkurova a Neptunova kašna [obr. 107 a, b, c, d]. Na obrázcích je vždy hlavním motivem kašna, přesněji jen část nad nádrží a v pozadí či po stranách je zachycena okolní architektura. Autor se v kresbě drží předlohy, neupravuje okolí podle své představy, ale kresba je dynamická díky charakteristickému rukopisu autora. Je na místě, abych zmínila několik informací o vzniku těchto kašen. Nejprve kašna Tritonů, vzniklá asi v roce 1709, je společným dílem V. Rendra a neznámého sochaře.³¹² Sousoší tvoří dvojice mužů nesoucí mušli, delfini plní funkci chrličů a chlapec v mušli drží na řetěze dva vodní psy. Autor kresby Chládek U. zachytil postavu chlapce zepředu, jak usilovně drží řetězy [obr. 107 – a]. Jupiterovu kašnu vytvořil Filip Sattler v roce 1735 a znázorňuje postavu Jupitera s orlem u nohou a v pravici držícího svazek blesků.³¹³ Tento námět vtipně zpracovala grafička **Jana Krejčová** v roce 1980 [obr. 108 – a]. Vedle historických budov autorka umísťuje několik symbolů – slunce, kameny, stromy, palmy a květiny. Kašnu s postavou Jupitera a orlem upravila podle své představy. **U. Chládek** se v kresbě Jupiterovy kašny zaměřil na postavu Jupitera zepředu stojícího na vysokém kameni s rostlinnými motivy a chrličů v podobě lidských hlav [obr. 107 – b] Václav Renda spolupracoval s F. Sattlerem i na kašně Merkurově v roce 1727.³¹⁴ Postava Merkura je v dynamickém pohybu s výraznou drapérií. Tato kašna je považována za nejlepší z olomouckého souboru. V kresbě pana Chládky není příliš zachycena barokní vizáž tohoto sousoší. Postava není tak mohutná, tělo a hlava Merkura jsou nepřesné, bez hlavních rysů, které jinak na kamenném monumentu nalezneme. I dětská postavička u antického patrona obchodníků je na kresbě zjednodušená a s jiným výrazem ve tváři [obr. 107

³¹² Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 107

³¹³ Tamtéž, str. 107

³¹⁴ Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 108

– c]. Kresba Neptunovy kašny je více podobná svému originálu v kameni [obr. 107 – d]. Římský bůh moří je u nohou obklopen čtyřmi vodními koňmi a drží trojzubec směrem dolů. Kašna pochází již z roku 1683 a je nejstarší z olomouckého souboru. Vytvořil ji Michael Mandíka a olomoucký kameník Václav Schüller.³¹⁵ Mandíkovým dílem je i Herkulova kašna, vzniklá 1687 – 1688³¹⁶, pro kterou je typický šroubovitý pohyb vysoké postavy Herkula, jak ji můžeme pozorovat např. na obrázku *Olomouce* od Cyrila Boudy [obr. 2]. Caesarova kašna, projekt od V. Rendra a sochařská práce Jana Jiřího Schaubergera, je výjimečným dílem.³¹⁷ Kašnu s postavou Julia Caesara na vzpínajícím se koni najdeme na Horním náměstí u radnice a v uměleckých dílech např. na litografii *Horní rynek s radnicí a Caesarovou kašnou od sz.* z roku 1853 [obr. 87] a na mědirytině *Horní náměstí v Olomouci od jihovýchodu* z roku kolem 1740 [obr. 83], (obě díla jsou uvedena a popsána na začátku této kapitoly). V roce 2002 přibyla k baroknímu souboru novodobá Ariónova kašna, jejímž autorem je olomoucký rodák Ivan Theimer a architektka Angela Chiantelliová.³¹⁸ Námět je opět z mytologie. Podle pověsti řecký básník a pěvec Arión cestoval na lodi s nebezpečnou posádkou, raději skočil do moře a delfín ho dopravil na břeh. Proto bývá zobrazován na hřbetě delfína. Ariónova kašna v Olomouci na Horním náměstí je tvořena oválnou nádrží pod úrovní dlažby a třemi bronzovými sousošími. Největší se skládá z želvy, na jejímž krunýři je vysoký obelisk zdobený živočišným a rostlinným dekorem. Dále je to sousoší dvou dětí a Arión v objetí s delfínem. Vedle nádrže se nachází ještě jedna obrovská želva. U kašny se zastaví denně mnoho lidí, kde si mohou odpočinout, přemýšlet, či hledat inspirace, jako to udělal např. **M. Bernát** a vytvořil zajímavou grafiku s názvem *Nová inspirace* v roce 2005 [obr. 109] a *Prolnutí* v roce 2008 [obr. 110]. V *Nové inspiraci* je hlavním motivem Ariónova kašna. Ve středu obrazu tvoří vysoký obelisk na želvě bílou plochu, v níž se vyjímá postava Arióna s delfínem. Do popředí umístil autor dětská sousoší. Pozadí tvoří olomoucké památky umístěné v půlkruhu kolem obelisku. Zleva doprava je to kostel sv. Mořice, Panny Marie Sněžné, sv. Michala a vpravo budova radnice s věží, orlojem a severní fasádou. Autor doplnil grafiku dekorativními prvky, jsou to např. květy, lidské hlavy, půlkruhy. Na obrázku *Prolnutí* je několik ústředních motivů. Popředí je řešeno stejně jako v předchozí grafice – část Ariónovy kašny s dětskými postavami a želvami. Místo Arióna se uprostřed nachází postava Jupitera a kolem něj kruh s astronomickými motivy a opět významné památky Olomouce v malém i větším kruhu, který je nyní v grafice vyznačen.

³¹⁵Stehlík, M. Sochařství vrcholného baroka na Moravě. In: Blažíček, O. J.: Dějiny českého výtvarného umění II/2, Praha 1989, str. 317

³¹⁶Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 106

³¹⁷Kudělka/Dvorský 1989, str. 515

³¹⁸Zatloukal, P.: Sedmá olomoucká kašna. Katalog výstavy. Muzeum umění Olomouc. Olomouc 2001

Nahoře uprostřed je orlice s roztaženými křídly, jako symbol města. Nad úrovní většího kruhu je nad korunou orlice motiv sdruženého okna, které je zřejmě nakresleno podle dochovaných částí severní zdi biskupského paláce.³¹⁹ Grafika s příznačným názvem *Prolnutí* je splynutím několika grafických listů v jedné práci.

III. Vývoj zobrazení města Olomouce ve výtvarném umění

Stará vyobrazení, kresby, malby, dřevořezy, rytiny, litografie a dobové modely jsou prostředky k poznání hospodářského a kulturního vývoje města. „*Souhrnně takové řadě vyobrazení říkáme ikonografie – ať města nebo jednotlivé památky, a na ní se dají sledovat změny a proměny celku i jednotlivých částí.*“³²⁰ Stručně bychom mohli olomouckou ikonografii rozdělit do několika částí. Předchozí kapitoly naznačili vývoj zobrazení města Olomouce a věnovaly se historii jednotlivých památek a výtvarnému provedení vedut. Základní dělení grafických prací je přejímáno dle J. Marca: původní umělecká grafika, reprodukční grafika, užitá grafika, dekorativní grafika.³²¹ Typologicky lze dělit ikonografii Olomouce na **deskriptivní práce, žánrové výjevy, historické výjevy, veduty součástí kartografických a technických materiálů, průmyslové a fantazijní veduty**. V předchozích kapitolách bylo částečně uvedeno zařazení jednotlivých vedut a shrnutí bude v následujících kapitolách.

III. 1. Základní charakteristika vývoje zobrazení města Olomouce

Vývoj zobrazení města Olomouce úzce souvisí s vývojem výtvarných technik a s účelem, k jakému byly veduty tvořeny. Veduta je grafický nebo malířský záznam výseku krajiny s pohledem na město většinou v širokém zorném úhlu. Veduty se rozvíjely zejména od 16. do poloviny 19. století. První známý celkový pohled na Olomouc pochází už z konce 16. století (dřevořez Jana Willenbergera) v knize *Zrcadlo slavného Markrabství moravského* od B. Paprockého, která vyšla roku 1593 u Milichtalerových v Olomouci [obr. 3, popis v kapitole II.

---

³¹⁹ Nasvědčuje tomu totožná ornamentika – palmeta. Dochovaná sdružená okna z čtvrtého desetiletí 12. století na severní zdi biskupského paláce mají bohatou reliéfní výzdobu hlavic i mohutných náběžníkových sedel a odstupňovaných záklenků s motivem palmy a akantového listu. In: Kudělka, Z.: Románská architektura na Moravě. In: Dvorský, J.: Dějiny českého výtvarného umění I/1. Praha 1984, str. 77

³²⁰ Herout, J.: Jak poznávat kulturní památky. Praha 1986, str. 96

³²¹ Dělení dle: Marco, J.: O grafice. Praha 1981, str. 17 – 30

2.].³²² Veduta byla součástí knižní výzdoby a byla to původní grafická práce, která se dále reprodukovala. Na konci 16. století vznikla i veduta Olomouce na Komenského mapě Moravy [popis v kapitole II.2. a obr. 61]. Dekorativní rytina je tedy součástí významného kartografického dokumentu. Olomoucká ikonografie se ale začala vyvíjet mnohem dříve. Jak bylo zmíněno v úvodní části (kapitola I.1.), počátky sahají do prvního desetiletí 13. století.³²³ Dóm sv. Václava na pečeti olomoucké kapituly je tak prvním doloženým ikonografickým materiálem [obr. 1, popis v kapitole II. 1.3.1.]. Památka města Olomouc se nejprve vyskytuje na pečeti, poté plošně tentýž chrám na kvašové miniatuře v Misále Johánka z Bludova z roku 1466 [obr. 8, popis v kapitole II. 1.3.1.], následuje freska z roku 1505 zobrazující průčelní pohled na kostel sv. Mořice ve stejnojmenném kostele. Zobrazení olomouckých památek se v 16. století vyskytují jako součást knižní výzdoby na titulních listech např. pasionálu Jana Kalowody, olomoucké Agendy a již zmíněné výzdobě Paprockého knihy a na mapě Komenského (spadající do dekorativní grafiky). Pohledy byly vedeny především ze strany jižní a jihovýchodní. Používaly se nejvíce tyto techniky – kvaš, freska, dřevořez, rytina. Ze 17. století se dochovaly obrazy (olej na plechu) morových procesí (rok 1623) na oltáři sv. Pavlína v kostele P. Marie Sněžné, zobrazující bývalé kostely u sv. Františka, Matky Boží na Předhradí [obr. 39, popis v kapitole II. 1.6.1] a radnici se zvýšenou věží.³²⁴ V 17. století se objevují i pohledy ze strany severní a památky Olomouce se stávají i součástí plánů, např. plán toků řeky Moravy, kde je zakreslen klášter Hradisko z ptačí perspektivy [obr. 44, popis v kapitole II. 1.7.1]. Plány a mapy se zakreslením památek měly technický účel. Klášter Hradisko a dóm sv. Václava se v 17. století více objevují v olomoucké ikonografii. Pohledy na město ze severu umožnilo tyto dvě památky zobrazit s větší přesností. Na konci 17. století se uplatňuje nejvíce technika olej na plátně a plechu, rytina, perokresba, ale i akvarel (např. Celkový pohled od severu z roku 1674, obr. 62, popis v kapitole II. 2).

Z první poloviny 18. století je v olomoucké ikonografii nejvýznamnější souborné dílo F. B. Wenera (více v kapitole III. 2.). Jeho kresby a následné deskriptivní rytiny Martina Engelbrechta se staly předlohou pro ostatní vedutisty, kteří kopírovali panorama města nebo jeho okolí. Např. z obrázku *Celkový pohled na Olomouc od severovýchodu* (v příloze obr. 63, F. B. Werner, M. Engelbrecht) je přejato panorama města a použito v *Bitvě u Olomouce* (obr. 65, J. M. Will). Okolí města autor doplnil bitevním výjevem (popis v kapitole II. 2.). Následné využití stejné předlohy také k obležení Olomouce je už úpadkové. Takových

---

³²² Burian 1959, str. 372

³²³ Burian 1959, str. 371

³²⁴ Tamtéž, str. 374

reprodukčních vedut se zachovalo několik, např. *Celkové pohledy od jihu* [obr. 113 a, b].³²⁵ Autoři omezili pohled na město jen na několik památek, porušili vzdálenosti a zjednodušili nebo změnili detaily na kostelech i hradbách.

V 18. století proběhlo několik přestaveb olomouckých památek, či jejich dokončení a stalo se několik významných událostí, které byly vhodnými náměty pro umělce (např. dokončení přestavby Hradiska, panorama Olomouce bylo v 18. století doplněno kostelem Panny Marie Sněžné³²⁶ a několika dalšími jezuitskými stavbami, stavba pevnosti 1742 – 1757³²⁷ se projevila v zobrazení celkových pohledů na město, obležení Olomouce roku 1758³²⁸ [*Bitva u Olomouce*, obr. 65, popis v kapitole II. 2.] je námětem historických výjevů, intronizační průvod kardinála Troyera [obr. 66 A, B, C, 86] ztvárnil neznámý umělec kolem roku 1780 a zaznamenal tak velké množství budov na Horním náměstí a Ostružnické ulici směrem ke kostelu Panny Marie Sněžné). Obrazy s detaily olomouckých budov stále slouží historikům a památkovým ústavům a rytiny zobrazující obléhání a dobývání města ukazují nejen soudobou podobu města, ale i rozmístění a bojové formace vojsk. I když jsou detaily na historických výjevech mnohdy upravovány podle autorovy představy, tak přesto jsou vzácným dokumentem ke zkoumání. *Vjezd kardinála Troyera do Olomouce* a *Bitva u Olomouce* se staly mými nejoblíbenějšími obrazy. První obraz dokumentuje množství olomouckých budov v samotném centru Olomouce, které často navštěvuji a stále obdivuji tamější památky. Olomouc se pro mě stala symbolem mého rodného kraje, kam se ráda vracím. Druhý obraz mám ráda pro jeho dynamiku ve zvoleném historickém námětu a kvalitně provedenou grafickou práci. Měla jsem možnost vidět originál *Bitvy u Olomouce* v Národní galerii v Praze a zaujala mne nejvíce ze všech ostatních prací. Tento originál ve mne dokázal vzbudit představy dávné doby a s troškou fantazie jsem se mohla přenést přímo do obrazu.

18. století znamenalo v oblasti umění rozšíření uměleckých dílen, kde vznikaly rytiny, mince, modely, prospekty, knihy a další umělecké předměty, které se dodnes těší našemu obdivu. V Olomouci působila např. rodinná dílna Antonína Freundta, mědirytec a obchodník Martin Faltus, mědirytec zabývající se převážně náboženskými náměty Antonín Schindler,

---

³²⁵ *Celkový pohled od jihu*. Neznámý autor. Rok 1758. Rytina. Nepojmenovaný cyklus vyobrazení bojů r. 1758. NO 3. VM Olomouc, o - 339. *Celkový pohled od jihu*. SOKA Olomouc 756/ XV. In: Burian 1959, kat. č. 63 a 64, obr. 41 a 42.

³²⁶ Kostel Panny Marie Sněžné byl dokončen v roce 1716. In: Jemelková, S.: Chrám Panny Marie Sněžné. In.: Kubešová, I. M.: Olomoucké kláštery. Olomouc 2005, str. 60

³²⁷ Kšir, J.: Tereziánská pevnost olomoucká. Průvodce po bojištích a vojenských památkostech Československé republiky. Sešit 25. Praha 1937, str. 5

³²⁸ Tamtéž, str. 8

Josef a Jan Klauberovi, malíř a litograf František Richter, Karel Würbs.³²⁹ Ze zahraničních mistrů zde působili např. Jan Martin Will, J. E. Belling, Matěj Kniebandl a G. A. Müller.³³⁰ První polovina 19. století se v ikonografii Olomouce projevuje větší barevností, romantičností žánrových výjevů a mnohdy zjednodušením staveb. Díky rozšíření metody ocelorytiny vzniklo několik celkových pohledů a samostatných rytin památek, např. kostela sv. Mořice od severozápadu³³¹ a celkový pohled od severovýchodu³³² vytvořených pro nakladatelství Gottlieba Haase výtvarníky Höfferem a Würbsem.³³³ Řadu olomouckých pohledů vytvořil kreslíř a litograf František Domek, který se spojil s tiskařskou dílnou Skarnitzla.³³⁴ Podle Domkových kreseb vytvářeli rytiny např. J. Trunz(c), A. Feldmann, Rohn a F. Kaliwoda.³³⁵ Firma Skarnitzl & Domek působila od 40. let 19. století a vytvářela mimo jiné i novoročenky s pohledy na město, miniaturní pohledy (rozvíjela užitou grafiku) a zaznamenala významné události, např. zahájení provozu železnice z Přerova do Olomouce [obr. 116].³³⁶ Na vedutě je zachycen přijíždějící vlak do stanice Olomouc a události přihlíží početné měšťanstvo, vojáci a Hanáci ve svátečních krojích z celého okolí. Postavy jsou věrně zachyceny. V pozadí je panorama města, kde jsou vidět tři kupole sv. Michala, věž radnice a kostela Panny Marie Sněžné a dóm sv. Václava (zvýšený barokní presbytář a klasicistní průčelí). Slavnostní atmosféru doplňují vlaječky, nástup vojáků kolem kolejí, výzdoba nádraží a jednotlivé pohledy přihlížejících.

Zajímavým odkazem z ostrostřeleckých slavností jsou umělecky zdobené střelecké terče velké přes 1 m².³³⁷ Terče jsou zdobené texty, obrazy a symboly. Námětem byly např. různá výročí (př. 100 let střeleckého praporu), odhalení pamětních desek a soch (pamětní deska maršála Josefa Václava Radeckého, socha Františka Josefa I.), budova střelnice, poštovní budova, dokončení přestaveb (př. dómu sv. Václava) a renovací olomouckých památek (př. orloj), atd.³³⁸ Veduty na terčích byly malovány podle dobových kreseb a maleb, např. *Sté*

---

³²⁹ Burian 1959, str. 374 - 382

³³⁰ Tamtéž str. 374 - 382

³³¹ Kostel sv. Mořice od severozápadu. 19. století. Ocelorytina. E. Höffer sc. C. Würbs del. Inv. č. 96/VI, 22. MMB D 25. SOKA Olomouc. In: Burian 1959, str. 401.

³³² Celkový pohled od severovýchodu. 19. století. Ocelorytina. E. Höffer, C. Würbs. VMO 0 – 208, SOKA 98/VI, 24.

³³³ Burian 1959, str. 383

³³⁴ Tamtéž, str. 384

³³⁵ Kauerová 2002, str. 1

³³⁶ *Hlavní nádraží od východu*. Rok 1841. Kamenorytina. Rytec Rohn, podle kresby F. Domka. Vyd. Skarnitzl & Domek, Olomouc. VÚO, inv. č. 0-148. In: Kauerová 2002, list č. 6.

³³⁷ Burian, V.: Terče olomouckých ostrostřelců, Krajské vlastivědné muzeum, společenské vědy. Práce č. 32. Olomouc 1982, str. 82.

³³⁸ Tamtéž, str. 90 - 95

výročí pruského obležení Olomouce [obr. 114], podle malby I. D. Klayna.³³⁹ Za ukázkou stojí i pamětní list ostrostřelců s vedutou z roku 1758 [obr. 115].³⁴⁰

V druhé polovině 19. století se začaly objevovat veduty průmyslových a obchodních objektů na firemních listinách (viz kap. II. 3). Zobrazované objekty odpovídali realitě a jen minimálně ukazovaly panorama města s historickými památkami, ale jsou často zajímavé svou dekorativní výzdobou. Tyto veduty na záhlavích firemních listin jsou většinou jediným dokladem původního vzhledu průmyslových objektů. Bohužel nebyla udržována tradice těchto esteticky výrazných firemních listin a do popředí se dostala fotografie. Od 40. let 20. století se originální grafická firemní záhlaví téměř nepoužívají.³⁴¹

Vedutisté v 19. století uplatňují techniku litografie a stále se užívá kresby jako předlohy k další práci, ale i jako konečné dílo, které je často kolorováno. Na konci 19. století kresba ustupuje fotografii, která umožňuje přesný a rychlý obraz. Podle fotografií stále vzniká mnoho perokreseb a maleb, které nemají velký umělecký význam.

Od 20. století volí umělci nejvíce techniku olejomalby a kresby. Grafikou se zabývá jen málo výtvarníků, ale zato jsou to hodnotnější a zajímavější díla, protože se technice věnují s větším zaujetím a láskou k tomuto oboru. 20. století je těžké zdokumentovat, protože neexistuje žádný soupis jako tomu bylo do roku 1900 od Václava Buriana, díky němuž jsem mohla z velkého množství vedut vybrat ty, na nichž mohu ukázat vývoj zobrazení města Olomouce. Z 20. a 21. století jsou v této práci ukázky několika umělců, zejména olomouckých, nebo těch, kteří mají takový vztah k městu Olomouc, aby se mohl projevit i v jejich umělecké tvorbě. Zařadila jsem zde výběr děl, která souvisí s ikonografií jednotlivých památek, celkových pohledů, ale i s netradičním pojetím ztvárnění města. Dovolila jsem si obrazy jednotlivě popsat a srovnávat mezi sebou, abych rozeznala znaky v tvorbě těchto umělců. Kategorie moderních vedut 20. a 21. století jsem pojmenovala takto: klasické (deskriptivní), dekorativní, architektonické variace a fantazijní (popis v kapitole II. 2.1.) Důležitým rysem současné doby je volnost umělců a jejich snaha kombinovat a zkoušet nové výtvarné techniky. Veduta je stále oblíbený námět a umělci svou tvorbou dokazují, že neexistuje jediné pojetí veduty, žádná pravidla zobrazení města, ale že mohou městskou architekturu doplnit svými představami a originálními nápady.

---

³³⁹ <http://www.vmo.cz/sbirky/olomuciana/kolekce-streleckych-tercu-a-vedut/>

³⁴⁰ Jedná se o akvarel z poloviny 19. století, text obsahuje jména vyznamenaných při obléhání města pruskými vojsky roku 1758. Autorem je Josef Krügelmacher. VMO Inv. č. O142. Všimnout si můžeme značné podobnosti v zobrazení města s mědirytinou M. Engelbrechta v příloze na obr. 63.

³⁴¹ Kollmann 2006, str. 2

III. 2. Významné mezníky a posuny ve výtvarném umění (zhodnocení uměleckých děl zobrazujících Olomouc pro vývoj umění v Čechách i vývoj v regionálním kontextu)

Nemalé množství dochovaného ikonografického materiálu Olomouce má nejen regionální význam, ale současně je přínosem pro umění v rámci českých zemí. V této kapitole se budu věnovat hodnocením olomoucké ikonografie. Zmíním se i o vedutách, které nebyly uveřejněny v předcházejících kapitolách, jelikož jsem nevybírala jen podle významu, ale i podle zobrazených objektů a pro závěrečné hodnocení je nezbytné nejvýznamnější veduty i díla s nimi související uvést.

1. Pečeti a medaile

Významné období rozvoje výtvarné kultury v Olomouci bylo v době olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka.³⁴² Jeho činy jsou popsány v kapitole II. 1. 3. Otisk pečeti olomoucké kapituly s postavou Jindřicha Zdíka a kostelem sv. Václava [obr. 1] a majestátní pečeti Jindřicha Zdíka jsou nejstarší a dokládají kvalitu zlatnických prací uměleckých dílen 12. století.³⁴³ Olomoučtí zlatníci se spojili v roce 1472 s malíři do jednoho cechu³⁴⁴ a není vyloučena jejich blízká spolupráce. Vývoj zlatnických a mědiryteckých prací spolu úzce souvisí. V roce 1758 byly raženy pamětní medaile k osvobození Olomouce z pruského obležení.³⁴⁵ Medaile nezobrazují vedutu Olomouce, ale alegorii osvobození města a dvojportrét Františka Lotrinského a Marie Terezie [obr. 118 a, b]. K 2. prosinci 1848, k příležitosti nastoupení Františka Josefa I. na trůn, byla vytvořena pamětní medaile, kde je pohled na město Olomouc od východu [obr. 119]. Na pravé straně je dobře vidět presbytář dómu sv. Václava. V panoramatu je kostel sv. Michala s přilehlými budovami, věž radnice a částečně kostel Panny Marie Sněžné.

2. Rukopisy, knižní ilustrace a alba

Výtvarné projevy v románském období můžeme nalézt v dochovaných rukopisech. Literární i výtvarnou památkou jsou dva olomoucké rukopisy: *Evangeliář zábrdovický* (pergamenový kodex z konce 11. století, sign. M II 74, UKO) a rukopis z 12. století

---

³⁴² Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 33, 34

³⁴³ Tamtéž, str. 34

³⁴⁴ Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 62

³⁴⁵ Císařovna Marie Terezie nechala vybudovat moderní pevnost, která chránila Olomouc před pruskými vojsky dva měsíce v roce 1758. In: Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 122

Pseudohieronymus: Glossa in Evangelia Lucae et Ioannis (sign. M II 161, UKO).³⁴⁶ Výzdoba je tvořena motivy zvířecími a rostlinnými, technicky vyspělými iniciálami atd. Motivy s olomouckými stavbami zde ale nenajdeme. Malířství 14. a 15. století na Moravě dokládají také knižní iluminace. V olomouckých fondech se zachoval značný počet kodexů, cenných pro svou výtvarnou i obsahovou stránku, datovaných od konce 13. století.³⁴⁷ „Slohově vyhraněným souborem je teprve řada kodexů z doby kolem r. 1400 a krátce po této době. Vyznačují se vesměs konzervativním manýrismem, odvozeným z krásného slohu, který je chladný, téměř konveční.“³⁴⁸ V Olomouci dlouho neztrácel přitažlivost „měkký, světlem napojený malířský projev. (...) Nasvědčoval by tomu zejména misál olomoucké Studijní knihovny M III 4.“³⁴⁹ Vlivy české iluminátorské školy pronikly do Olomouce s příchodem Jana ze Středy po polovině 14. století.³⁵⁰ Ve výtvarné kultuře 15. století má zvláštní postavení malíř Mistr Friedrichova brevíře.³⁵¹ Mezi významné rukopisy patří např. *Misál Lacka z Kravař* a *Misál písaře Štěpána* (z r. kolem 1410, sign. M III 6/, VKOL) kodex *Václava z Jihlavy* a známé rukopisy *Bible olomoucká* (z roku 1417, sign. M III 1), *Bible boskovská* (rok 1420, sign. M III3) a *Antifonář(Graduál) loucký* (z roku 1499, sign. M IV 1).³⁵² Pro mou práci jsou důležitá ale tato díla: *Misál Johánka z Bludova* a *Pasionál kanovníka Jana Kalowody*, kde je vyobrazení kostela sv. Václava [obr. 8 a 8 – a, popis v kapitole II. 1.3.1].³⁵³ První vyobrazení dokládá románskou podobu dómu sv. Václava, zejména ukazuje jeho dvojtěžové průčelí. Druhé zobrazení dómu není považováno za přesné, ale zato je zde i okolí dómu a celkové provedení výzdoby listu můžeme považovat za jeden z dokladů, na jaké úrovni byla výtvarná tvorba na začátku 16. století v Olomouci. List rukopisu zdobí figurální scéna, průvod na Květnou neděli. Nalezneme zde převážně prvky renesanční. Okraje listů zdobí pestré rostlinné motivy. Na architektuře za figurálním výjevem je vidět perspektivní zobrazení budov. Dětské figury jsou idealizované, ale na ostatních postavách je osobitý, odlišný výraz ve tvářích.³⁵⁴

Na konci 15. století se rozvíjí nejen knižní tvorba, ale vznikají i samostatné grafické práce. Nejstarším grafickým listem olomoucké provenience je rytina *Smrti P. Marie* (sign.

³⁴⁶ Petřů E.: Z rukopisných sbírek Universitní knihovny v Olomouci, Praha 1959, str. 29, 30.

³⁴⁷ Krása, J.: K olomouckým rukopisům 15. století, In: Historická Olomouc a její současné problémy : Sborník referátů z celostátního symposia. 3 (sign. 507.919/ 3), 1980, str. 113 – 114.

³⁴⁸ Tamtéž, str. 115

³⁴⁹ Tamtéž, str. 115

³⁵⁰ Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 50

³⁵¹ Tamtéž, str. 119, 120

³⁵² Petřů 1959, str. 30 – 57. Pozn. Všechny rukopisy jsou uloženy v UKO.

³⁵³ Místo uložení: SOkA Olomouc. Sign. CO 45 a CO 89. Burian 1959, str. 372

³⁵⁴ Vlastní popis dle obr. 8, 8 – a , které byly uveřejněny v: Dohnal 2006, str. 19 a Burian 1959, obr. 35

„1481 WENCESLAUS DE OLOMVCZ IBIDEM“) od mědirytce **Václava z Olomouce**.³⁵⁵ O jeho osobě se ví velice málo, ale je jasné že tvořil hlavně v Německu, přesněji v Norimberku a v Dolním a Horním Porýní.³⁵⁶ Vliv německé pozdní gotiky je v Olomouci patrný. Existence veduty s motivy olomouckého prostředí od tohoto autora není doložena. Knihtisk rozvíjí v Olomouci v roce 1499 brněnský tiskař **Matyáš Preinlain** a poté knihař **Konrád Baumgarten**.³⁵⁷ Knihy zdobí první olomoucké dřevořezy. V roce 1523 vznikla v Olomouci stálá tiskárna, založil ji Jan Olivetský z Olivetu.³⁵⁸ Olomoucké veduty v technice dřevořezu prováděl níže uvedený Jan Willenberger.

Jako první věrné a výtvarně ceněné veduty jsou bezpochyby perokresby **Jana Willenbergra** z doby kolem roku 1600. J. Willenberger se narodil 23.6.1571 v Třebnici u Vratislavi, ale dětství trávil v Přerově, nedaleko Olomouce. Grafice se zaučoval v olomoucké tiskárně Bedřicha Milichtalera a v loucké tiskárně ve Znojmě. Po roce 1590 je již znám jako výborný rytec a malíř. Nejprve vytvořil „konterfekt“ Olomouce a podílel se na výzdobě knihy Zrcadlo slavného Markrabství moravského, kde udělal spoustu pohledů na města a podobizny šlechticů.³⁵⁹ Známý je i jeho dřevořez Přerova z roku 1593 a Plzně [obr. 117 – a].³⁶⁰ Zabýval se i druhou knihou Paprockého, Diadochos, ve které je mimo jiné jeho pohled na Prahu [obr. 117 – b]. Na konci 16. století pracoval i v Rakousku a na Slovensku. Roku 1610 pobýval v Přerově, Olomouci a Vratislavi. Od roku 1613 začal bydlet a pracovat v Praze, v císařské koleji Václava IV. Zemřel nečekaně na podzim roku 1613.³⁶¹ Svě práce značil iniciálou J. W. nebo jen W pod polovinou moravské orlice.³⁶² Jeho práce jsou cenným dokladem, jak vypadala města v období gotiky a renesance.

Nepřekonatelný kreslíř evropských měst je jistě **F. B. Werner**. V následujících řádkách uvedu několik informací o jeho životní dráze a jeho přínos pro evropskou ikonografii. F. B. Werner se narodil roku 1690 ve vsi Topola (nyní na území Polska) do rodiny zemědělců.³⁶³ Navštěvoval jezuitské gymnázium v Nise, ale studia nedokončil, protože nastoupil do královské polní pěchoty. Jeho nadřizený si všiml, jak si pořizuje skici z téměř každého

---

³⁵⁵ Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 61

³⁵⁶ Tamtéž, str. 61

³⁵⁷ Tamtéž, str. 66

³⁵⁸ Tamtéž, str. 71

³⁵⁹ Burian 1959, str. 373

³⁶⁰ Fišmistrová, V., Drechsler, A.: Dějiny města Přerova v datech. Přerov 2006, str. 13 – 22 a

<http://www.rosmus.cz/texty/willenberger-jan.html>

³⁶¹ Burian 1959, str. 373

³⁶² <http://www.znoj-tyden.cz/kultura4304.html>

³⁶³ Fiala 2003, str. 1

navštíveného místa a umožnil mu studovat vojenské inženýrství. Dosáhl hodnosti poručíka a stále kreslil obrázky z cest. Roku 1715 začal pracovat v Praze jako divadelní mechanik a dekoratér ve službách Františka Antonína hraběte Šporka. Brzy ale odešel do Vídně a krátce do Bavorska, kde se oženil. Roku 1719 opět pracuje na dvoře hraběte Šporka a potom krátce pracuje jako kancelista vratislavského biskupa. Kolem roku 1727 dostal nabídku spolupráce od vydavatelů a zhotovitelů mědirytin v Augsburgu, aby pro ně kreslil veduty evropských měst. V následujících letech Werner hodně cestuje a vzniká několik vedut a rozsáhlých sérií, např. *Scenographium Urbium Silesiae*, vydaný roku 1735 a série 52 německých říšských měst. Po Německu cestuje do Čech, Rakouska a Slezska. V srpnu 1736 je v Praze, která se mu velmi zalíbila. Existuje množství dochovaných pohledů na Prahu. Prošel jižní Čechy, Znojmo, dorazil do Brna, Vyškova, Prostějova a Olomouce, odkud opět míří do Vratislavi. O jeho cestách se podrobněji píše v jeho autobiografii. Ikonografií Olomouce se zabýval zřejmě roku 1732 nebo 1736. Werner zachytil Olomouc nejprve ze severu a ze západu [obr. 4, 4 – b, popis v kapitole II. 2], město spolu s dvěma vyobrazeními barokních církevních staveb (Hradisko, kostel P. Marie na Svatém Kopečku) a tři celkové pohledy [popis v kapitole II. 4]. Podle Wernerových kreseb vzniklo album osmi prospektů Olomouce, které vyryl do měděných desek a vydal Martin Engelbrecht.³⁶⁴ Wernerovy kresby se vyznačují přesnými detaily staveb, okolí, ale je na nich jasné převýšení věží. Mědirytec M. Engelbrecht ve svých rytinách užívá více dekorativních prvků, které nejsou všechny reálné a zobrazované budovy upravuje. V dalších letech Werner pracuje jako dvorský geometr a později královský scénograf. Po smrti své manželky roku 1758 se podruhé oženil. Do roku 1766 žil ve Vratislavi a měl zde funkci kopisty map. Jeho největším dílem je ilustrovaná topografie Slezska (*Topographia seu Compendium Silesiae*), obsahující více než 1400 kolorovaných perokreseb. Friedrich Bernard Werner vytvořil za svého života tisíce kreseb. „(...) z *augsburských uměleckých vydavatelství se dochovalo 291 mědirytových vedut různých měst a 321 rytin zámků, paláců, kostelů, klášterů a jiných budov, zhotovených podle předloh tohoto náruživého kreslíře (...)*“.³⁶⁵

Některé olomoucké veduty se staly součástí významných prací v rámci českých zemí. Byly to např. už zmíněná vyobrazení kostela sv. Václava v **Misálu Johánka z Bludova** a v **Pasionálu Jana Kalowody**, **Willenbergrovy** a **Wernerovy veduty** a veduta Olomouce na **mapě J. A. Komenského** [popis v kapitole II. 1., II. 2.]. Také na titulním listu relace o

---

³⁶⁴ Tamtéž, str. 1

³⁶⁵ Fiala 2003, str. 2

odchodu Švédů z Moravy je Celkový pohled od jihovýchodu v technice dřevorytu.³⁶⁶ Regionální význam mají následující díla. Např. v **Matrice Bratrstva Těla Kristova** při kostele sv. Mořice nalezneme několik ilustrací s náměty kostela sv. Mořice od **Martina A. Lublinského** [obr. 23, popis v kapitole II.1.4.1.], Škrétova žáka a člena augustiniánské kanonie.³⁶⁷ V matrice je řada vyobrazení i od anonymního pokračovatele Lublinského, např. klášter Hradisko z roku 1781, miniatura města Olomouc a obraz kláštera kartuziánů.³⁶⁸ M. A. Lublinský se zasloužil o ikonografii města Olomouce v raně barokní podobě. Ve 20. letech 18. století dosahují vrcholu univerzitní obrazové teze, převážně v technice mědirytu, na kterých se podíleli malíři němečtí, italští a čeští.³⁶⁹ V práci je uveřejněna výtvarně zajímavá, ceněná rytina dokumentující stav zástavby východní části Olomouce, univerzitní teze Matyáše Schmidta od tiskaře **J. J. Kiliana** už z roku 1675 [obr. 5]. Veduta Olomouce z 28. dubna 1742³⁷⁰ je nakreslena ve válečném deníku **Karla Lotrinského** a byla použita jako předloha pro kalendář na rok 1762 olomouckého biskupství [obr. 120]. Autorem rytiny je **Bohumír Bernard Göz**.³⁷¹ Podrobný popis veduty v mé práci neuvádím, protože na reprodukci jsou špatně čitelné detaily památek, o kterých práce pojednává. V rámci Rakousko - uherské monarchie je zajímavým dílem **Das Kaisserthum Oesterreich**, dvousvazkové dílo zobrazující města, kostely, lázeňská místa a jiné zajímavosti bývalé monarchie. Mimo jiné je zde popsáno 11 míst z Čech a 2 z Moravy. Olomouc je na 4 rytinách **R. Höffera** a **J. Poppela** podle originálů **Karla Würbse** a je zde i stručně uvedena historie města.³⁷² V příloze je na ukázkou Würbsovy práce *Olomouc – Horní náměstí* [obr. 87 – a].³⁷³ Dvě ocelorytiny (arcibiskupský palác a celkový pohled z Tabulového vrchu)³⁷⁴ byly uveřejněny v magazínu **Mayer's Universum oder Abbildung und Beschreibung des Sehenswerthesten und**

³⁶⁶ Celkový pohled od jihovýchodu. Rok 1650. Dřevoryt. Tisk u Mikuláše Hradeckého v Olomouci. UKO 58611. In: Burian 1959, str. 374, Kat. č. 13. Pozn. obr. v příloze neuveden, provedením je příbuzný Willenbergrovu prospektu Olomouce.

³⁶⁷ Např. Kostel sv. Mořice od severozápadu z roku 1677, technika tempera na pergamenu. Matrika Bratrstva Těla Kristova, Pag. 164. P. Ant. Lublinský. OMAO. In.: Burian 1959, str. 374, Kat. č. 26

³⁶⁸ Burian 1959, str. 374 – 375, Kat. č. 27, 28, 29 (Místo uložení: OMAO)

³⁶⁹ Hlobil/Michna/Togner 1984, str. 118

³⁷⁰ *Celkový pohled od jhozápadu*. 18. Století. Perokresba. G. B. Göz? VMO inv. č. 0350. In: Burian 1959, kat. č. 57, obr. 49. Rytina podle perokresby: VMO inv. č. 1482, Burian 1959, kat. č. 58, obr. 50

³⁷¹ B. B. Göz se narodil v roce 1708 ve Velehradu. Učil se v Brně u F. G. J. Ecksteina. Jako malíř působil v Augšburku, kde v roce 1774 zemřel. „(...) císař Karel VII. mu propůjčil titul dvorního malíře a mědirytce, za vynález rozmnožování rytin v olejových barvách byl vyznamenán Marií Terezií.“ Burian 1959, str. 378

³⁷² Burian 1959, str. 382

³⁷³ *Olomouc – Horní náměstí s renesančními schody*. Kresba Würbs. Ryt. Poppel, tisk a vyd. G. G. Lange, Darmstadt. Kolem roku 1840. Inv. 0 174, VMO.

³⁷⁴ *Celkový pohled od jhozápadu*, před r. 1839. Ocelorytina. NGP inv. č. R 92639. Olomouc – Arcibiskupský palác. Anonym nebo J. Poppel. Před r. 1852. Ocelorytina. NGP inv. č. DR 5379. Pozn. Ocelorytina s inv. č. DR 5379 je pohledem jihozápadním na arcibiskupský palác. Vidět lze i věž radnice a kostel sv. Mořice. Jedná se o žánrový výjev – v popředí sklizeň sena, rolníci o koně. Pohled na Olomouc je v pozadí. Popis na základě pozorování originálu.

Merkwürigsten der Natur und Kunst. Především regionální význam mají práce **Františka Xavera Sandmanna**³⁷⁵, který pracoval na litografiích a kresbách na malém albu sedmi olomouckých pohledů z roku 1848 a na albu hraběcího rodu Sylva Taroucců. Album „*Leopoldine Sylva Taroucca*“ je uložen v Národní galerii v Praze (inv. č. R 236850). Album je zajímavý svým bohatým obsahem obrázků od různých rytců a kreslířů. Náměty jsou pestré: topografické, žánrové a figurální výjevy, historické a náboženské výjevy, diplomy, atd. Z olomouckých námětů je zde vyobrazeno *Kapitulní děkanství v Olomouci* (Fr. Xaver Sandmann, 19. století, materiál - papír, inv. č. R 236850, NGP). Kolem roku 1853 začalo vydávat nakladatelství **Eduarda Hölzela** alba Čech a Moravy.³⁷⁶ V albu jsou pohledy na města, zámky, hrady, kostely, většinou s bohatou výzdobou. Autorem dvou olomouckých pohledů je **František Kaliwoda** (*Celkový pohled od jihozápadu*, kresba tuší, rok 1853, VMO inv. č. 0306 a pohled na *Horní náměstí od severozápadu* [obr. 87 – b, popis v kapitole II.1.4.1.], kolorovaná litografie, rok 1853, VMO 0309).³⁷⁷ V druhé polovině 19. století vydal umělecký ústav **Refenstein a Rösch** ve Vídni album vojenských škol a vychovávacích ústavů.³⁷⁸ Součástí alba je např. kolorovaná litografie *Dělostřelecká škola od jihozápadu v ulici Božího Těla* [obr. 98, popis v kapitole II. 4. 2] (Kolem roku 1860. SOkA Olomouc, inv. č. 509/ X, 14). Další *Album v upomínku na Kroměříž a Olomouc*, byl vytvořen na památku roku 1848. Veduty z tohoto alba jsem v této práci neuváděla, protože nezobrazují mnou vybrané památky.

A. V. Šembera vydal roku 1868 tablo s titulem „*Olomouc, královské hlavní město Moravské*“ (xylografie, tisk u Rudolfa z Waldheimu, původně ilustrace ke knize *Paměti a znamenitosti města Olomouce* z roku 1861).³⁷⁹ Obrázky zdokumentovaly současný stav města, ale byly použity i staré obrazy J. Willenbergra. Několik obrázků pro další Dějiny Olomouce od Müllera z konce 19. století, vytvořil **L. E. Petrovits**, vídeňský malíř a grafik. V příloze je jeho olejomalba dokumentující stav opevnění [obr. 72, popis v kapitole II.2]. Dějiny Olomouce vydané v následujícím století a téměř všechny nové publikace o Olomouci obsahují ve velké většině ilustrace ve formě fotografií, nebo jsou použity staré veduty a pohlednice. Přece jen se ale grafické práce a kresby jako ilustrace knih uplatňují. Je tomu tak např. u poezii a próze vztahující se k Hané, anebo přímo k Olomouci. V dílech minulého

---

³⁷⁵ František X. Sandmann se narodil roku 1805 ve Strassburgu, zemřel 1856 ve Vídni. Žák francouzské školy, pracoval i ve Vídni. In: Burian 1959, str. 386.

³⁷⁶ Burian 1959, str. 386

³⁷⁷ Tamtéž, str. 386, 406, Kat. č. 223 a 225

³⁷⁸ Tamtéž, str. 387

³⁷⁹ Tamtéž, str. 388

století je to např. sbírka básní *Hanácké metropoli: verše* od **Václava Rýznara**³⁸⁰, ilustrovaná kresbami **Z. Kotíkové** a vzpomínky *Krajina mého srdce* od **O. F. Bablera**³⁸¹ s autorskými perokresbami. Autoři ilustrací volí za své náměty olomoucké kašny, radnici a jiné. V knize *Haná v poezii, Antologie*,³⁸² vydané v roce 2008, je několik ilustrací zobrazujících olomoucké památky. Černobílé ilustrace doplňují básně několika autorů a vždy se vztahují k obsahu básně. Např. ilustrátor **D. Janoušek** vytvořil dvě grafiky [obr. 112 a, b] pro básně **J. Flíčka**: Píseň o Hané a Olomoucké divadlo. **Fr. Bělohlávek** technikou linorytu ilustroval báseň V. Kupky, Mahler: variace u Caesarovy kašny [obr. 112 – c]. Některé ilustrace jsou jednoduché kresby, např. il. **B. Dvorského** k básni Nanebevzetí Panny Marie od R. Závodného [obr. 112 – d]. Moderně pojatá grafika je od **Š. Chlupové** k básním F. Střížkovského: Na vysoké hoře a Z hvězd Marianiných, zobrazující chrám Panny Marie na Svatém Kopečku [obr. 112 – e].

3. Modely památek

V této práci je uvedena pouze jedna maketa kostela Panny Marie na Předhradí [obr. 40]. Byla vytvořena v roce 1826 a autorem je pravděpodobně **Josef Minnich**.³⁸³ Podoba kostela se nachází jen na několika málo vedutách (viz kapitola II.1.6.), ale maketa ukazuje detaily celé stavby přesněji. Trojrozměrné dílo dává lepší představu o celém objektu, nejen o hlavním průčelí, či bokorysu stavby, jak bývá většinou na vedutách zaznamenáno. Modely nedochovaných památek mají dokumentární hodnotu. Na závěr přílohy jsem vložila fotografii trojrozměrného bronzového modelu města, který se nachází na Horním náměstí [obr. 121]. Významné památky jsou barevně odlišeny a číslicemi jsou označena a popsána místa, kde stávaly první důležité stavby města. Např. zbořený kostel Panny Marie na Předhradí, bývalé městské brány atd. Záběr je pořízen na „modelové“ město od východu a v popředí fotografie je dómské návrší. Model vznikl v roce 2001 jako součást rekonstrukce Horního náměstí.

---

³⁸⁰ Rýznar, V.: *Hanácké metropoli: verše*. Olomouc 1946

³⁸¹ Babler, O. F.: *Krajina mého srdce*. Olomouc 1971

³⁸² Kolář, B.: *Haná v poezii, Antologie*. Olomouc 2008

³⁸³ Podle M. Pojsla 1992, str. 28, 29

IV. Závěr

Vývoj zobrazení města Olomouce ve výtvarném umění byl v práci zpracován od nejstarších doložených ikonografických materiálů až po současnou uměleckou tvorbu v podobě grafik, kreseb a maleb. V práci jsem postupovala nejprve od zobrazení vybraných památek města. U jednotlivých památek jsem stručně uvedla jejich historii a na konkrétních uměleckých dílech v chronologickém sledu jsem představila a popsala jejich stavební vývoj a jaké zaujímají místo v ikonografii Olomouce. Uvedla jsem i současný stav památky a některá výtvarná zobrazení jsem konfrontovala s dnešní podobou. Následují celkové pohledy na Olomouc, řazeny také v chronologickém sledu s popisem výjevů, památek a výtvarné techniky. V práci jsem uvedla i příklady firemních vedut, ukázky z kolekce střeleckých terčů, dva modely a pamětní mince, protože jsou také cenným materiálem ke studiu vývoje města. Olomouc byla a stále je inspirující pro umělce nejen svými významnými památkami jako jsou kostely, radnice, kašny, brány, morové sloupy, ale i četnými uličkami a zákoutími. Kapitola *Ostatní památky města Olomouce v dílech umělců* tak představuje i výtvarné práce, které bychom vedutou nenazvali. V kapitole *Základní charakteristika vývoje zobrazení města Olomouce* je shrnutím předcházejících kapitol a řadí veduty a ostatní vyobrazení typologicky. Zmínila jsem i informace související s vývojem výtvarné kultury v Olomouci. V poslední kapitole zmiňuji významná umělecká díla zobrazující Olomouc, nejen pro vývoj v regionu, ale i pro vývoj v Čechách. Ne všechny mohly být zveřejněny v obrazové příloze a zařazeny v předcházejících kapitolách, protože jsou například uloženy v zahraničních muzeích a soukromých sbírkách. Když jsem vybírala veduty ke komparaci a analýze, tak jsem volila ty, které demonstrují vývoj jednotlivých památek a zastupují různé výtvarné techniky a samozřejmě ty, které jsou nejreprezentativnější. V poslední kapitole jsou tedy některá významná vyobrazení doplněna a stručně popsána. Komplikace, se kterými jsem se setkala v průběhu práce, byly např. s nalezením některých vedut v archivech, se správným zařazením a pojmenováním. Bohužel existuje mnoho nesrovnalostí kolem datací a autorství u starších vedut, jak v galeriích a soupisech památek, tak v literatuře. Ikonografii Olomouce do roku 1900 se pokusil kompletně zdokumentovat V. Burian (Burian 1959) a díky jeho soupisu jsem se mohla ve vedutách lépe orientovat, alespoň podle názvů vedut nebo jejich stručnému popisu. Jeho soupis obsahuje 356 položek a jen málo z nich je popsáno po obsahové a výtvarné stránce. Obrazová příloha v Burianově sborníku obsahuje pouze 59 reprodukcí. Já jsem udělala vlastní výběr vedut, které souvisely se zadáním práce a snažila se je popsat, hodnotit a upřesnit vývoj zobrazení města Olomouce. Dalším přínosem mé práce je

dokumentace výtvarných prací 20. a 21. století zobrazujících město Olomouc. Nároky na úplnost této dokumentace si činit nemohu, protože veškerá výtvarná produkce umělců není nikde encyklopedicky či soupisově dokumentovaná a tak bylo pro mne zajímavé hledat v pestrých námětech umělců jen díla zaměřená na město Olomouc. Cesta to byla někdy dlouhá, ale vzrušující, stále objevující něco nového. Z nalezených grafík, maleb a kreseb jsem opět musela vybírat a členit do kategorií. Vývoj zobrazení města Olomouce ve výtvarném umění jsem se snažila popsat důkladně na základě studia množství originálů i reprodukcí a obsáhlá obrazová příloha dokládá můj postup. Závěrem lze shrnout, že zobrazení města Olomouce mělo větší měrou od svých počátků především regionální význam, ale např. pečeť biskupa Jindřicha Zdíka, výzdoba Misálu Johánka z Bludova, Pasionálu Jana Kalowody a následující knižní tvorba ilustrovaná olomouckými vedutami přesáhla regionální význam v kulturně historickém smyslu. Pro lokální hledisko jsou samozřejmě důležitá mnohá vyobrazení jednotlivých památek. Stará vyobrazení památek mají význam hlavně pro historiky a památkáře. U takových kreseb, rytin a maleb můžeme pozorovat jak stavba vypadala původně, zda byla později např. zvýšena o patro, byla jí upravena fasáda, střecha či věž. Ikonografie města nám pomáhá i určovat nejstarší osídlení města. Veduty jsou cenným materiálem pro dokumentaci hospodářské a kulturní situace města. Díla umělců z 20 a 21. století mají význam zejména pro dokumentaci a reprezentaci regionu Hané. Umělci zachycující ve svých dílech Olomouc a okolí tvoří s láskou ke svému kraji a jejich díla se dostávají za hranice regionu, např. Cyril Bouda, Jan Sedláček, Ladislav Jalůvka, Sergej Soumin, Sylvie Forsyth a další. Ale i starší díla jistě přesáhla regionální význam. Byly to už Willenbergovy a Wernerovy veduty, malby a kresby M. A. Lublinského, rytiny R. Höffera, J. Poppela, malby a grafiky L. E. Petrovitse atd. Obrazová dokumentace, ač žánrově zaměřená nebo zobrazující historické události má rovněž význam přesahující region. Přesto pohledy na město Olomouc z různých období jistě cení hlavně rodáci a častí návštěvníci a obdivovatelé. Pro mne byla tato práce s ikonografií Olomouce možností poznat město důkladněji a některé části města mne nyní více fascinují, když si mohu představit, jak vypadala před několika staletími díky starým vyobrazením.

V. Použité prameny a literatura

- Altrichter, M., Togner, M., Hyhlík, V.: Univerzitní kostel Panny Marie Sněžné. Církevní památky, sv. 23. Velehrad 2000
- Babler, O. F.: Krajina mého srdce, Olomouc 1971
- Bretholz, B.: Die Chronik der Böhmen des Cosmas von Prag, Berlin 1923
- Bláha, J., Pojsl, M., Hyhlík, V.: Kostel sv. Michala, Historická společnost Starý Velehrad se sídlem na Velehradě, Olomouc 1992
- Bláhová, M., Frolík, J., Profantová, N.: Velké dějiny země koruny české I, Praha a Litomyšl 1999
- Blažíček, O. J.: Dějiny českého výtvarného umění II/1, Praha 1989
- Blažíček, O. J.: Dějiny českého výtvarného umění II/2, Praha 1989
- Blinka, F.: Z historie kláštera Hradiska, Olomouc 2004
- Burian, V.: Ikonografie Olomouce do roku 1900 (I. část). Zvláštní otisk ze Sborníku Krajského vlastivědného muzea v Olomouci, IV/B (1956 – 1959), KVM Olomouc 1959
- Burian, V.: Terče olomouckých ostrostřelců, Krajské vlastivědné muzeum, společenské vědy. Práce č. 32, Olomouc 1982
- Čermák, M.: Historie a současnost podnikání na Olomoucku, Olomouc 2006
- Dohnal, Vít: Tři nejstarší olomoucké kostely, Olomoucký hrad v raném středověku III. Svazek 10, Olomouc 2006
- Doležil, J.: Politické a kulturní dějiny král. hlavního města Olomouce, Olomouc 1903
- Dvorský, J.: Dějiny českého výtvarného umění I/1, Praha 1984
- Dvorský, J.: Dějiny českého výtvarného umění I/2, Praha 1984
- Dvořák, F.: Jan Sedláček, Ostrava 1983
- Fiala, J.: Olomoucké veduty z díla Friedricha Bernarda Wenera, Olomouc 2003
- Fiala, J.: Rektoři olomoucké univerzity v letech 1573 – 1860. Žurnál UP, týdeník, čís. 29, ročník 16
- Fišmistrová, V., Drechsler, A.: Dějiny města Přerova v datech, Přerov 2006
- Foltýn, D. a kolektiv: Encyklopedie moravských a slezských klášterů, Praha 2005
- Garčic, J.: Olomouc. Průvodce městem a blízkým okolím, Olomouc 1996
- Mlčák, L.: Hradisko u Olomouce, Ostrava 1978
- Netopil, M.: Národní kulturní památka Klášterní Hradisko, Olomouc 1999
- Gračka, V.: Objevovaná Olomouc, Olomouc 2001
- Herout, J.: Jak poznávat kulturní památky, Praha 1986

- Hlobil/Michna/Togner 1984: Hlobil I., Michna P., Togner M.: Olomouc, Praha 1984
- Hlobil, I., Togner, M. Hyhlík, V.: Proboštský kostel sv. Mořice, Historická společnost Starý Velehrad, Olomouc 1992
- Hráček, J.: Původ a dějiny poutního chrámu Panny Marie na Sv. Kopečku u Olomouce, Olomouc 1933
- Jemelková, S.: Chrám Panny Marie Sněžné. In.: Kubešová. I. M.: Olomoucké kláštery, Olomouc 2005
- Kauerová, V.: Olomoucké veduty, Olomouc 2002
- Knoz T.: Morava v době renesance a reformace (Sborník příspěvků proslovených ve dnech 6. ledna až 24. února 1999 v rámci přednáškového cyklu Moravského zemského muzea v Brně), Brno 2001
- Kolář, B.: Haná v poezii, Antologie, Olomouc 2008
- Vošahlík, A., kolektiv autorů: Paměť měst, Městské památkové rezervace. Olomouc –Praha 1975
- Kollmann, V.: Ideální veduty průmyslových a obchodních objektů Olomoucka na firemních papírech, Olomouc 2006
- Krása, J.: K olomouckým rukopisům 15. století, In: Historická Olomouc a její současné problémy : Sborník referátů z celostátního symposia, 3 (sign. 507.919/ 3), Olomouc 1980
- Kšír, J.: Tereziánská pevnost olomoucká. Průvodce po bojištích a vojenských památkách Československé republiky. Sešit 25, Praha 1937
- Kubešová, I., M: Olomoucké kláštery, Olomouc 2005
- Kubešová, I.M., Vrtalová, J.: Významné olomoucké památky II., Olomouc 2002
- Mapa Moravy od Jana Amose Komenského. Masarykova univerzita. Brno 2007 Vědecká knihovna v Olomouci. (Faksimilovaná mapa pořízena z výtisku z druhé Goosovy tiskové desky - typ KMM A, ze které byly poprvé tištěny mapy v roce 1627. Mapová sbírka Geografického ústavu Masarykovy univerzity)
- Marco, J.: O grafice, Praha 1981
- Merhautová, A., Třeštík, D.: Románské umění v Čechách a na Moravě, Praha 1984
- Navrátil, J.: Kapitoly z dějin olomoucké university 1573-1973, Ostrava 1973
- Nešpor, V.: Dějiny města Olomouce, Olomouc 1998
- Nešpor, V.: Dějiny Olomouce. Vlastivěda moravská, II. Místopis, Brno 1936
- Nowak, A.: Církevní památky umělecké z Olomouce, Olomouc 1890
- Petrů E. : Z rukopisných sbírek Universitní knihovny v Olomouci, Praha 1959

- Pojsl M., Hyhlík V.: Olomouc očima staletí, Olomouc 1992
- Pojsl, M.: Olomouc, Katedrála sv. Václava. Církevní památky. Svazek 2, Olomouc 1990
- Pojsl, M.: Olomouc, obrazy a rytiny. Edice Rytiny. Svazek 4, Praha 1981
- Richter, V.: Raněstředověká Olomouc, Praha a Brno 1959
- Rýznar, V.: Hanácké metropoli: verše, Olomouc 1946
- Smejkal, B., Hyhlík, V.: Svatý Kopeček. Církevní památky. Svazek 14, Olomouc 1994
- Spáčil V., Tichák M.: V čele města Olomouce, Správa města a její představitelé v průběhu staletí, Olomouc 2002
- Spáčil V.: Zrcadlo času IV, Olomouc 1992
- Spáčilová L., Richter, V.: Popis královského hlavního města Olomouce sepsaný syndikem Floriánem Josefem Louckým roku 1746, Olomouc 1991
- Šembera, A. V. : Paměti a znamenitosti města Olomouce, Vídeň 1861
- Tylová, I.: František Hoplíček: kresba a grafika. Bakalářská diplomová práce. FF MU Brno /th/110884/ff_b
- Vaníček, V.: Velké dějiny zemí koruny české III., Praha a Litomyšl 2002
- Wolny, G.: Kirchliche Topographie von Mähren. I, Brno 1855
- Zatloukal, P.: Sedmá olomoucká kašna. Katalog výstavy. Muzeum umění Olomouc, Olomouc 2001
- Zákrejs, V.: Bitva u Olomouce 1241, Sborník RZK I., Praha 1938
- Zlámal, B.: Dějiny kostela sv. Mořice v Olomouci, Olomouc 1939

Internetové zdroje

<http://olomoucky-kraj.com/object.php?object=9>

<http://www.shscms.cz/ehd/?PHPSESSID=e41885436d274b2388ffe89237f0155e>

<http://www.uvuo.eu/>

<http://www.znoj-tyden.cz/kultura4304.html>

<http://www.vmo.cz/sbirky/olomuciana>

<http://www.svatymichal.cz>

<http://www.czechtourism.com>

Použité zkratky

SOkA...Státní okresní archiv

UP... Univerzita Palackého v Olomouci

UKO... Univerzitní knihovna Olomouc

NG...Národní galerie v Praze

NPÚ...Národní památkový ústav

VKOL...Vědecká knihovna Olomouc

VMO (KVM)...Vlastivědné muzeum Olomouc

VI. Obrazová příloha

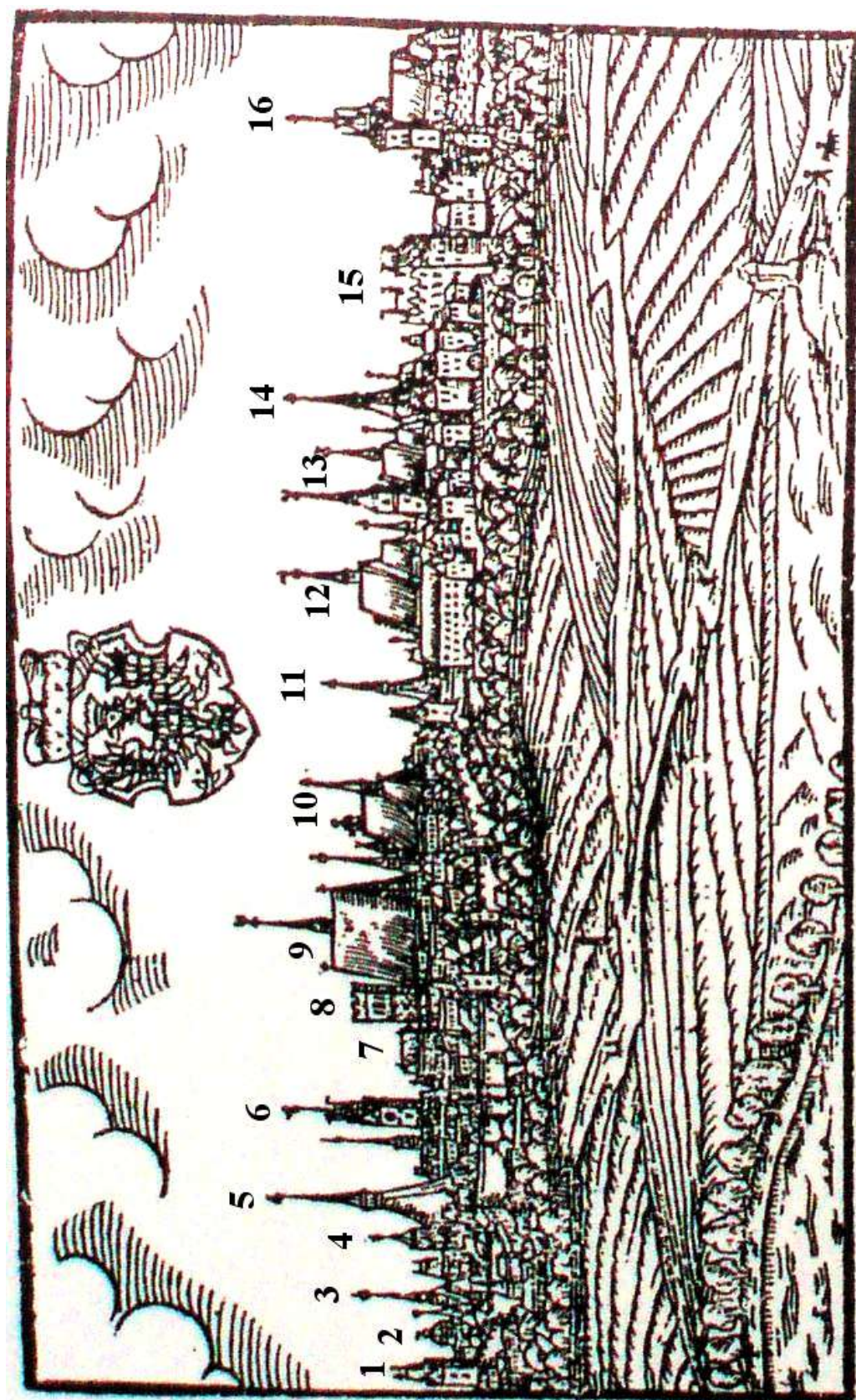

obr. 1 (Dóm sv. Václava v podobě atributu v rukou postavy Jindřicha Zdíka na pečeti olomoucké kapituly, která je přivěšena na listinách z let 1208 a 1213. Místo uložení: Zemský archiv v Opavě, pracoviště Olomouc. In: Dohnal, V.: Tři nejstarší olomoucké kostely, Olomouc 2006, str. 19)

obr. 2 (*Olomouc*. Cyril Bouda . Rok 1941. Kamenorytina – pětibarevná litografie, papír, 318 x 425 cm, inv. č. R 12647. Národní galerie v Praze)

obr. 3 (Celkový pohled od jihovýchodu. Jan Willenberger. Rok 1593. Dřevořez. Zrcadlo slavného Markrabství moravského. Paprocký B. Rozměry 14,3 x 8,5 cm. UKO II-32078. Vlastivědné muzeum Olomouc, Olomuciana, Kolekce střeleckých terčů a vedut, inv. č. 0472)

Legenda k obr. 3 Celkový pohled od jihovýchodu

1. Věž u Dolní brány
2. Střední brána
3. Kostel sv. Kateřiny
4. Zvonice kostela sv. Blažeje
5. Střecha sv. Blažeje
6. Radnice
7. Kaple sv. Cyrila a Metoděje
8. Věž kostela sv. Mořice
9. Střecha sv. Mořice
10. Dominikánský klášter (kostel P. Marie na Bělidlech)
11. Nová věž
12. Jezuitský kostel
13. Kostel P. Marie na Předhradí
14. Kostel sv. Petra
15. Biskupská rezidence
16. Dóm sv. Václava

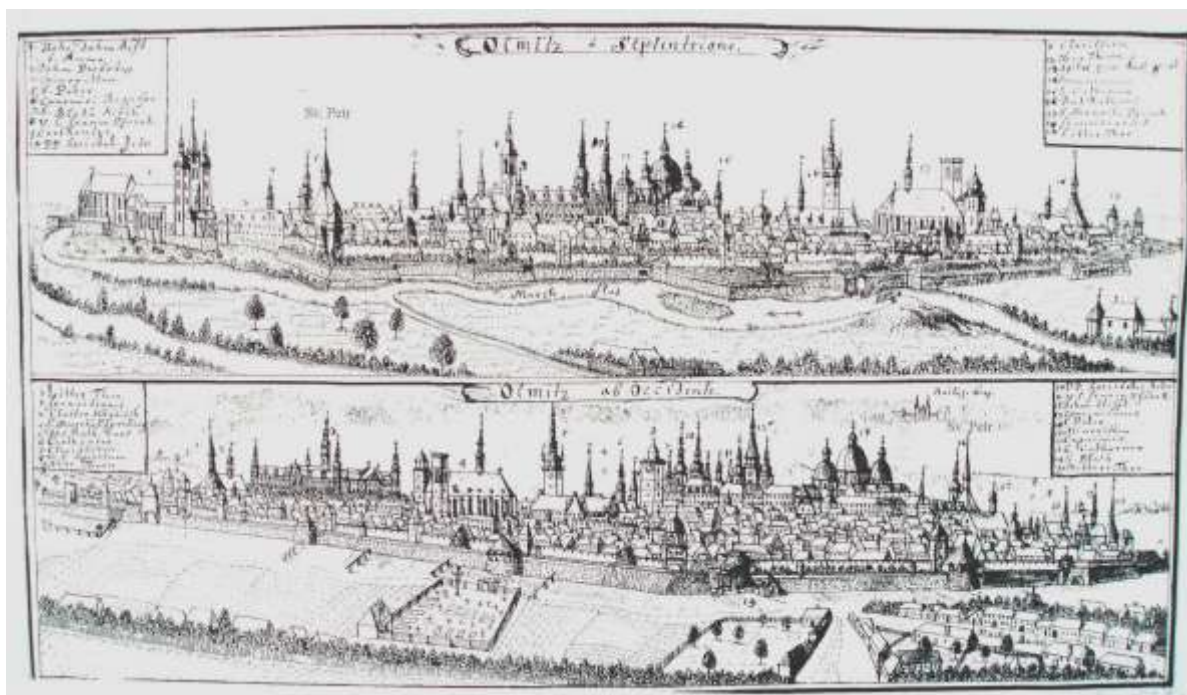

obr. 3 – b *Celkový pohled od jihovýchodu, 1593.* Weinrauchova rytina (původně) ve 2. svazku Fischerových *Dějiny Olomouce* (J. V. Fischer, *Dějiny Olomouce*, 2. svazek, Brno 1808). In: Doležil, J.: *Politické a kulturní dějiny královského hlavního města Olomouce.* Olomouc 1903, str. 31, obr. 2

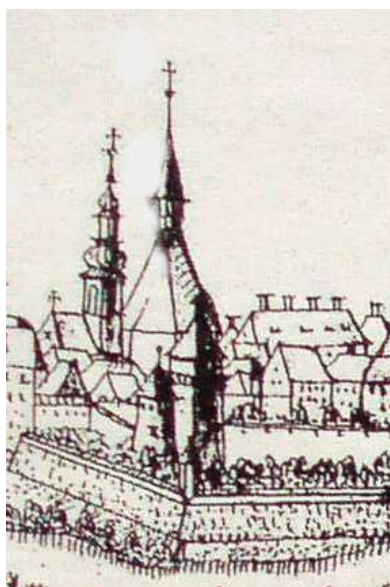

obr. 3 – c (*Celkový pohled od jihovýchodu, 1593.* Xylografie z roku 1861. Šembera, A. V. : *Paměti a znamenitosti města Olomouce,* Vídeň 1861, str. 30)

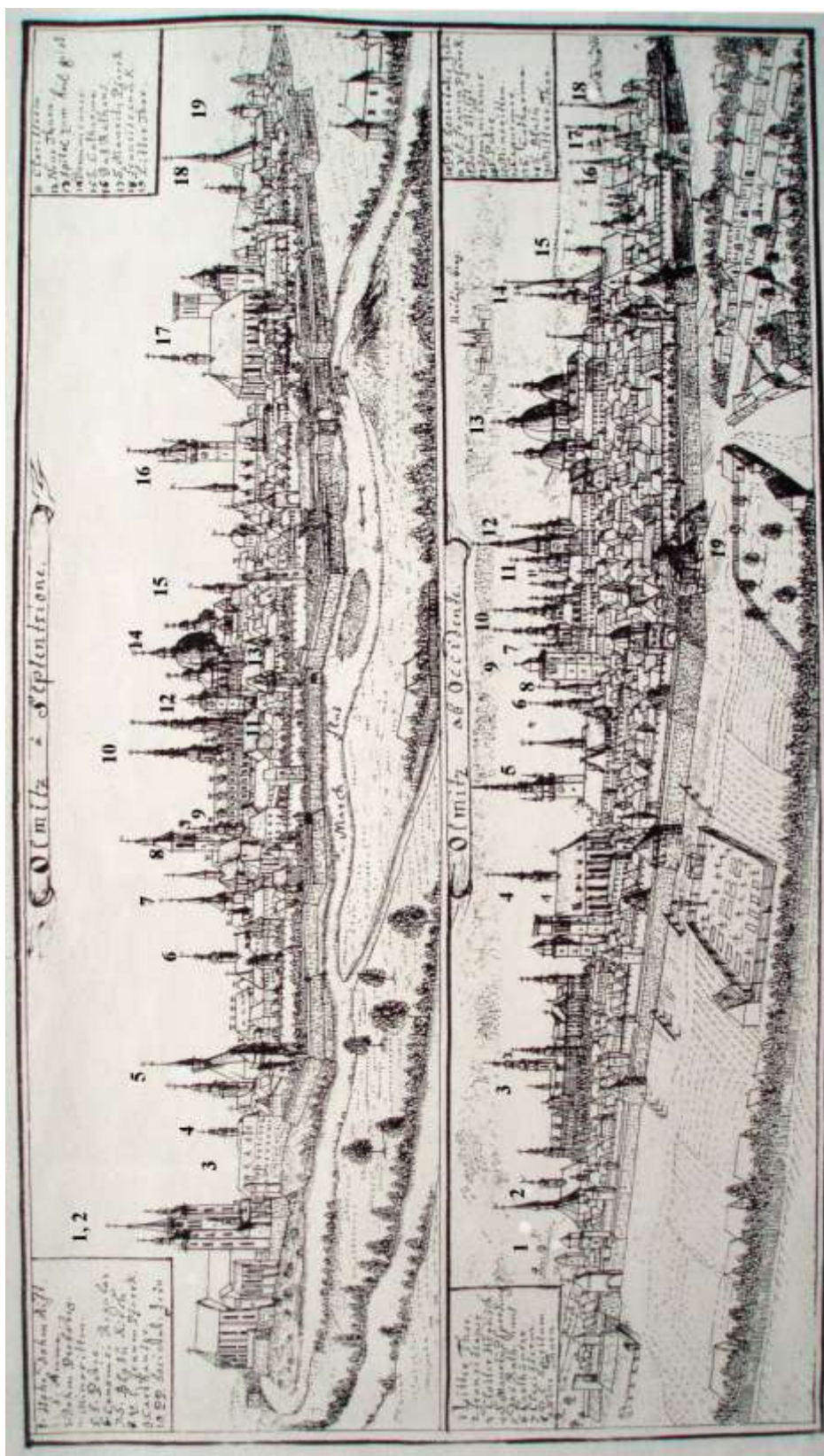

obr. 4 (*Olomouc ze severu-Olomouc ze západu*. F.B. Werner. Rok 1732 nebo 1736. Perokresba. Městská knihovna ve Vratislavi, Polská republika, MS-HSR-55d, f.72, nyní nezvěstné, zřejmě odcizeno za 2. světové války. In: Fiala, J.: *Olomoucké veduty z díla Friedricha Bernharda Wenera*. Olomouc 2003, list č. 1)

obr. 4 – a (kostel sv. Petra, výřez z obr. 4)

obr. 4 - b (*Olomouc ze severu-Olomouc ze západu*. F.B. Werner. Rok 1732 nebo 1736. Perokresba. Městská knihovna ve Vratislavi, Polská republika, MS-HSR-55d, f.72, nyní neznámé, zřejmě odcizeno za 2. světové války. In: Fiala, J.: *Olomoucké veduty z díla Friedricha Bernarda Wenera*. Olomouc 2003, list č. 1)

Legenda k obr. 4 – b

Překlad německé legendy (podle J. Fialy) a upřesnění

Olomouc ze severu

1. vysoký dómský klášter (spr. kostel), tj. Dóm sv. Václava
2. Svatá Anna (kaple sv. Anny)
3. dómské probošství (spr. kapitulní děkanství)
4. minorité
5. Sv. Petr
6. regulovaní kanovníci (tj. augustiniáni)
7. kostel sv. Blažeje
8. farní kostel Matky Boží
9. kartuziáni
10. otcové Tovaryšstva Ježíšova
11. klarisky
12. Nová věž
13. špitál U Svatého Ducha
14. dominikáni (tj. klášter dominikánů a kostel sv. Michala)
15. Sv. Kateřina
16. radnice
17. farní kostel sv. Mořice
18. františkánský kostel
19. Litovelská brána
řeka Morava

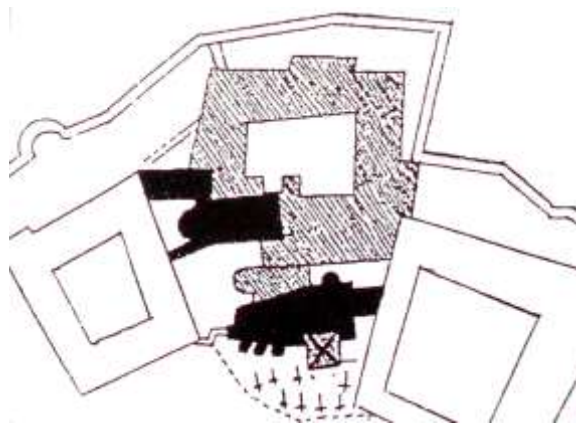
Olomouc od západu

1. Litovelská brána
2. františkáni
3. klášter Hradisko
4. farní kostel sv. Mořice
5. radnice
6. kartuziáni
7. klarisky
8. U Svatého Ducha
9. Nová věž
10. otcové Tovaryšstva Ježíšova
11. farní kostel Matky Boží
12. dómský klášter (spr. kostel), tj. Dóm sv. Václava
13. dominikáni
14. Sv. Petr
15. minorité
16. kapucíni
17. Sv. Kateřina
18. Sv. Blažej
19. Střední brána

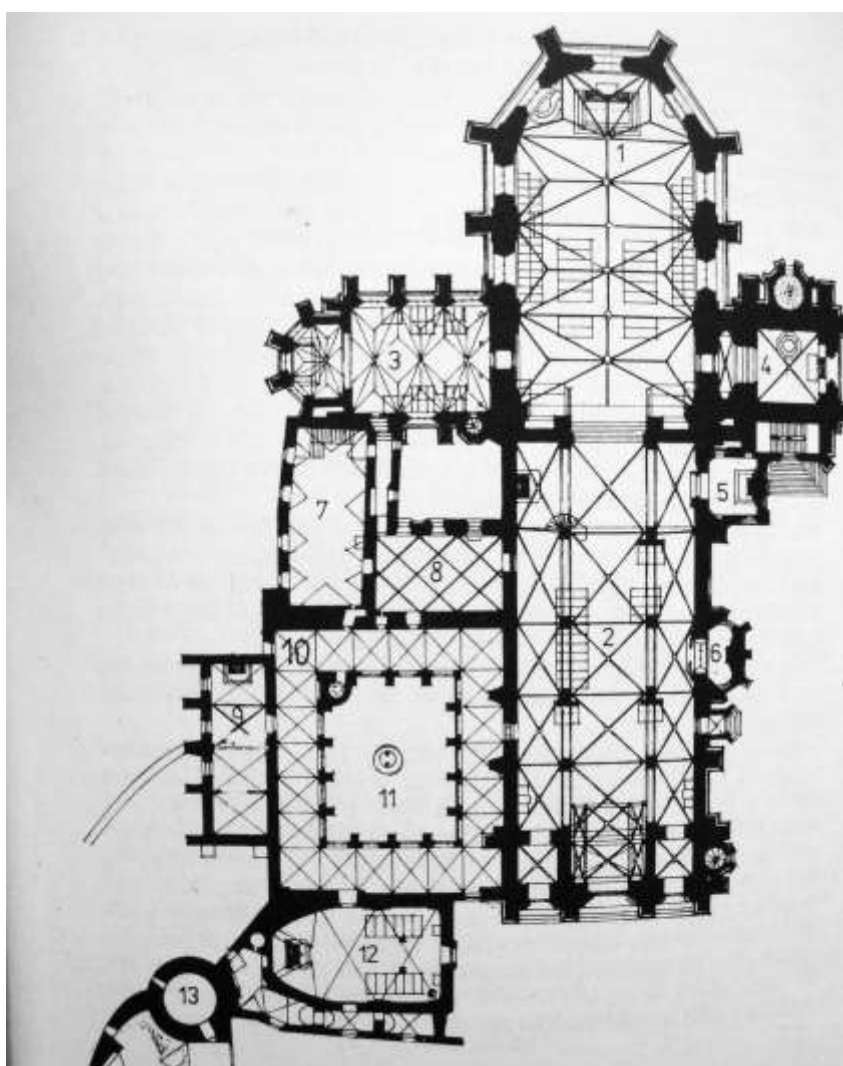

obr. 5 (Požár Nové brány. Rok 1675. Tisk J. J. Klian. Rytina. Univerzitní teze s vyobrazením Nové brány. Zemský archiv v Opavě, pracoviště Olomouc, In: Kubešová, I.M., Vrtalová, J.: Významné olomoucké památky II., Olomouc 2002, str. 74)

obr. 6 (Půdorys kostela sv. Petra (dole) a sv. Jakuba (nahore) kolem roku 1780. Müller, W. 1882. In: Dohnal, V. Tři nejstarší olomoucké kostely. Olomouc 2006, str. 15)

- 1 presbytář
- 2 západní trojlodí
- 3 chórová kaple sv. Cyrila a Metoděje
- 4 jižní věž
- 5 kaple sv. Stanislava
- 6 loreánská kaple
- 7 kanovnická sakristie
- 8 vikářská sakristie
- 9 bývalá kaple sv. Jana Křtitele
- 10 gotický ambit
- 11 rajský dvůr
- 12 kaple sv. Anny
- 13 románská válcová věž s kaplí sv. Barbory

obr. 7 (Půdorys dómu sv. Václava. In: Pojzl, M.: Katedrála sv. Václava. Olomouc 1992, str. 14)

obr. 8 (Dóm sv. Václava v iniciále T v Misálu Johánka z Bludova z roku 1466. Kvaš. SOkA Olomouc. Sign. CO 45. In: Dohnal, V.: Tři nejstarší olomoucké kostely. Olomouc 2006, str. 19)

obr. 8 – a (Dóm sv. Václava od západu a kapitulní děkanství. Vyobrazení průvodu o Květné neděli z roku 1529. Kvaš, dílna bernardinského kláštera. Passio secundum quatuor evangelistas, f. l. P 27, 5 x 37, 5. Sign. CO 89. SOkA Olomouc. In: Burian, V.: Ikonografie Olomouce do roku 1900, I. část. Olomouc 1959, čís. kat. 320, obr. 35)

obr. 9 (Dóm sv. Václava. Dřevoryt. Titulní list olomoucké agendy z roku 1586. UKO, sign. 35824. In: Nešpor, V.: Vlastivěda moravská. II. místopis Moravy. Dějiny Olomouce. Brno 1936, obr. 6)

obr. 10 (Trojvěžové západní průčelí dómu sv. Václava. Willenberger, J. Dřevořez. Zrcadlo slavného Markrabství moravského. Paprocký, B. Olomouc 1593. Sign. UKO II-32078. In: Dohnal, V.: Tři nejstarší olomoucké kostely. Olomouc 2006, str. 14)

obr. 11 (Dóm sv. Václava. Höfer, E. Rok 1842. Ocelorytina. 16,2 x15,9 cm. R 102898. Národní galerie v Praze. In: Pojzl, M.: Olomouc- obrazy a rytiny. Edice Rytiny, svazek 4. Praha 1981 obr. 11)

obr. 12 (Dóm sv. Václava. Franz Richter. 19. století. Akvarel. Zemský archiv v Opavě, pracoviště Olomouc. Inv. č. 0146 VMO. In: Pojzl, M, Hyhlík, V.: Olomouc očima staletí. Olomouc 1992, str. 100)

obr. 13 (Novogotická přestavba dómu sv. Václava. Rok 1887. Fotografie. VM Olomouc. In: Pojzl, M, Hyhlík, V.: Olomouc očima staletí. Olomouc 1992, str. 17)

obr. 14 (Novogotická přestavba dómu sv. Václava, dostavba jižní věže. Rok 1888. Fotografie. VM Olomouc. In: Pojzl, M, Hyhlík, V.: Olomouc očima staletí. Olomouc 1992, str. 19)

obr. 15 (Dokončení regotizace dómu sv. Václava v Olomouci r. 1890. Anonym. Rok 1891. Olej na dřevě. Terč. KVMO 1763/C 696. Inv. č. O- 2456. In: Burian, V.: Terče olomouckých ostrostřelců, Krajské vlastivědné muzeum, společenské vědy. Práce č. 32. Olomouc 1982, str. 399)

obr. 16 (Dóm sv. Václava, Rok 2008. Fotografie, zdroj: www.foto.mapy.cz/20246)

obr. 17 (*Jitřní katedrála*, Jalůvka, L. Rok 2008. Olejomalba. Foto: Mikulková)

obr . 17 - a (*Mraky nad katedrálou*, Jalůvka, L., Rok 2008. Olejomalba. Foto: Mikulková)

obr. 17 - b (*Torzo katedrály*. Jalůvka, J. Rok 1999. Olejomalba. Foto: Mikulková)

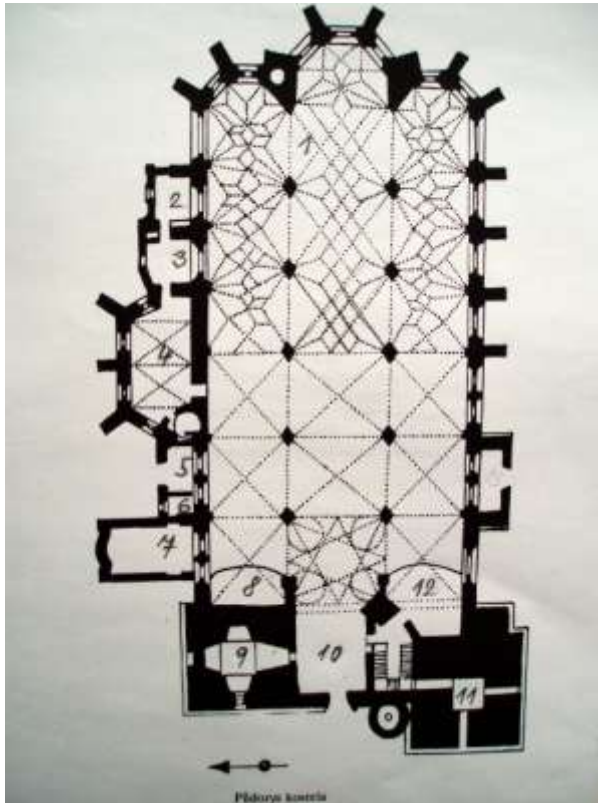
obr. 18 (*Katedrála sv. Václava*. Buršík, J. Rok 2006. Olejomalba. Foto: Mikulková)

obr. 19 – a (*Dóm sv. Václava*. Zlámal Petr. Rok 2009. Olejomalba. Foto: Mikulková)

obr. 19 – b (*Dóm sv. Václava 2*. Zlámal, P. Rok 2009. Akvarel. Foto: Mikulková)

- 1 Presbytář
- 2 Edelmannovská náhrobní kaple
- 3 Malá sakristie.
- 4 Velká sakristie
- 5 Vchod ze severu
- 6 Vstup do krypt
- 7 Loretánská kaple
- 8 Dřívější křestní kaple pod kruchtou
- 9 Kaple Nejsvětější trojice pod severní věží
- 10 Západní vstup
- 11 Jižní věž (zvonice s cimbuřím)
- 12 Dušičková kaple pod kruchtou

obr. 20 (Půdorys kostela sv. Mořice. In: Hlobil, I., Togner, M., Hyhlík, V.: Církevní památky. Svazek 10. Proboštský farní chrám sv. Mořice. Velehrad 1992, str. 29)

obr. 21 (kostel sv. Mořice. Foto: Mikulková. Rok 2008)

obr. 22 (Detail kostela sv. Mořice. Anonym. Kolem roku 1674. Akvarel. SOkA Olomouc, sign. 985, XXXII. In: Pojzl, M.: Olomouc- obrazy a rytiny. Edice Rytiny, svazek 4. Praha, 1981 obr. 1)

obr. 23 (Kostel sv. Mořice. Rok 1677. Malba na pergameni. In: Lublinský, A: Matrikula Bratrstva Těla Kristova, str. 164. SOkA Olomouc)

obr. 24 (*Celkový pohled na Olomouc*. Rupprecht, M.A. (rytec), Haffner, K. (tiskař). Po roce 1724. Rytina. In: Spáčil V.: Zrcadlo času IV. Olomouc 1992, list č. 2)

obr. 25 (*Kostel sv. Mořice*. Anonym. 19. století. Oceloryt. Sign. DR 5350. Národní galerie v Praze. In: Spáčil V.: Zrcadlo času IV. Olomouc 1992, list č. 8)

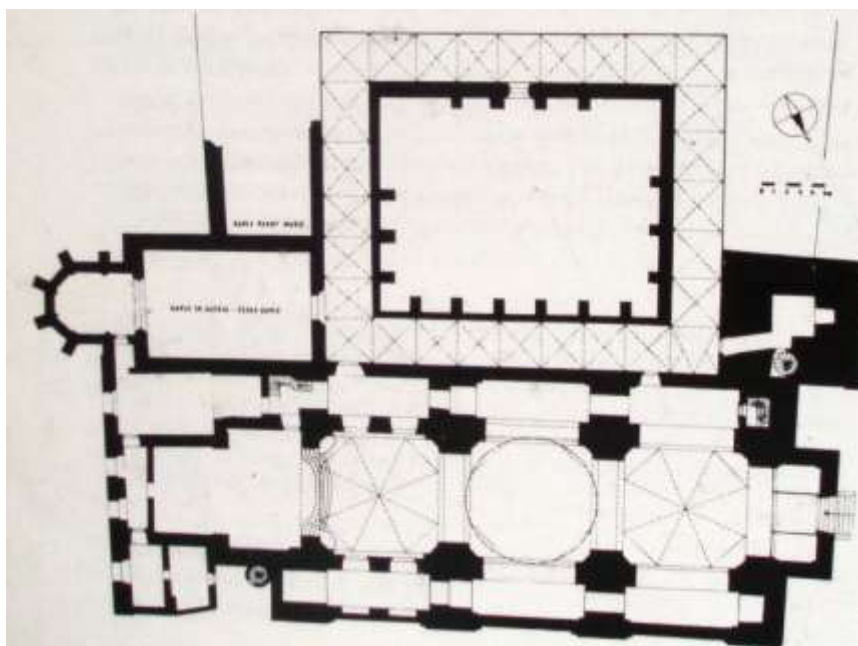

obr. 26 (*Pohled na kostel sv. Mořice od severozápadu*. Anonym. 19. století. Litografie. Sign.-nezjištěno. SOKA Olomouc. In: Spáčil V.: Zrcadlo času IV. Olomouc 1992, list č. 9)

obr. 27 (*Kostel sv. Mořice*. Hrbáček, M. Kolem roku 2007. Perokresba. Foto: Mikulková)

obr . 28 (Kostel a křížová chodba dominikánského kláštera u sv. Michala, půdorys. In: Hlobil, I., Michna, P., Togner, M: Olomouc, Praha 1984, str. 48)

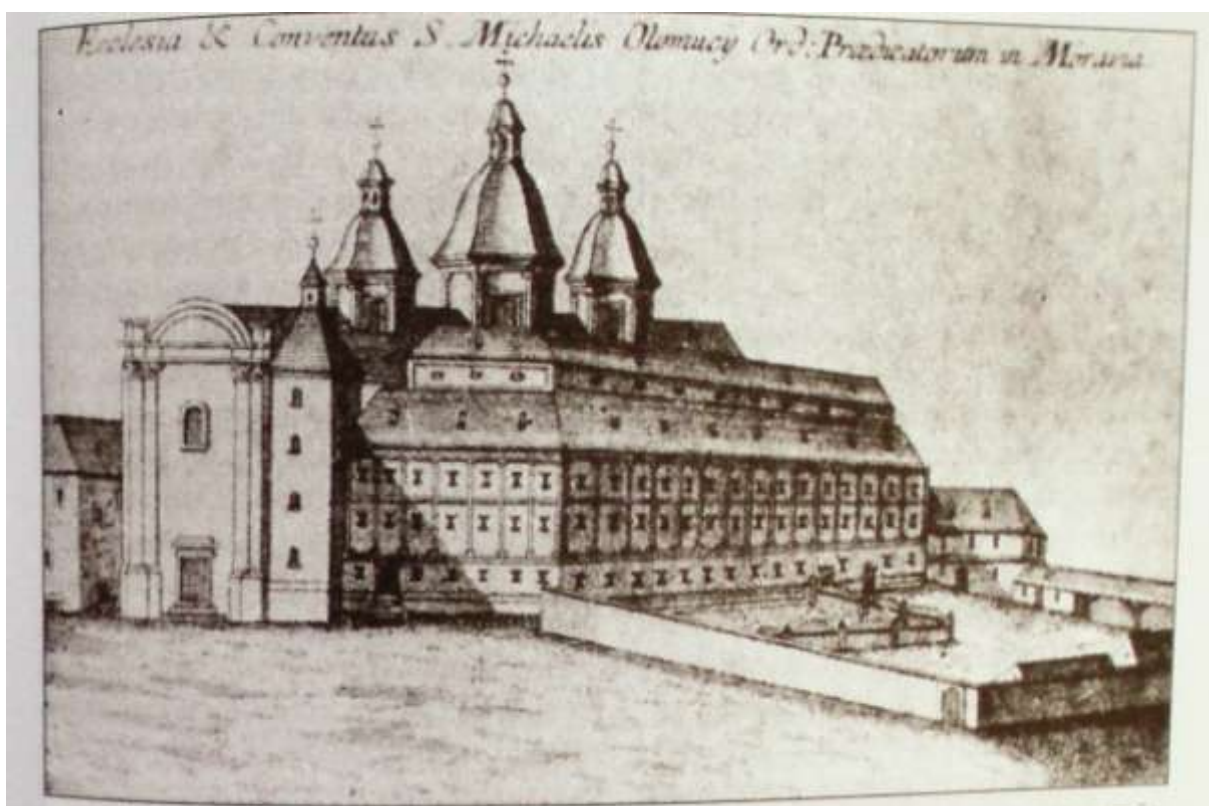

obr. 29 (Kostel sv. Michala. Fotografie - Valušková, M. , <http://www.olomouc-travel.cz/fotografie.php?lang=1&id=66&kategorie=109> staženo dne: 16.2. 2009)

obr. 30 (Areál farnosti sv. Michala. Fotografie <http://www.svatymichal.cz/fotogalerie/exterior.html>, výřez, staženo dne: 16. 2. 2009)

obr. 31 (Dominikánský klášter od jihozápadu. NPÚ, ú. o. p. Olomouc. Rok a autor neuveden. In: Foltýn, D.: Encyklopedie moravských a slezských klášterů. Praha 2005, str. 471)

obr. 32 (*Celkový pohled na Olomouc od jihozápadu*. Anonym. Rok 1781, tempera na pergamenu. Rukopis Matricvla Sacra, Lublinský, A., SOKA Olomouc. In: Pojzl, M.: Olomouc, obrazy a rytiny. Edice Rytiny, svazek 4, Praha 1981)

obr. 33 (Roháč, M., Bez názvu. 20.století. Foto: Mikulková)

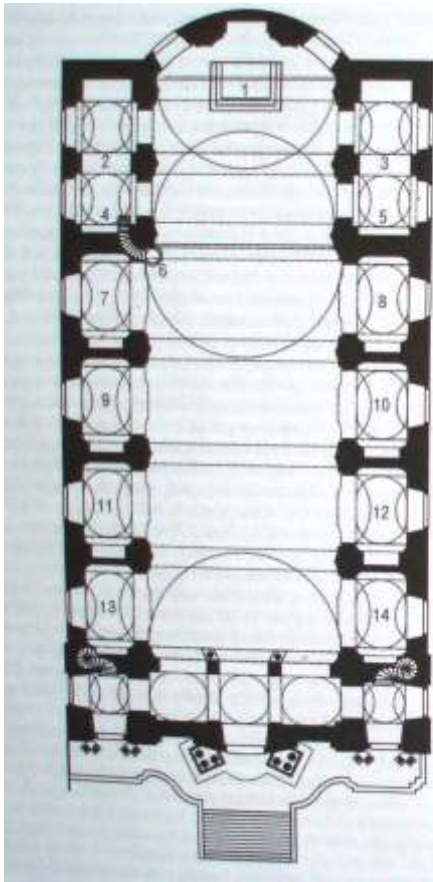

obr. 34 (Forsyth, S., *Sv. Michal*. Rok 2008. Olejomalba. Foto: Mikulková)

obr. 35 (Soumin, S. *Sv. Michal*. Rok 2009. Foto: Mikulková)

- 1 Hlavní oltář
- 2 Kaple sv. Ignáce z Loyoly
- 3 Kaple sv. Františka Xaverského
- 4 Náhrobek biskupa Prusinovského
- 5 Náhrobek kapitulního děkana J. B. Breunera
- 6 Kazatelna
- 7 Kaple sv. Anny
- 8 Kaple sv. Pavlíny
- 9 Kaple sv. Josefa
- 10 Kaple sv. Aloise
- 11 Kaple sv. Archanděla Michaela
- 12 Kaple sv. Karla Boromejského
- 13 Kaple sv. Anděla Strážce
- 14 Kaple sv. Barbory

obr. 36 (půdorys kostela sv. Panny Marie Sněžné. In: Altrichter, M., Togner, M., Hyhlík, V.: Univerzitní kostel Panny Marie Sněžné. Církevní památky, sv. 23. Velehrad 2000, str. 25)

obr. 37 (Kostel Panny Marie Sněžné, fotografie Mikulková)

obr. 38 (Kostel Matky Boží, jezuitský kostel Panny Marie Sněžné a jezuitská kolej v Olomouci od severovýchodu. F. B. Werner a Martin Engelbrech (rytec). Kolem r. 1740. Mědirytina. SOKA Olomouc, sign. V/102. In: Fiala, J.: Olomoucké veduty, Olomouc 2003, list č. 6)

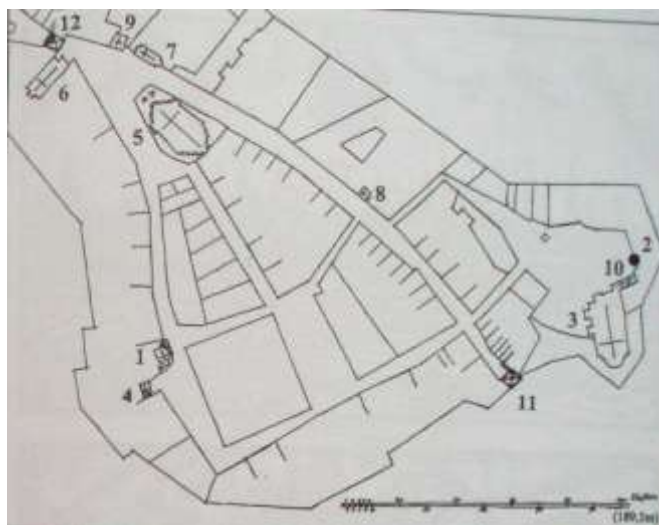

obr. 39 (Průčelí klášterního kostela Panny Marie s farním kostelem Panny Marie na Předhradí. Olej na mědi. 1623. Orig. na oltáři sv. Pavlína v kostele P. Marie Sněžné v Olomouci. Kopie KVM Olomouc, Olomuciana, inv. č. 0- 619, In.: Spáčilová L., Rychter V.: Popis královského hlavního města Olomouce sepsaný syndikem Floriánem Josefem Louckým roku 1746, Olomouc 1991, obrazová příloha.

obr. 40 (Kostel Panny Marie na Předhradí. Maketa. Anonym. (J. Minnich?)19. století. KVM Olomouc. In: Spáčilová L., Rychter V.: Popis královského hlavního města Olomouce sepsaný syndikem Floriánem Josefem Louckým roku 1746, Olomouc 1991, obrazová příloha)

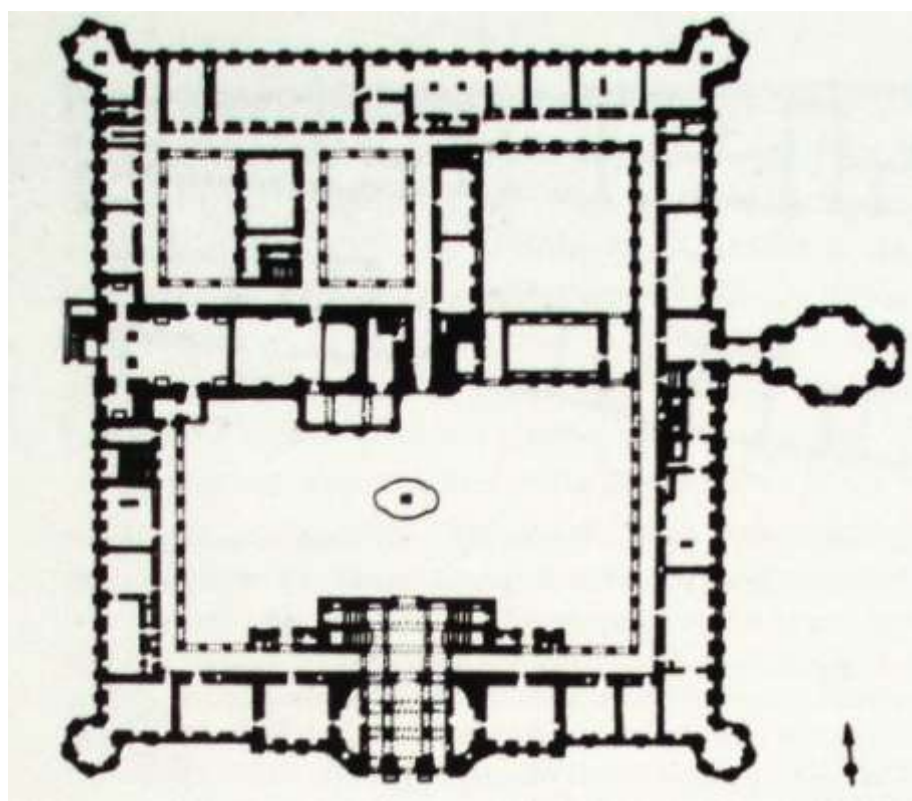

obr. 41 (výsek z plánu Olomouce – Předhradí a dómské návrší. 1771 –1783. SOkA Olomouc .č. 6 **kostel Panny Marie Sněžné**, č. 5 **kostel Panny Marie na Předhradí**, č. 12 **Nová věž**, č. 7 kostel sv. Kláry – zrušen 1782, č. 9 kostel sv. Ducha, č. 10 kostel sv. Anny, č. 11 Hradská brána, č.1 kostel sv. Petra, č. 2 kostel sv. Maří Magdalény, č. 3 katedrála sv. Václava, č. 4 kostel sv. Jakuba, č. 8 kostel Všech svatých. In: Dohnal, V.: Tři nejstarší olomoucké kostely. Olomouc 2006, str. 13)

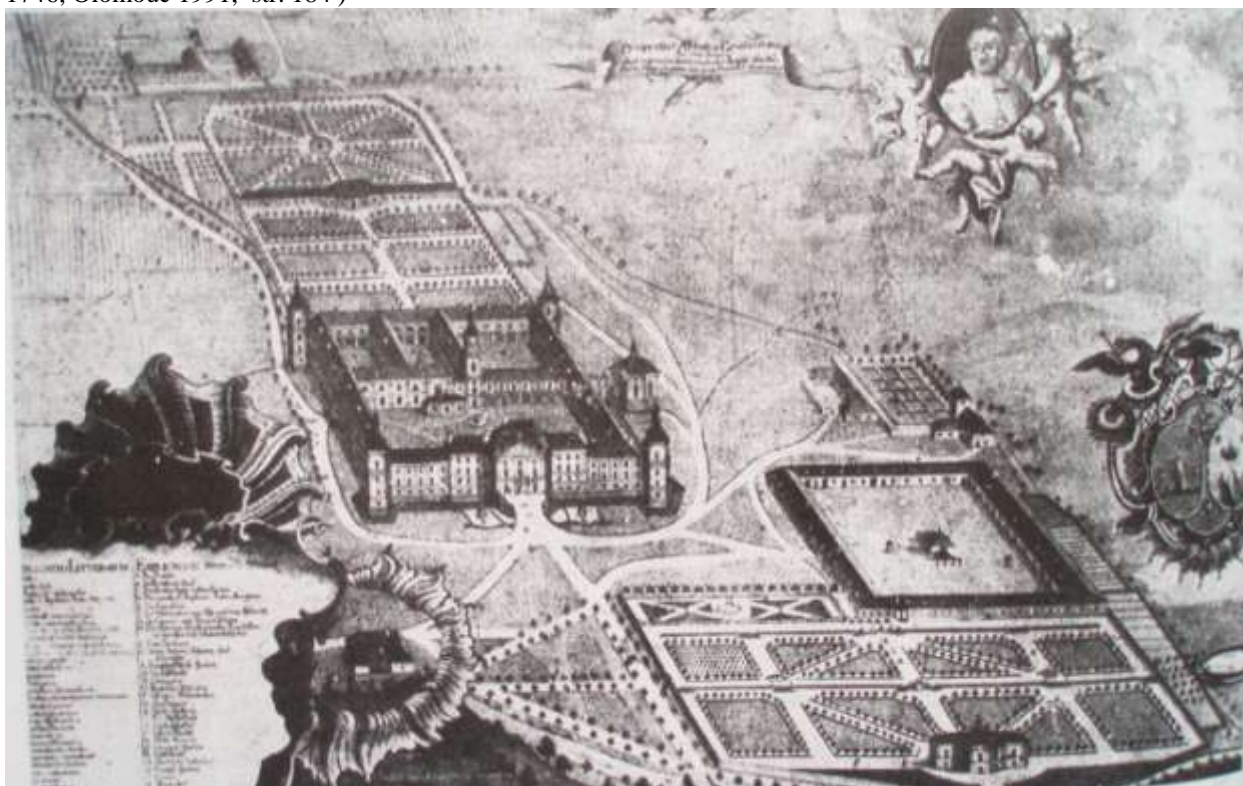
obr. 42 (Hoplíček, F., *Portál kostela P. Marie Sněžné*. Perokresba. 20. století. Umělecké památky města Olomouce. Vědecká knihovna v Olomouci)

obr. 43 (Půdorys kláštera Hardisko, kolem poloviny 18. století. In.: Hlobil/Michna/Togner 1984 str. 100)

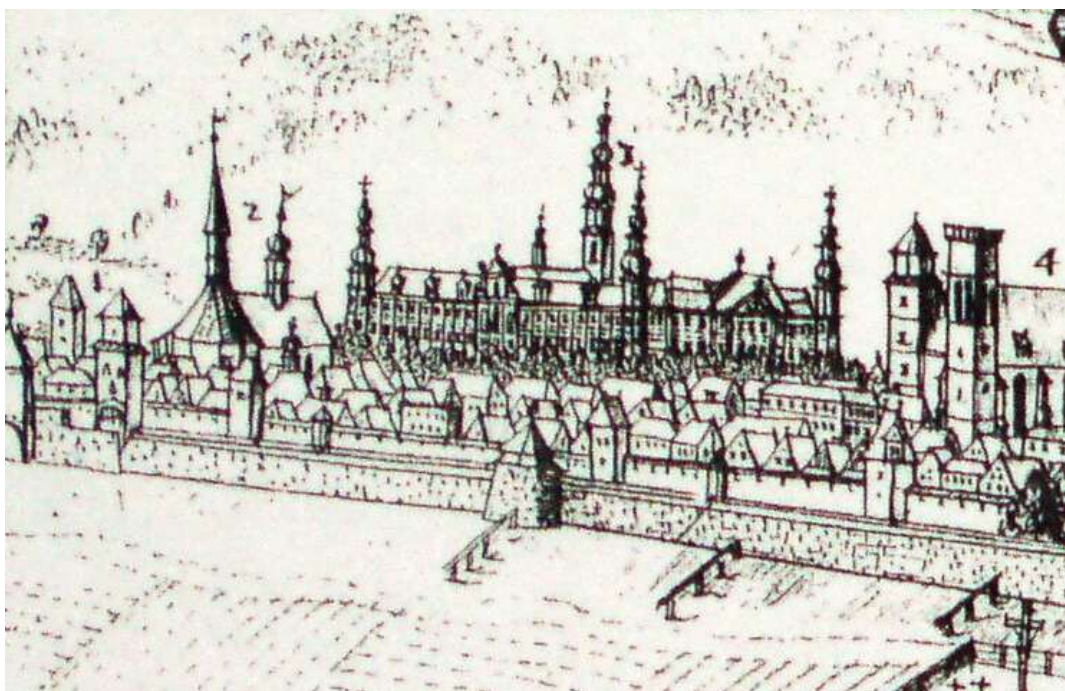

obr. 44 (Plán.1, Oblast mezi dómem sv. Václava a klášterem Hradiskem. Po roce 1694. Kolorovaná kresba.Plán. Sign. HAW C I h 451- 50. Gelinek, o. 3.2. plán: sign. SarB A F 9. In: Spáčilová L., Rychter V.: Popis královského hlavního města Olomouce sepsaný syndikem Floriánem Josefem Louckým roku 1746, Olomouc 1991, str. 184)

obr. 45 (Kláster Hradisko od jihu., 1749. Rytina. G.A.Müller. SOA v Olomouci. Burian str. 381, 399. In: Spáčilová, L., Rychter V.: Popis královského hlavního města Olomouce sepsaný syndikem Floriánem Josefem Louckým roku 1746. Olomouc 1991, str. 241)

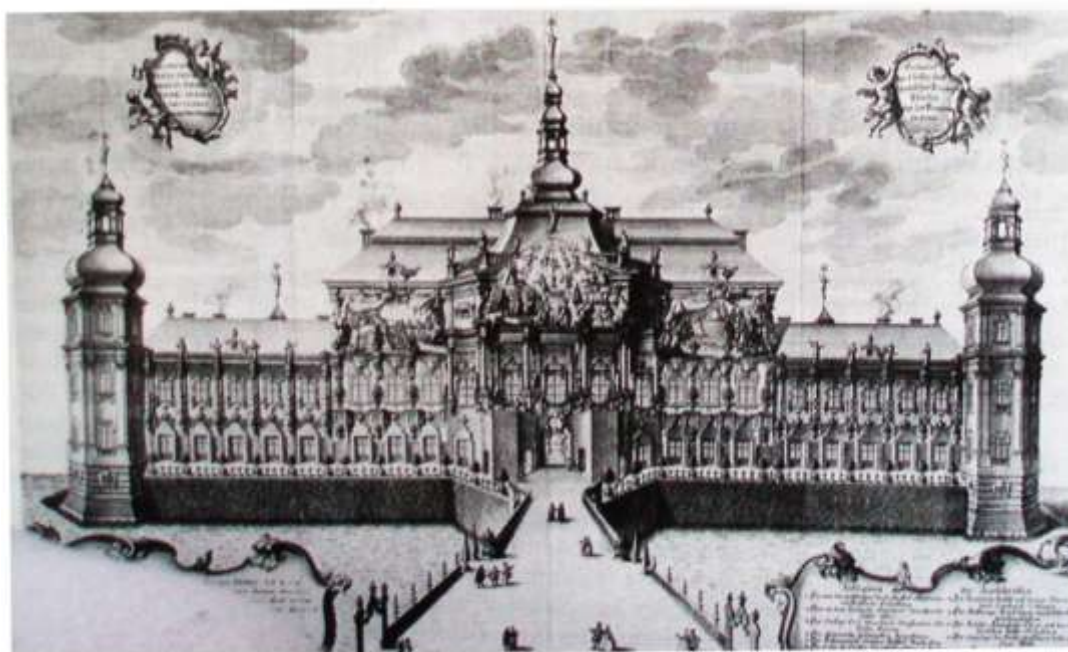
obr. 46 (Klášter Hradisko, detail veduty *Olomouc ze severu - Olomouc ze západu*. F. B. Werner a M. Engelbrecht (1732 nebo 1736. Perokresba. Městská knihovna ve Vratislavi, Polská republika, MS-HSR-55d, f. 72, nyní neznámé) In: Fiala, J., *Olomoucké veduty z díla Friedricha Bernarda Wenera*. Olomouc 2003, list č. 1)

obr. 47 (Engelbrecht, M., mědirytina, 40. léta 18. století. In: Blinka, Fr., *Z historie kláštera Hradiska*, Olomouc 2004, str. 97)

obr. 48 (Klášter Hradisko od severovýchodu (Kolem roku 1740. Mědirytina. Státní okresní archiv v Olomouci sign. I/104) In: Fiala, J., Olomoucké veduty z díla Friedricha Bernarda Wenera. Olomouc 2003, str. 8

obr. 49 (Klášter Hradisko - slavnostní výzdoba, pohled od jihu. Rytina podle návrhu Jana Hoffmanna, rok 1751) VMO inv. č. 0134. In: <http://www.vmo.cz/sbirky/olomuciana/kolekce-streleckych-tercu-a-vedut/35-olomouc-klaster-hradisko-od-jihu/>

obr. 50 (Hoplíček, F. *Klášter Hradisko*, kolem roku 1920, perokresba. Vědecká knihovna v Olomouci)

obr. 51 (Krejčová, J. *Pobyty V(Hradisko)*). Rok 1974. Foto: Mikulková)

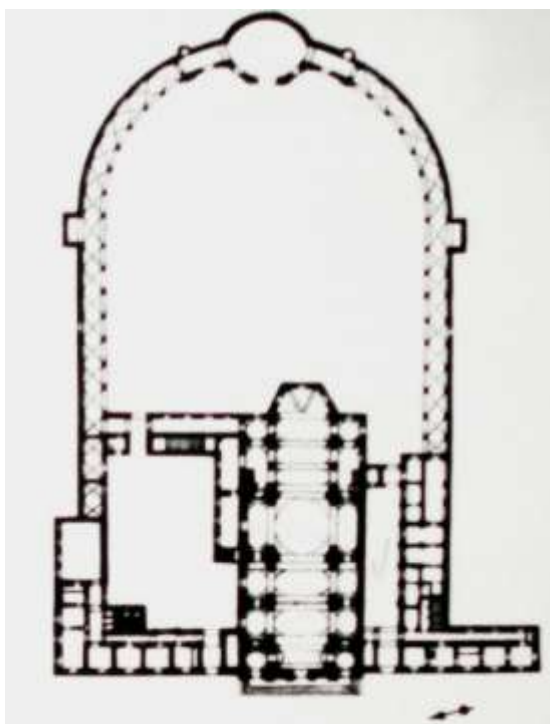

obr. 52 (Průčelí kláštera Hradisko a nárožní věž. Foto: Mikulková, rok 2008)

obr. 53 (Chrám Panny Marie na Svatém Kopečku u Olomouce. Fotografie, In: Smejkal/Hyhlík 1994, str. přebal)

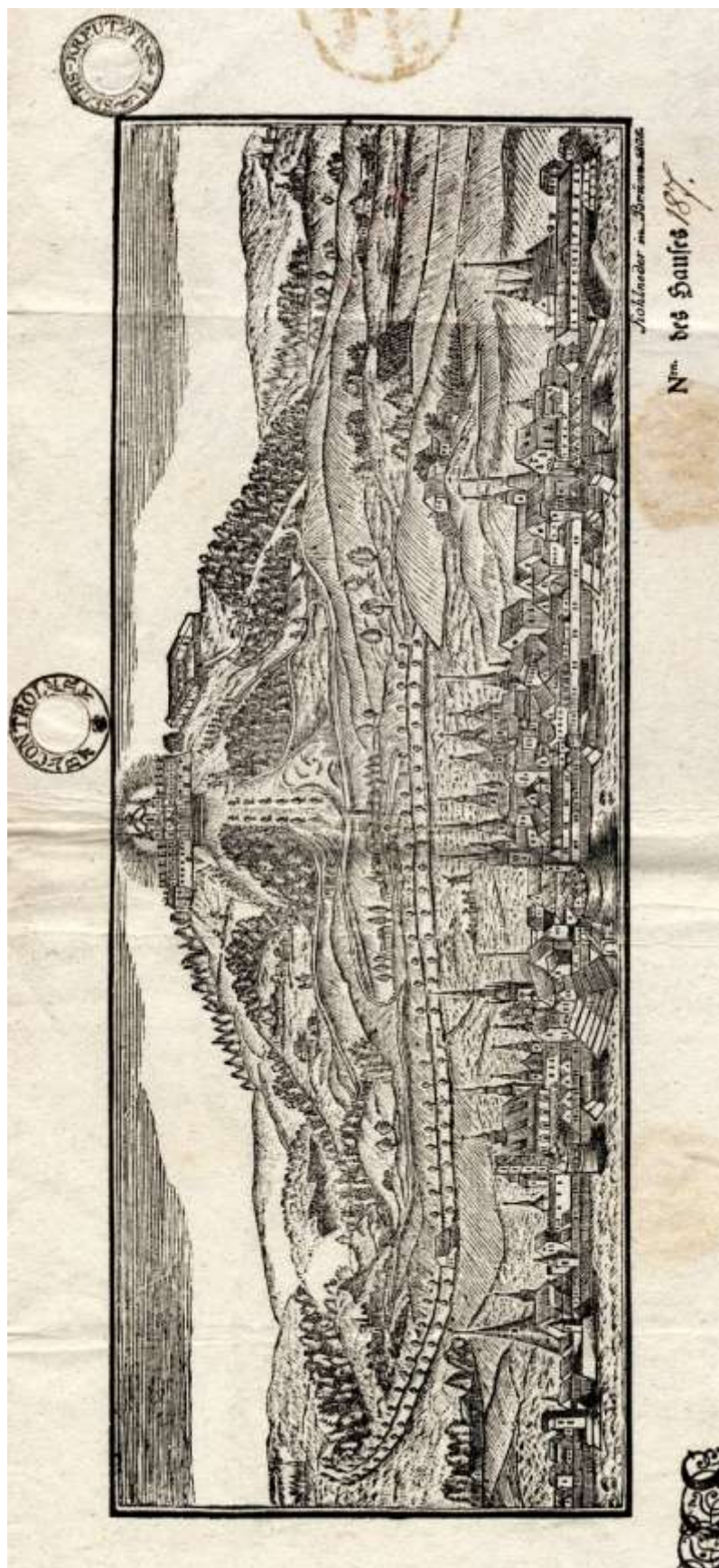

obr. 54 (Půdorys areálu poutního chrámu P. Marie na Svatém Kopečku. In: Smejkal, B., Hyhlík, v.: Svatý Kopeček. Církevní památky. Svazek 14. Olomouc 1994, str. 30)

obr. 55 (Svatý Kopeček u Olomouce od západu, mědirytina, kolem roku 1740, Státní okresní archiv v Olomouci, sign. I/104) In.: Fiala 2003, list č. 9

obr. 56 (Veduta Olomouce z roku 1808. St. Kohlner. Inventární číslo 31. Kovořez. Tkalcovští tovaryši, tovaryšský list ze dne 17. 4. 1827, Prostějov; Bernard Zavadil z Prostějova, č. 187. SOkA Nový Jičín)

obr. 56 – a (Cech kožešníků Prostějov. Sbíрка listin čís. 121. Inv. č. 19, sign. Mo7, 1816. Obsah: vysvědčení o práci vydané kožešnickým cechem v Prostějově, Karel Springer. Veduta: Pohled na Svaty Kopeček a Olomouc z roku 1808. St. Kohneder. SOkA Prostějov.

obr. 56 – b (Cech soukeníků Krnov, Johann Philip, rok 1828. Veduta: pravděpodobně město Brno. Inv. č. 23. SOkA Bruntál se sídlem v Krnově)

obr. 57 (Hoplíček, F. *Svatý Kopeček u Olomouce*. Kolem roku 1920. Perokresba. Vědecká knihovna v Olomouci)

obr. 58 (Šobr, P. *Svatý Kopeček u Olomouce*. Rok 2007. Grafika, foto: Mikulková)

obr. 59 – a (Řehák, A. *Kopeček u Olomouce hoří 6. května 1945*. Malba. 60. léta 20. století. In: Zatloukal, P. (ed.): *Oznámení o Ikarově letu. Olomoucká šedesátá léta v zrcadle výtvarné kultury*. Katalog výstavy. 25. 6. – 31. 12. 1998. Muzeum umění Olomouc 1998. Kat. č. 53)

obr. 59 – b (Sedláček, J. *Svatý Kopeček*. Rok 1982. Olejomalba. In: Hastík, J., Maliva, J.: *Krajina v tvorbě umělců olomouckého kraje*. Olomouc 2008, str. 162)

obr. 60 (Bartoš L. *Svatý Kopeček*. Rok 2008. Olejomalba. In: Hastík, J., Maliva, J.: *Krajina v tvorbě umělců olomouckého kraje*. Olomouc 2008, str. 122)

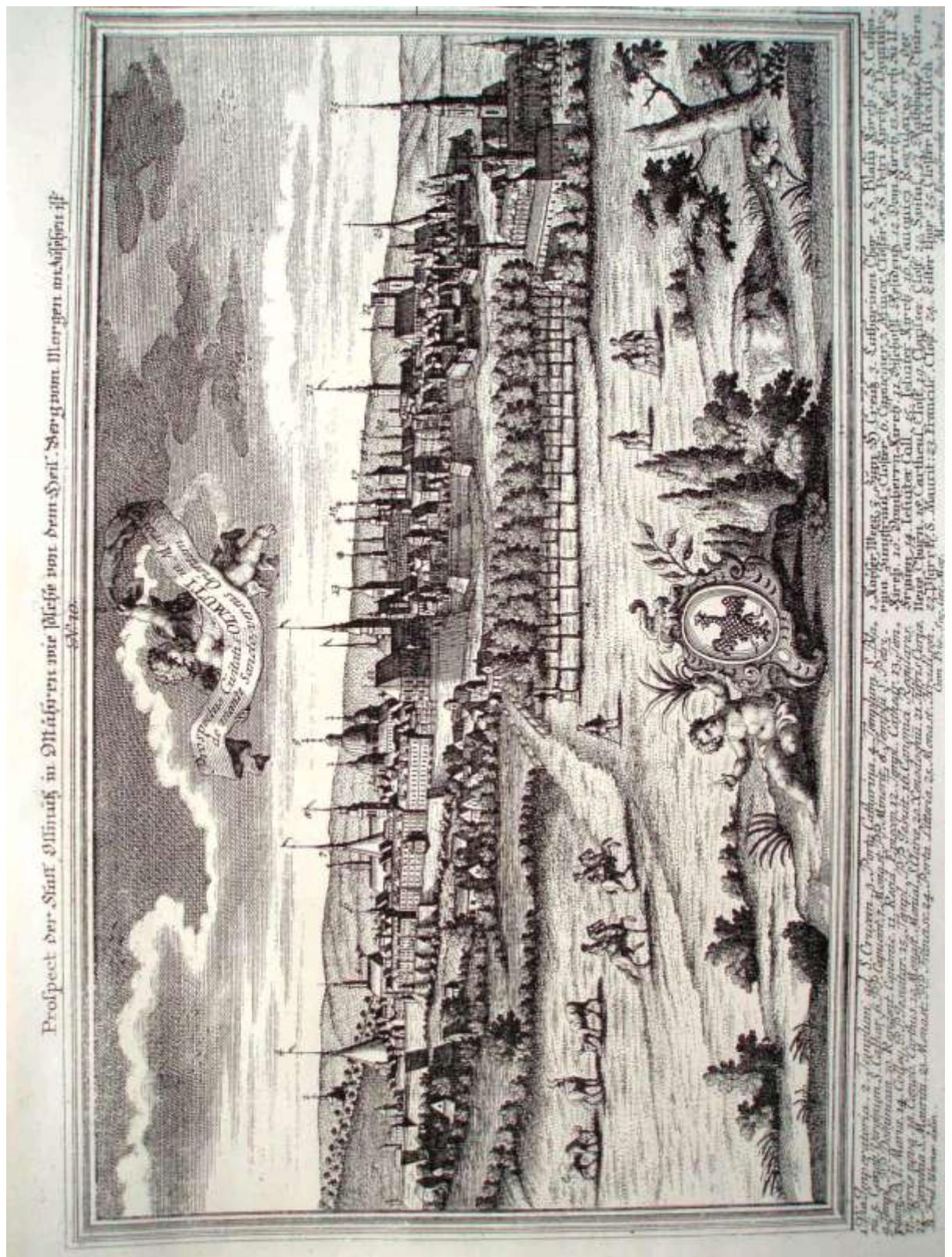

obr. 61 (*Olomouc. Celkový pohled od jihu*. 1627. Rytina. 14,9 x 4,65cm. J.A. Komenský a M. Visscher. In: *Mapa Moravy od Jana Amose Komenského*. Masarykova univerzita. Brno 2007. Detail mapy. (Faksimilovaná mapa pořizena z výtisku z druhé Goosovy tiskové desky - typ KMM A, ze které byly poprvé tištěny mapy v roce 1627. Mapová sbírka Geografického ústavu Masarykovy univerzity. Vědecká knihovna v Olomouci)

obr. 62 (*Celkový pohled od severu*. Anonym. 1674. Akvarel. OMAO, sign. 985, XXXII, 3. Burian 1959 str. 392. In: *Obrazy a rytiny. Edice rytiny. Svazek 4. Praha 1981*)

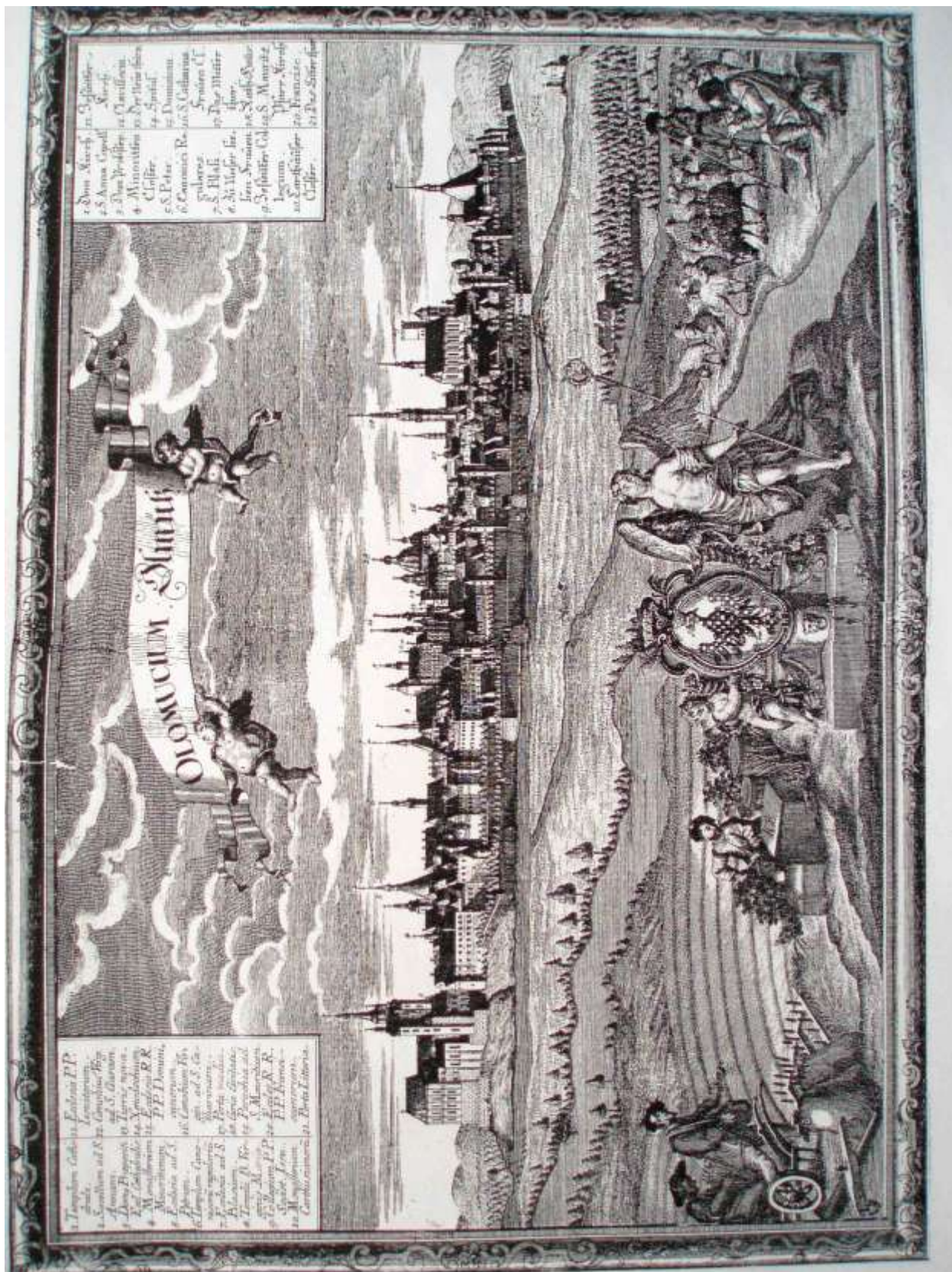

obr. 63 (Celkový pohled na Olomouc od severovýchodu, F. B. Werner (kresba), M. Engelbrecht (rytec). Kolem roku 1740. Mědirytina 29,2 x 18,5 cm. Státní okresní archiv v Olomouci sign. I/26. In: Fiala, J.: Olomoucké veduty, Olomouc 2003, list č. 2)

Legenda k obr. 63 (*Celkový pohled na Olomouc od severovýchodu*)

1. Císařská cetsa
2. U Sv. Kříže
3. Kateřinská brána
4. Kostel sv. Blažeje
5. Klášter sv. Kateřiny
6. Kapucíni
7. Minoritský klášter
8. Kostel sv. Petra
9. Dominikánský kostel
10. Kanovnícký kostel (kaple sv. Anny)
11. Biskupská rezidence
12. Dómský kostel
13. Kostel U Matky Boží
14. Jezuitská kolej
15. Jezuitský kostel (kostel P. Marie Sněžné)
16. Regulovaní kanovníci (augustiniáni)
17. Nová věž
18. Kartuziánský klášter
19. Klášter klarisek
20. Špitál
21. Radniční věž
22. Farní kostel sv. Mořice
23. Františkánský klášter
24. Litovelská brána
25. Klášter Hradisko

obr. 64 (Celkový pohled od severu, F. B. Werner. a M. Engelbrecht (rytec). Kolem roku 1740. Mědirytina 41,2 x 37 cm. Sign. VIII/148. In: Fiala, J.: Olomoucké veduty, Olomouc 2003, obr. 10)

Legenda k obr. 64 (*Celkový pohled od severu*)

1. Dómský kostel
2. Kaple sv. Anny
3. Dómské probošství (děkanství)
4. Minoritský klášter
5. Sv. Petr
6. Regulovaní kanovníci (augustiniáni)
7. Sv. Blažej
8. U Matky Boží
9. Jezuitská kolej
10. Kartouzský klášter
11. Jezuitský kostel (kostel P. Marie Sněžné)
12. Klarisky
13. Nová věž
14. Špitál
15. Dominikáni
16. Klášter sv. Kateřiny
17. Střední brána
18. Radnice
19. Farní kostel sv. Mořice
20. Františkáni
21. Litovelská brána

obr. 65 (Bitva u Olomouce. J. M. Will. /NG uvádí v soupisu Anonym 18. století, rok 1752/ Inv. č. R 197383. Negativ č. 160 101. Národní galerie v Praze)

obr. 66 (Vjezd kardinála Troyera do Olomouce. Anonym (F. V. Korompay?) Kolem r. 1780. Olej na plátně. Zámek Kroměříž) Bez signatury. (3 x detail obrazu).
Detail A – Průjezd kardinála Novou bránou. Vlevo kostel Panny Marie Sněžné

obr. 66 Detail B – Horní náměstí v Olomouci, uprostřed sloup Nejsvětější trojice (chybně zobrazen zepředu)

obr. 66 Detail C- Roh Horního náměstí- nárožní domy ulice Ostružnické a vpravo radnice

obr. 67 (*Pohled na Olomouc od východu*. IDK – Jan Dominik Klayn. Rok 1758. Budova Rektorátu Univerzity Palackého, velká zasedací síň. Foto: Mikulková)

obr. 68 (*Celkový pohled na Olomouc od západu*. Anonym. Rok 1804, kolorovaná mědirytina. Inv. č. 0347 Olomuciana. Kolekce střeleckých terčů a vedut. VM Olomouc)

obr. 69 (*Celkový pohled od jihozápadu.* Hyrtl, J., 1835. Akvarel.) Inv. č. 0144 VMO.
<http://www.vmo.cz/sbirky/olomuciana/kolekce-streleckych-tercu-a-vedut/40-olomouc-celkovy-pohled-na-mesto-od-jihozapadu-z-tabuloveho-vrchu/>

obr. 70 (*Celkový pohled od jihozápadu.* Trunz, J., 19. století. Litografie. Olmütz. Lith. bei Skarnitzl & Domek in Olmütz. inv. č. 0-143, 0-580. VÚO. Burian č. 169. In: Kauerová, V.: Olomouc 19. století, Olomouc 2002, list č. 2)

obr. 71 (Reim, V. *Celkový pohled od severu*, po roce 1840. Kolorovaná kamenorytina. SOkA Olomouc 116/VI, 42In: *Stará Olomouc*, Olomouc 1945, obr. č. 6)

obr. 72 (*Celkový pohled od jihozápadu*. L.E.Petrovits. Rok 1895. Olej na plátně. Olomouc, radnice. In: Pojsl/Hyhlík 1992, str. 207)

obr. 73 (Pohled na historické centrum Olomouce. Satelitní snímek pořízen z aplikace Google Earth)

Legenda:

1. Havlíčkova ulice rozdávající park Čechovy sady a Smetanovy sady. (Místo, odkud je veden pohled na město na obrázcích 69, 70 a 72)
2. Radnice, Horní náměstí
3. kostel sv. Mořice
4. kostel sv. Michala, kaple sv. Sarkandra
5. dóm sv. Václava, kaple sv. Anny
6. kostel Panny Marie Sněžné
7. hrad, Arcibiskupský palác, Univerzita Palackého
8. kostel Zvěstování Panny Marie na Dolním náměstí
9. Červený kostel
10. klášter dominikánů s kostelem Neposkvrněného Početí Panny Marie

obr. 74 (Buršík, J. *Panorama*, kolem roku 2005. Olejomalba. Foto Mikulková)

obr. 75 (Bartoš, L. *Olomouc – panorama*, rok 2007. Kolorovaná grafika. Foto Mikulková)

obr. 76 – a (Halla, VI., *Olomouc 1*, rok 2000, kolorovaná perokresba, foto Mikulková)

obr. 76 – b (Halla, VI., *Olomouc 2*, rok 2007, olejomalba, foto Mikulková)

obr. 77 – a (Dostál Luděk, *Město IV - Olomouc*, grafika. Rok 2000) obr. 77 – b (Rok 2004)

obr. 77 – c (Rok 2002)

obr. 77 – d (Rok 2001)

obr. 78 (Weiser, J., *Olomouc. Rok neveden.* Foto: Mikulková)

obr. 79 (Továrna R. Nietscheho. 1873. Kamenorytina. Vlastivědné muzeum v Olomouci, O – 1650, kat. č. 32 In: Kollmann, V.: Ideální veduty průmyslových a obchodních objektů Olomoucka na firemních papírech. Olomouc 2006)

obr. 80 (Továrna E. Zorna. 1911. Modře tónováno. ZA v Opavě, pobočka Olomouc, kat. č. 48 In: Kollmann, V.: Ideální veduty průmyslových a obchodních objektů Olomoucka na firemních papírech. Olomouc 2006)

obr. 81 (Továrna Zora. 1929. ZA v Opavě, pobočka Olomouc, sbírka firemních papírů. Modře tónováno, fialově tónováno, kat. č. 58 In: Kollmann, V.: Ideální veduty průmyslových a obchodních objektů Olomoucka na firemních papírech. Olomouc 2006)

obr. 82 (Pivovar právovárečného měšťanstva. 1900. ZA v Opavě, pobočka Olomouc, sbírka firemních papírů. Zeleně tónováno, kat. č. 37 In: Kollmann, V.: Ideální veduty průmyslových a obchodních objektů Olomoucka na firemních papírech. Olomouc 2006)

obr. 85 (*Horní náměstí v Olomouci od západu*). Kolem roku 1740. Mědirytina M. Engelbrechta podle kresby F. B. Wernera. 29,6 x 17,3 cm. SOkA Olomouc, sign. V/112. In: Fiala, J.: *Olomoucké veduty z díla Friedricha Bernarda Wernera*. Olomouc 2003, list č. 4)

obr. 86 - Detail D – radnice, orloj. (*Vjezd kardinála Troyera do Olomouce*. Anonym (F. V. Korompay?) Kolem r. 1780. Olej na plátně. Zámek Kroměříž)

obr. 87 – a (*Olomouc – Horní náměstí s renesančními schody*. Kolem roku 1840. Kresba Würbs. Ryt. Poppel, tisk a vyd. G. G. Lange, Darmstadt. Inv. 0 174, VMO (Zdroj: <http://www.vmo.cz/sbirky/olomuciana/kolekce-streleckych-tercu-a-vedut/43-olomouc-horni-namesti-s-radnici-s-renesancnimi-schody/>)

obr. 87 – b (*Horní rynek s radnicí a Caesarovou kašnou od severozápadu*. Rok 1853. Kolorovaná litografie podle F. Kalivody. VMO 0 - 309. In: Pojsl M., Hyhlík V.: *Olomouc očima staletí*, Olomouc 1992, str. 181)

obr. 88 (Forsyth Sylvie. *Noční Olomouc*. Rok 2007. Olejomalba. Foto Mikulková)

obr. 89 (Forsyth Sylvie. *Panorama*. Rok 2007. Olejomalba. Foto Mikulková)

obr. 90 (Forsyth Sylvie. *Svatá Trojice*. Rok 2007. Olejomalba. Foto Mikulková)

obr. 91(Forsyth Sylvie. *Orloj*. Rok 2007. Olejomalba. Foto Mikulková)

obr. 92 (*Horní náměstí od východu*. Feldmann A. (rytec), polovina 19. století. Kamenorytina. Skarnitzl & Domek (tisk). VÚO, inv. č. 0-172, 0-579, Burian č. 181. In: Kauerová, V.: Olomouc 19. století. Olomouc 2002, list č. 4)

obr. 93 (Olomouc, Horní náměstí, <http://www.czechtourism.com/cze/cz/docs/what-to-see/unesco/all/olomouc/index.html> (staženo dne: 14.2. 2009))

obr. 94 – a (Orloj na radnici. J. V. Fischer, akvarel, rok 1805. SOKA Olomouc. 2403/XXXII, 25. In: Pojsl, M.: Obrazy a rytiny. Praha 1981)

obr. 94 – b (Orloj po novogotické úpravě. Rok 1898. Pohlednice. Soukromá sbírka. Foto Mikulková)

obr. 94 – c (Pohlednice z roku 1977. Detail malby J. Havlíčka „Olomouc“. Soukromá sbírka. Foto Mikulková)

obr. 95 (*Dolní náměstí od severozápadu*. 19. století. Kamenorytina. F. Domek, J. Trunz. Skarnitzl & Domek. VÚO, inv. č. 0-173. Burian č. 182. In: Kauerová, V.: Olomouc 19. století. Olomouc 2002, list č.5

obr. 96 (*Dolní náměstí*. L. E. Petrovits. Lavírovaná perokresba. Po roce 1890. SOkA Olomouc, 380/III, 19. In: Pojsl, M.: Obrazy a rytiny. Olomouc 1981)

obr. 97(Dolní náměstí – Mariánský sloup a kostel Zvěstování P. Marie. Foto Mikulková. Rok 2009)

obr. 98 (Dělostřelecká škola od jihozápadu v ulici Božího Těla. Kolem roku 1860. Kolorovaná litografie. SOKA Olomouc, inv. č. 509/ X, 14. In: Pojsl M., Hyhlík V.: Olomouc očima staletí, Olomouc 1992, str. 143)

obr.99 (Pendl E. *Školní ulice*. Kolem roku 1814. Kolorovaná kresba tužkou.. Galerie Olomouc. In: Pojzl M., Hyhlik V.: *Olomouc očima staletí*, Olomouc 1992, str. 150)

obr. 100 (Dlabal P. *Olomouc, Školní ulice 2*. Akvarel a olej. Rok 2008.. Zdroj: www.aukro.cz)

obr. 101 (Dlabal, P. *Olomouc I*. Kombinovaná technika. Rok 2008. Zdroj: www.aukro.cz)

obr. 102 (Dlabal, P. *Olomouc 2*. Kombinovaná technika. Rok 2008. Zdroj: www.aukro.cz)

obr. 103 (Hartman, M. *Panská ulice*, olej. Po roce 2000. Foto: Mikulková)

obr. 104 (Zlámal, P. Školní ulička. 21. století. Pastel. Foto Mikulková)

obr. 105 (Kalvoda, M., *Barviřská ulice*, Olejomalba. Foto: Mikulková)

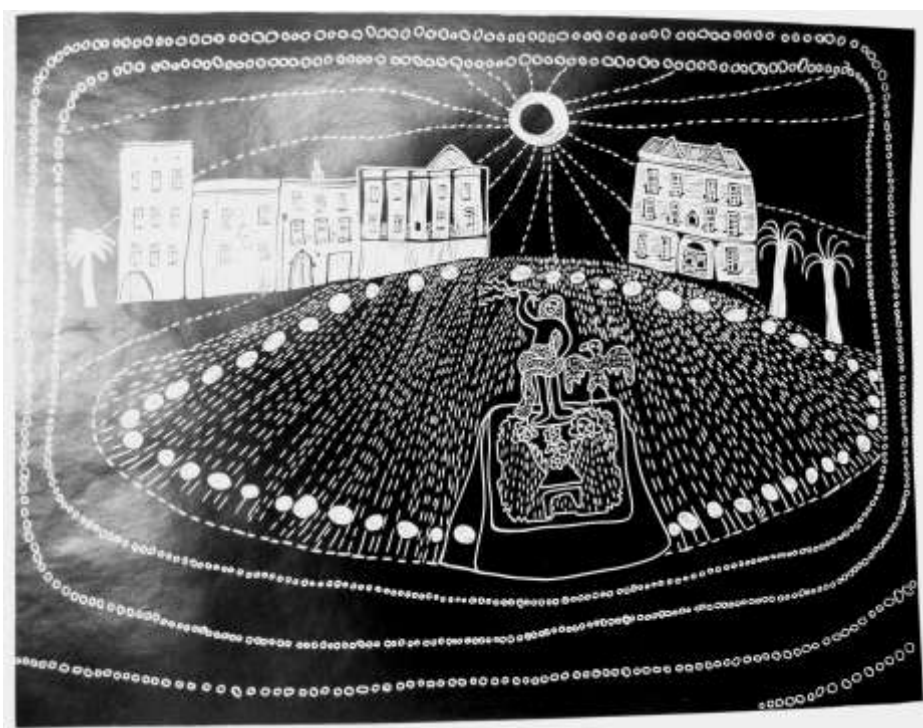
obr. 106 (Chládek, U. *Bez názvu*. Olejomalba. Rok 2008. Foto: Mikulková)

obr. 107a, b (Chládek, *Kašna Tritonů* (a), *Jupiterova kašna* (b), Olomouc. Perokresba. Foto: Mikulková)

obr. 107 c, d (Chládek, U., *Merkurova kašna* (c). *Neptunova kašna* (d). Olomouc. Perokresba.

obr. 108 –a (Krejčová, Jana. *Náměstí s Jupiterovou kašnou*. Rok 1980. Grafika. In: Kobza, J.: *Olomouc Jany Krejčové*, Olomouc 1990)

obr. 108 – b (Krejčová, J. *Žerotínovo náměstí II*. Rok 1970. Grafika. In: Kobza, J.: *Olomouc Jany Krejčové*, Olomouc 1990)

obr. 109 (Bernát, M., *Nová inspirace*, grafika 15/30. Rok 2005. Foto: Mikulová)

obr. 110 (Bernát, M. *Prolnutí*. Grafika 2/30. Rok 2008. Foto: Mikulková)

obr. 111 (Hartmann, M., *Olomouc*. Grafika 50/220. Rok 2004. Foto: Mikulková)

obr. 112 - a - Janoušek, D.: Ilustrace ke knize *Haná v pozii, Antologie. Olomouc 2008, str. 464*
 b - Janoušek, D. Ilustrace, str. 319

obr. 112 - c - Bělohlávek, F. Ilustrace k básni *Mahler: variace u Caesarovy kašny* (str. 313)
 d - Dvorský, B. Ilustrace k básni *Nanebevzetí Panny Marie* (str. 283)

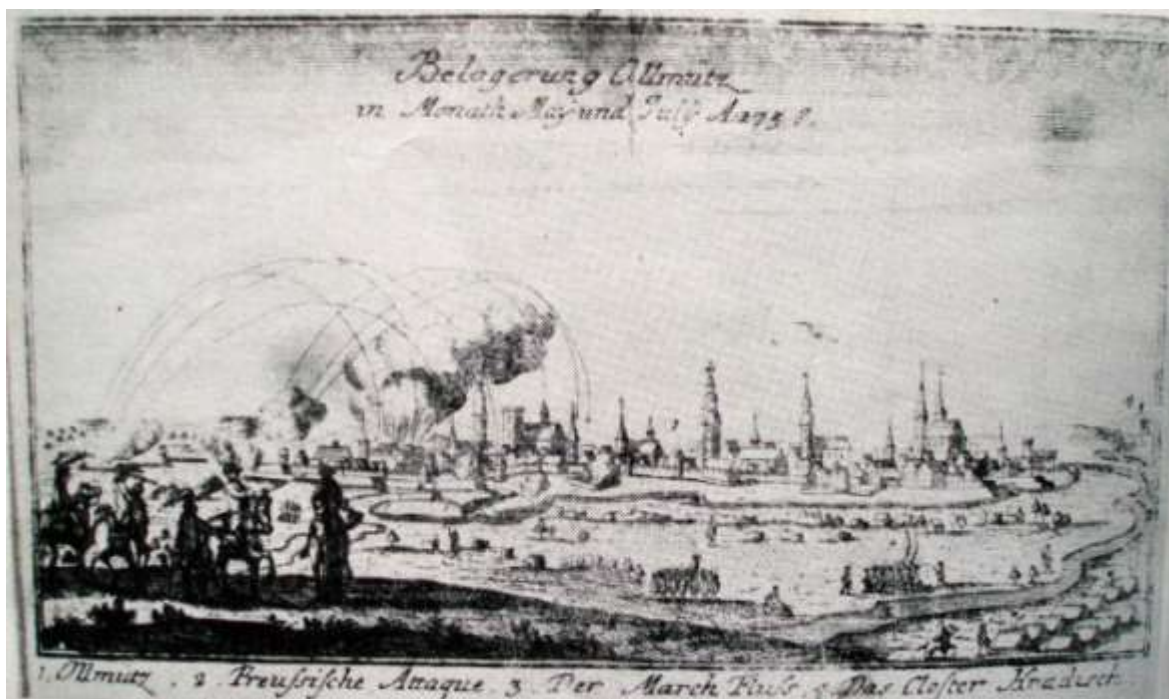

obr. 112 - e (Chlupová, Š.: Ilustrace k básni Z hvězd Marianiných (str. 108)

obr. 113 – a (*Celkový pohled od jihu*. Neznámý autor. Rok 1758. Rytina. Nepojmenovaný cyklus vyobrazení bojů r. 1758. NO 3. VM Olomouc, o - 339. In: Burian 1959, kat. č. 64, obr. 42)

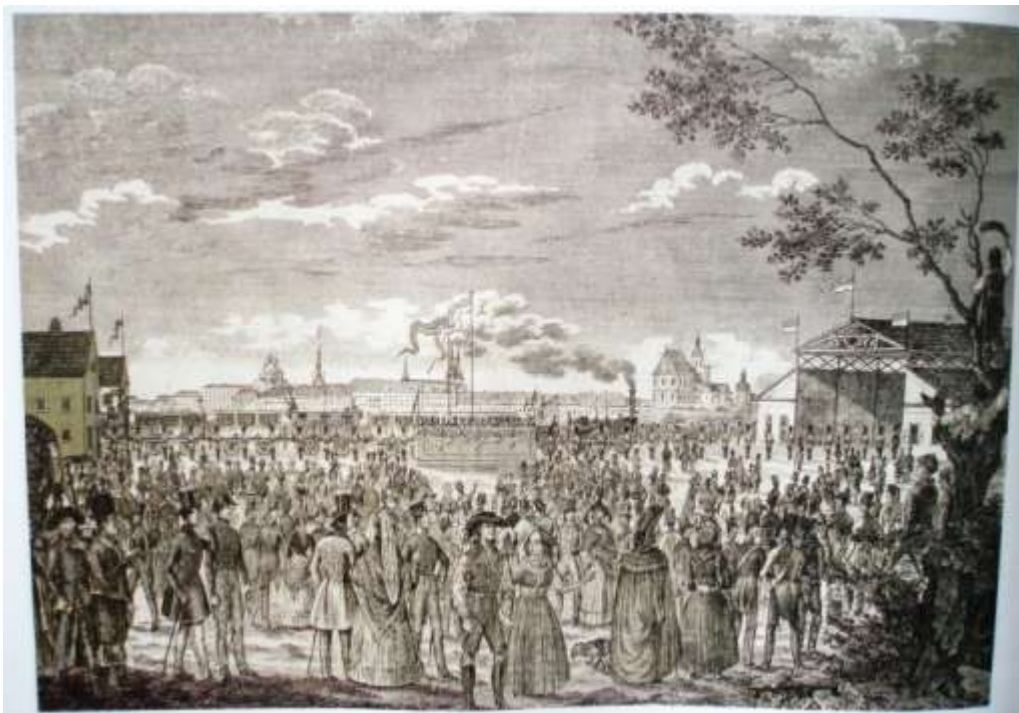
obr.113 – b (Celkový pohled od jihu. Dále jako u obr. SOkA Olomouc 756/ XV. In: Burian 1959, kat. č. 63, obr. 41)

obr. 114 (Sté výročí pruského obležení Olomouce. Rok 1858. Antonín Komárek. Inv. č. 0 2401. VMO. In: <http://www.vmo.cz/sbirky/olomuciana/kolekce-streleckych-tercu-a-vedut/23-ste-vyroci-pruskeho-oblezeni-olomouce/>) Ve spodní části veduta města Olomouce podle dobové kresby I. D. Klayna.

obr. 115 (Pamětní list olomouckých ostrostřelců s vedutou z roku 1758. Akvarel. Josef Krügelmacher. VMO Inv. č. O142. In: <http://www.vmo.cz/sbirky/olomuciana/kolekce-streleckych-tercu-a-vedut/37-pametni-list-olomouckych-ostrostrelcu-s-vedutou-mesta-z-roku-1758/>)

obr. 116 (Hlavní nádraží od východu. Rok 1841. Kamenorytina. Rytce Rohn, podle kresby F. Domka. Vyd. Skarnitzl & Domek, Olomouc. VÚO, inv. č. 0-148. In: Kauerová 2002, list č. 6)

obr. 117 – a (Plzeň. Rok 1602. Jan Willenberger. Pohledy strahovské. Zdroj: <http://www.rosmus.cz/texty/willenberger-jan.html>)

obr. 117 – b (Praha. Rok 1601. Jan Willenberger. In: Diadochus. Zdroj: <http://www.rosmus.cz/texty/willenberger-jan.html>)

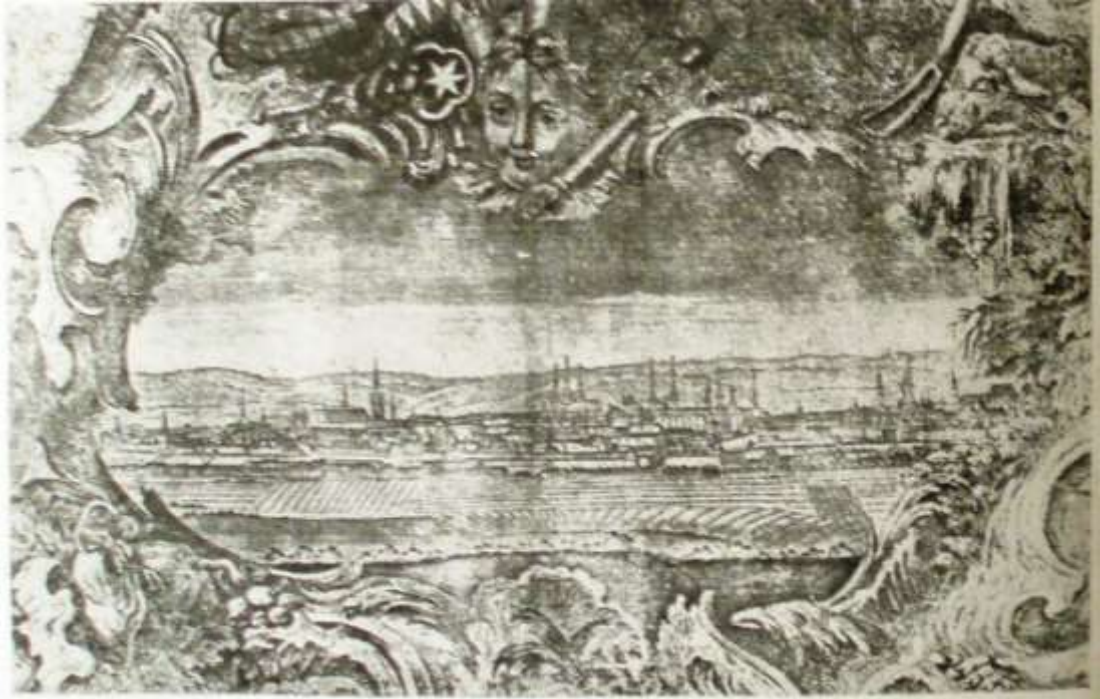

obr. 118 (Medaile k osvobození města Olomouce z pruského obležení. Rok 1758. A. Wideman.
 - a (Dvojportrét F. Lotrinského a Marie Terezie)
 - b (Alegorie osvobození města)
 In: Hlobil/Michna/Togner, str. 122

obr. 119 (Pamětní medaile, nastoupení Františka Josefa I. na trůn. Rok 1848. Veduta Olomouce od východu. In: Nešpor 1936, str. 54)

obr. 120 (*Celkový pohled od jihozápadu*. 18. Století. Rytina podle perokresby . G. B. Göz? VMO inv. č. 0482. Kalendáře na rok 1762, 1811, kalendárium vlepeno. In: Burian 1959, kat. č. 58, obr. 50)

obr. 121 (Bronzový model města Olomouce. Zhotoven v roce 2001. Horní náměstí Olomouc, Foto: Mikulková)